

2009 / 5.

Ára: 600 Ft

folkMAGGazin

XVI. évfolyam

5. szám

*Duda Éva: Carneval
Közép-Európa Táncszínház
www.cedt.hu
fotó: Kenyeres Csilla*

4. A nZphagyom#ny h'rei az MRI
Kossuth R#di-ban
Moh#csy Albert
5. III. „Mundruc” Népfocitorna
Bárány Dániel - Korzenszky Tamás
6. „Magyaros” táncház?
Könczei Csongor
8. A II. Kecskeméti Primásverseny...
Moh#csy Albert
8. „Szövöink sikere”
Raj Rozália
9. III. Bertóké Napok
Takács András
10. EGYSZER VOLT, HOGY IS VOLT?
Kóka Rozália gyermekrova
12. Beszélgetés Nagy Alberttel...
Szerdahelyi Mátyás - Szerdahelyi Zoltán
18. MAGTc R
Mesics György „Mesó” versei
20. FOTi GAL RIA
A feketetői állatvásár
Henics Tamás
25. 60 éves a Bányász Táncegyüttes
30. A TÖRTÉNELEM SODRÁBAN
Jolika (III. rész)
Kóka Rozália
32. A Kállai Kettős Néptáncfesztiválról...
Demarcsek György
34. Lajtha László, a népzene kutató - V.
Pávai István
36. A Nemzeti Pohár - II. rész
Pattantyús Gergely
38. A XX. Szolnoki Néptáncfesztivál...
Beszélgetés Felföldi Lászlóval
dr. Nagy Zoltán
38. Tíz év után újra Szolnok...
Sztanó Hédi
42. Sue Foy angol nyelvű ismertetője

Igaz történet a művészeti iskolákról

Egyszer volt, hol nem volt, volt egyszer a magyarok országában egy olyan művészetoktatási rendszer, amelyet irigyeltek a népek üveghegyen innen, üveghegyen túl, sőt még az Óperenciás-tenger túlsó partján is. Ebben az iskolarendszerben helyet kapott a népművészet, a gyermekek hangszeres népzene, népi éneket, néptáncot, népi kézművességet is tanulhattak, s végre volt egy hely, ahol komolyan vették a néprajz oktatását. Ide a gyerekek szívesen jártak, nem kellett korán kelni, s maguk választották ki, mivel szeretnének foglalkozni. Több százezer gyermek ismerkedett magyar gyermekjátékokkal, a hagyományos tánc kultúrával, emellett megismerte, melyik tájegységen milyen viseletet hordtak, milyen dalokat énekeltek, milyen hangszeren kísérték a táncot. Sok gyerek hegedűt, brácsát, furulyát, kobzát vett a kezébe és tanulta a híres primások, furulyások, kobzások által megőrzött muzsikát. Olyan dolgokkal foglalkoztak, amelyekkel azok a gyerekek, akik nem jártak művészeti iskolába, nem is nagyon találkoztak. Akik talán soha nem is fogják megtudni például, hogy mi az a kobza.

Ezek a gyerekek délutánonként nem az utcán csavartak, tudták, hogy egy közösségbe tartoznak, sok helyen még a szüleik is – akik gyermekkorukban nem járhattak ilyen iskolába – rendszeresen összejártak, még az is előfordult, hogy néhányan táncolni, zenélni kezdtek. A gyerekek, akik a magyar zene és tánc mellett találkoztak a magyarországi szlovákok, románok, cigányok zenei és tánc kultúrájával, kezdték megérteni, hogy mi itt, az üveghegyekkel körbevett medencében egymásra vagyunk utalva, és a térkép piros vastag vonalán túl élő, de magyarul beszélő embereket sem románok, szlovákoktól le. A gyerekek utaztak a nagyvilágban, sokféle megfordultak, mindenütt megmutatták, milyen gyönyörű a mi kultúránk, s mindenütt látták azt is, milyen szép más nemzetek viselete, zenéje, tánca. Sokféle szereztek barátokat, még olyan országokból is, amelyeknek a vezetői vitatkoztak a mi kis országunk vezetőivel és nem szerették egymást.

Kezdték kapiskálni, hogy dédszüleik hogyan élhettek, néhányan megértették, hogy milyen fontos megismerni a múltunkat, és hogy milyen egyszerű az a zene, az a tánc hagyomány, az a népi bölcsesség, amit elő-

deink hagytak ránk. Ők, amikor felnöttek, együttesekben táncoltak, zenekarokban muzsikáltak tovább. Sokan választották hivatásuknak, hogy a gyermekeket megtanítsák mindarra, amit ők is tanultak elődeiktől.

*

Sok olyan történetet is elmesélhetnénk, amelyben a piciny faluból induló szegény legényből hogyan lett a nagyvárosi együttes táncosa, vagy ünnepelt zenész, de ez már egy másik mese. Akikből nem lett művész, nem lett pedagógus, azok is szívesen jártak koncertekre, színházakba, fesztiválokra, tánc házba, s nem felejtették el, mi mindent tanultak a nemzetiiségekről, a határon túli magyarokról, emberségről.

*

Aztán egyszer csak felhők kezdtek tornyosulni a kék égen, s kezdett kiürülni az ország kincstára. Sokan sok aranyforintot gurítottak belőle a saját zsebükbe, és bizony nem titok, sajnos volt egy-két olyan művészeti iskola is, amelynek a vezetői a lilimos aranyforintokat nem az oktatásra, nem a gyermekekre költötték, hanem kacsalábon forgó palotát építettek, aranyhintót vettek rajtuk. Ahelyett, hogy a kincstáros a palotát, aranyhintót visszavette volna, minden iskolának egyre kevesebb aranyforintot gurított, amíg már csak egy-egy fél rézkrajcár jutott nekik. Azt mondta, az aranyforintokat fizessék be a szülők, de ebből látszott, nem tudja, hogy a szülők csak rézkrajcárokat vagy fabatkát keresnek, miközben mindenért egyre több krajcárt, egyre több aranyforintot követelnek tőlük. A fél rézkrajcárból viszont már a varázslók sem tudták az iskolákat működtetni.

*

A mesének kétféle befejezése lehet. Alakulhat így is:

Az iskolák kapuit csendesen bezárták, a gyerekeket szélnél eresztették, így ők is csatlakoztak az utcán csavargókhoz. A tanítók nem kaptak már fizetést, így adót sem fizettek a kincstárnak. Talán egy-két iskola megmaradt valamelyik nagyobb városban, ahol a gazdagabbak hozzá tudták tenni a rézkrajcárhoz az aranyforintokat; ezeket mutogatták később, mint jó példát. Néhány év múlva bezártak a színházak, elhallgattak a hegedűk, már senki nem készített kobzát, de nem is hiányzott senkinek. Szomorú hely lett az egykor oly színes, gazdag kultúrájú országból.

Én mégis azt szeretném, ha a mese így folytatódna, és nem érne véget:

Összefogtak az iskolák vezetői, a pedagógusok és a szülők. Ahogy csak lehetett, tiltakoztak az ellen, hogy ilyen lehetetlen helyzetbe hozza a kincstáros őket. Együtt olyan erős volt a hangjuk, hogy eljutott a palotába is, ahol végre megértették, ennek a kis országnak szüksége van a művészeti iskolára, hiszen így több százezer gyermek foglal-

kozik zenével, táncsal, képzőművészettel, s addig sem az utca neveli őket. Megértették, hogy a hagyományok ápolásának ma ez az egyetlen olyan módja, amely tömegeket tud megmozgatni. Megértették, hogy e nélkül nem építhető újra a ma romokban heverő nemzettudat, e nélkül nincsenek felnőttáncgyűtesek, nincsenek nemzeti ünnepeken éneklő, muzsikáló, táncoló gyermekek, s szegényednek, majd elsorvadnak azok a

fesztiválok, amelyek az üveghegyen túlról is idevonzák az érdeklődőket. Újra elkezdtek gurulni az aranyforintok, minden olyan iskolába, ahol nem aranyhintó állt az igazgató kacsalábon forgó palotája mellett. És boldogan éltek az idők végezetéig. És soha nem felejtették el azt, hogy az örökséget, amit ősök rájuk hagytak, ápolni kötelességük.

Darmos István

Ajánlom magunkat

A Hagyományok Háza péntekenként hallható ajánlóműsora az MR1 Kossuth Rádióban

Június eleje óta a szemfüles hallgató minden pénteken hallhat egy kis népzenei adást az MR1 Kossuth Rádió reggeli műsorában. Nyolc óra előtt néhány perccel jelentkezik ugyanis a Hagyományok Háza kulturális ajánlóműsora, amely szándéka szerint a népművészet és az élő néphagyomány aktualitásairól ad számot hétről hétre. Mire ezek a sorok megjelennek, valószínűleg a 20. adáson is túl leszünk, úgy éreztem tehát, hogy a műsor készítői, eddigi és leendő hallgatói számára is hasznos lehet egy rövid számadás.

Heti egyszer öt perc nem tűnik soknak, és persze nem is az, ha arra gondolunk, milyen kevés a néphagyománnyal foglalkozó műsor a médiában. Mégis, amikor szóba került a műsor lehetőség, mindannyian úgy véltük, próbáljuk ki, lássuk meg, mit lehet kihozni belőle. Annyit mindenképp, ami a két intézmény közötti megállapodásban szerepel: az általunk (természetesen ingyen) elkészített adások fejében bizonyos mértékben hozzáférhetünk a Rádió népzenei archívumának anyagaihoz. Ezen túl persze ne felejtjük el: „A 180 perc a magyar rádióhallgatók egyik legnépszerűbb reggeli magazinja – több mint egymillió hallgatóval.” (Forrás: www.mr1-kossuth.hu) Hát akkor nosza, ez elég nagy közönség, így már érdemes! Belevágtunk...

Jöttek is a gyermekbetegségek – mármint a próbaadásokéi, mire június 12-én végre tényleg adásba kerültünk. Az addig eltelt egy-két hétben derült ki, melyikünk vállalt inkább háttér munkát („hírgereblyézést”, interjúszervezést); és ki megy botcsinálta riporterként a „tűzvonalba” – az esetek többségében én... A rádiósok oda-vissza levelezésekkel adták tudtunkra, hogy az általunk készített próbálkozásokat hallva, mit javasolnak, min változtassunk, mik ennek a műfajnak a – néha bizony kíméletlen – szabályai. Hadd idézzek egy idevágó anekdotát, miszerint a kiváló szónokként számon tartott Churchillt egyszer megkérdezték, hogy mennyit készül beszédeire. Ő így válaszolt: ha háromperces beszédet kell tartanom, akkor négy-öt órát. Ha félórát, akkor legfeljebb egy órát. Ha bármennyit beszélhetek, akkor akár kezdhethük is...

Valahogy így jártunk mi is. A mostanra kialakultak szerint az öt percbe négy hír fér bele, egyenként 55-65 másodpercben; a műsor elején és végén, illetve az interjúk között pedig zene szól. Találunk kell négy – lehetőleg nem csak a népművészet elkötelezettjei számára – érdekes hírt, hozzájuk egy-egy alanyt, aki hajlandó bejönni a Hagyományok Házába azért az egy perc „hasznosért”, és képes mikrofon előtt is beszélni... Mindezt lehetőleg úgy leszervezni, hogy ne sokat álljon a stúdió. Továbbá kiválogatni négy olyan népzenei felvétel-részletet, amely az adott beszélgetéshez hangulatában és táji hovatartozásában is illik. (Nálunk nem fordulhat elő,

mint némelyik tévében, hogy például egy hortobágyi konferencia interjúja moldvai zenével menjen, mert az bulisabb, mint a citera-muzsika...)

Aztán jön az interjúk sora, ideális esetben félórás váltásokban. Ilyen persze ritkán van, mint ahogy az is, hogy egy nap csak egy adással kell foglalkoznunk – és végzünk is vele. (Legrázósabb a nyár volt ebből a szempontból, a szabadságolás miatt párhuzamosan nyolc műsoron tartottuk a szemünket-eszünetet; volt, hogy négy hétre előre kellett dolgoznunk – de megoldottuk azt is.) Egy jobb napon – ez általában kedd vagy szerda – reggel kilenctől egyig azért általában végzünk az interjúkkal, amelyeket az esetleges holtidőket kihasználva még meg is kell vágni. Eleinte hagytuk akár tíz percet is beszélni a vendégeket, ma két-három perc után már hallatszik, hogy megvan annyi, amiből tudunk dolgozni. Mivel nem élőben megy a műsor, igyekszünk az esetlegességeket, kisebb-nagyobb bakikat is kiszűrni – az adásnak is jót tesz, de az interjúalanyok is hálásak érte. A kész szövegeket általában időbeli sorrendbe rakjuk, aztán elé-, alá-, mögé kerülnek a zenék – amelyek jó, ha egymás után változatosak, ugyanakkor illeszkednek tempóban, hangnemben... nem folytatom, még panaszkodásnak tűnne.

Ezután már tényleg csak technikai bővítéskedés, normalizálás, konvertálás következik, és a kész anyag mehet e-mailben is a Rádió szerverére. „A gép forog, az alkotó pihen” – gondolnánk, de nem lehet hátrahódlni a fotelben, hiszen az ezer egyéb munka és intézmény mellett kezdődik a következő adás előkészítése...

Ha egy kis statisztikával fáraszthatom még a kedves olvasót, az első 18 adás hírtípusait ismertetném. Legtöbbet koncertekről, színpadi műsorokról, illetve (valószínűleg a műsor nyári szezonbeli indulása okán) fesztiválokról számoltunk be (15-15). Ezt a táborok követik, 9 megjelenéssel, majd ismét holtversenyben táncházak, illetve tanfolyamok (7-7). A lista végén kiállítások (4), szakmai rendezvények (3), illetve egy kiadványajánló is található.

Nos, így néz ki egy rádióműsor készítése – kicsiben persze, amennyire mi innen látjuk. Nem árt azonban, ha a kedves hallgató is tudja, mi rejlik egy öt perces „kis színes” mögött. Megtisztelő érdeklődésükre számot tartva, segítőtársaim – Hont Angéla, Sándor Ildikó és Konorót János – nevében is:

Mohácsy Albert
„rádióamatőr”

Ui.: Az adással kapcsolatos észrevételeiket, javaslataikat szívesen vesszük a mohacsy.albert@hagyomanyokhaza.hu címen.

* Sajnos eddig nem volt meg a technikai háttere a telefonos interjúk készítésének, ezért kell bejönniük az „áldozatoknak”. Persze ez azzal is jár, hogy a távoli helyszínek hírei gyakran kiesnek a válogatásnál. Ezen mindenképpen szeretnénk változtatni, ígéretünk van már a Kossuth Rádió részéről a megoldásra. Akkor viszont az egész Kárpát-medencéből jönnek majd a hírek!

III. „Mundruc” Népfocitorna

2009. október 3-án a csepeli Szabadkikötő Sporttelepen harmadik alkalommal került megrendezésre a „Mundruc” Népfocitorna. Az immár hagyományosnak számító eseményen neves táncgyűttesek és zenészek vettek részt: az idei győztes a Bihar János Táncgyűttes csapata lett. [Ünnepeljük az alsó képen.] Nagy meglepetésre a második helyet a Zenész Baráti Csapat szerezte meg. A kétszeres bajnok Bartók Táncgyűttes csapata idén „csak” a dobogó harmadik fokára ért oda.

További résztvevők voltak a Kobuci Kert Team, az ELTE BTK néprajz szakának csapata, vagyis a Folk Boys, az ELTE Táncgyűttes, a Bem Folklor Egyesület, valamint idei sztárvendégünk, a fiatal mérai hagyományörzők [középső kép].

A torna a közösségteremtés új formáját hozta létre meg a táncházmozgalom résztvevői között, melyet bizonyított a nagy létszámú szurkolóközönség is.

A Bárány Dániel és Korzenszky Tamás által szervezett rendezvény neve hagyományörző elődeink előtt tiszteleg. Mátyás István „Mundruc”, aki Martin György néprajzkutató gyűjtéseiből közismert magyarvistai adatközlő táncos volt. [Martin György: Mátyás István „Mundruc” – Egy kalotaszegi táncos egyéniségvizsgálata. MTA ZTI, Planétás, Budapest, 2004.] A kupa előbuliját október 2-án a CD Fű teázóban tartották. A torna utáni mulatságnak a Kobuci Kert adott helyszínt, ahol Pál István „Szalonna” és baráti társasága gondoskodott a jókedvről. Folytatás áprilisban... (A szervezők)

Fotók: Korzenszky Anna és Gaál Márton

„Magyaros” táncház?

Közismert tény, hogy a városi táncházakat megjelenésük óta próbálja kisajátítani megannyi ideológia, hatalmi és/vagy politikai erő, manapság azon mélynemzeti ideológia, amelyik eredendően nem jellemző sem a hagyományos táncház, sem a hetvenes években induló városi táncházak világára.

Nyár, a tánctáborok ideje. A kilencvenes években induló hazai népzenei és néptánctáborok választéka egyre bővül, jelenleg majdnem kéttucat erdélyi és moldvai településen szerveznek június első felétől augusztus közepéig ilyen jellegű táborokat, gyakran egymással párhuzamosan többet is. A régiós, minőségi és mennyiségi eltérések, üzleti vagy kevésbé üzleti vonatkozások mellett egyben valamennyi megegyezik: fiatalokat (és kevésbé fiatalokat) próbál a tánc és a muzsika erejével összehozni.

Ha összeadom a heteket, akkor eddigi életemből több mint egy évnnyit töltöttem el szolgáltatóként (hol zenészként, hol táncoktatóként, hol szervezőként) ilyen táborokban, tehát rendelkezem némi rálátással, hova, merre alakul a tánctáborok közönsége, közönsége. Természetes folyamatként észlelhető a technikai modernizáció hatása, a nemzedékváltás, körülírhatóak a különböző zenei és öltözködésbeli divathullámok, megfigyelhető – az egészet átítató hagyományörzés igényéből fakadóan – magának a táncháznak a hagyományozódása (avagy a folklorizmus folklorizációja), ezzel együtt sajnos egy bizonyos fokú kopás is (például, hogy az ifjabb nemzedékek már nem tudnak énekelni – se szöveg, se dallam, se ritmus, azaz „se kép, se hang” –, de ez egy másik írás témája lehetne...). Ám én itt most nem ezekről, hanem egy, szerintem az erdélyi táncház létét alapjaiban veszélyeztető jelenségről, egy exportáruként érkező, „zavaros-magyaros” ideológia térnyeréséről szeretnék értekezni.

Közismert tény, hogy a városi táncházakat megjelenésük óta próbálja kisajátítani megannyi ideológia, hatalmi és/vagy politikai erő, manapság azon mélynemzeti ideológia, amelyik eredendően nem jellemző sem a hagyományos táncház, sem a hetvenes években induló városi táncházak világára. Mert a falusi fiatalság táncháza a spontán tánc kedvet szolgáló multság kötetlen formája volt, magyarán egy közösségi szórakozás (és nem melleleg a párkeresés helyszíne), sem több, sem kevesebb annál. A városi táncház pedig – legalábbis itt, Erdélyben – ezt a hagyományos szórakozási formát

úgy emelte át egy teremtet, mesterséges környezetbe, hogy a pusztán táncmulatságon kívül magát a közösségi élményt is megpróbálta átmenteni: nálunk a táncház mindenkinek szól, bárki bejöhet és bekapcsolódhat, mert „mindenkit megajándékozik az összetartozás olyan érzésével, amelynek harmóniáját épp az biztosítja, hogy a közösségi népi kultúra egyúttal az egyén művészi önkifejtésére, kiteljesedésére ad alkalmat.” (Könczei Ádám – Tárt kapujú táncházakért. In: Művelődés, XXX. évf. 11. szám, 1977: 17.)

Ebből az alapvetésből indult 1977 februárjában az első erdélyi táncház Kolozsváron, igaz, helyzete akkor igen előnyös volt:

„A kolozsvári táncház – nem szalasztván el természetes adottságát – sajátos többlettel is büszkélkedhetik. Míg a legtöbb táncházban ugyanis a városiak a népi kultúra eredeti képviselőivel rendszerint csak mint ritka vendégekkel találkozhatnak, itt mindig együtt vannak velük. Ennek módszerbeli haszna is vitathatatlan: a közvetlen átadás és átvevés előnye. A városiak közvetlenül is megfigyelhetik az eredetit, így a káprázatos legényes táncokat is, a Filep Istvánét, a Csorba Jánosét és a többiekét, s az együtt-táncolás révén szinte vérükké válhat az eredeti stílus, de a táncmestertől tanulhat is nyomban ellenőrizhetik, folyamatosan összevethetik, szembeisíthatják az eredetivel.

Az együttlétnek azonban – mély demokratizmusa révén – fölbecsülhetetlen az emberi, társadalmi szerepe. A táncház összehoz, és nem szétválaszt. Fesztelen tegező viszonyba hozza össze a falusi (és nemcsak falusi származású), többségükben még a népviseletüket is őrző fiatalokat a városi közép- és főiskolásokkal és munkásfiatalokkal.” (I.m.: 17.)

Persze, az idézett kezdet óta eltelt három évtized, s közben a világ nagyot változott. Ugyanakkor a táncháznak az a sajátossága, hogy képes az említett közösségi élményért különböző érdeklődésű, foglalkozású, származású stb. személyeket összehozni, azaz különböző társadalmi rétegeket megszólítani, nálunk egyelőre megmaradt. Egyelőre, mert az utóbbi években – elsősorban a határon

Néptáncosok kellékboltja

„Cipőt, kalapot, gyöngyöt, szalagot!”

Hamarosan megújuló honlapunkon webáruház szolgáltatás indul:
www.neptanckellek.hu

BUDAPEST, XIII. KATONA JÓZSEF U. 22.

Telefon: 1-239-1199 Mobil: 70-592-5955 Fax: 1-278-0339

Email: info@neptanckellek.hu

AMIT KÍNÁLUNK:

karaktercipők széles választéka, csizmakészítés méretre, szegedi papucs, bársony- és brokátcipők, szatén- és hímzett szalagok, harisnyák, keszkenő, kendő, műanyag- és üvegyöngyök, gyöngysorok, táncpalack, posztó, nyúlászór és szalmakalapok, sarkantyú, próbaruhák, dresszek, méteráru, CD-k, oktatási segédanyagok, szakkönyvek

Rendelését e-mailben és faxon is elküldheti. Vásárlás postai utánvétellel lehetséges.

belül szakadt magyarok „jóvoltából” – megjelent nálunk is egy olyan jelenség, ami ellentétes ezzel a tánczás sajátosságával.

Hogy miről is van szó? Néhány éve figyelem, ahogyan a „tánczás” viseletek kellékárában terjednek például a honfoglalás-kori viseletdarab-utánzatok. A leggyakoribbak az övön viselt tarsolyok, de láttam már nemezelt mobiltelefon-tartót is. Baj ez? Önmagában természetesen nem, csak hűen tükrözi a táncos és zenei hagyományaink ősiségére vonatkozó tévhitet. Pedig néptánc- és az ezt kísérő hangszeres tánczenei kultúránk velejéig európai, semmi, de semmi köze nincs a honfoglaló őseink kultúrájához, azaz, képletesen fogalmazva: ahogyan latin betűkkel írunk, úgy „latin motívumokat táncolunk” is! (Erről részletesen: www.muvelodes.ro/index.php/Cikk?id=256)

Szóval, ha valaki azért visel egy táncbortban ilyen tarsolyt, mert ezáltal is ki akarja fejezni magyarságát, hát viselje, csak ne váljon propaganda-viseletté, mint a szintén terjedő „magyaros pólók” (ahogyan a világhálón nevezik és árulják őket). Mert egyre több ilyen pólót lát az ember a táncbortainkban, és sajnos, már nemcsak határon belül szakadt magyarokon. (Kedvencem, mely szerint magyar ember nem lehet turista – na, ez a leghagyományörzőbb: valószínűleg őseink nemezelt pólóján is ez állt, amikor végigégették Európát. Amúgy meg, persze, mindent vissza, s ezt nem „az ajtóig meg vissza, a szeretőm add visszára” értik. Vagy itt az idej slágermez az emigráns kultuszíró idézetével, hogy visszaigénylik a hegyeket. Hát vigyék. Lehetne például, igaz, kisebbített formában – a pesti Vajdahunyadvár mintájára – az Alföldön egy „nemzeti hegyparkot” létrehozni: egymás mellett a madarasi Hargita, a Királyhágó és Székelykő. És akkor az alföldi gyerek sem a vasúti töltésről számkózna...)

De miért gond, ha valaki „magyarosan” öltözködik? Hiszen nem a ruha teszi az embert, s a tánczásban mindenki úgy öltözik, ahogy kedve telik benne. Vagy mégis? Mert a be- és leszólások, a hangoskodóan irányzott (általában politikai) értékítéletek vagy akár (általában rasszista) viccek már túlmutatnak az egyszerű „táborozó tánczás” státuszon. Mert alapállásból nem szereti a románokat (sem), de táncol román táncokat, hiszen „az egykor a miénk volt”. (Hogy sem a miénk, sem az övék, hanem közös európai táncagyomány? Ugyan már, ezt biztosan a nem „magyaros” kutatók mondják. De nyugi, ismerem olyan román néptánckutatót is, aki szerint az erdélyi magyarok tánc kultúrája „lopott holmi”. Erről ennyit.)

És tényleg: miért kell sátrat, autót, mindenféle mélymagyar kutyával felvértezni? Miért kell „hajrá magyarokat!” üvölni, amikor a cigányprímás behúzza a rendet? Mit keres egy néptáncbort programjában kiemelt helyen az íjászat és lovaglás? Miért kell ideológiailag elfogult és hamis tudást közlő, a magyarság „szellemiségével” foglalkozó „történeti-néprajzi” előadásokkal nyomulni az erdélyi tánczás közegben (is)? (És a teljes tudathasadás: tábori sörsátor, a szomszéd asztalnál egy „magyaros pólóban” ülő fiatalembernek megszólal a mobiltelefonja. A csengetés egy manele. Hogy a Guța sámándobja...) Meg egyáltalán, ez az öltözet mitől „magyaros”? A póló ideológiai üzenetétől? A tarsolyt díszítő ősi motívumkincstől? Vagy inkább a viselők fejében kavargó méltalozott zagyvától?

Szóval nem jó, nagyon nem jó, nem egészséges és nem helyes ez a jelenség, mert veszélyesebb a bajszpödörgetős böszmagyarkodásnál, mivel kizáró politikai ideológiákat próbál terjeszteni egy olyan közegben, ami eredendően a mindenké. Mert a tánczás nem a viselettől és nem a harsány magyarkodástól lesz „ma-

gyaros”, hanem egyszerűen a tárgyától és az erre építkező közösségi élménytől. Ilyen egyszerű.

S ha már az emigráns kultuszíró. Az egyik táborban megállít egy hölgy, hogy olvastam-e a hegyeket sirató emigráns kultuszírónak ezt és ezt a novelláját. (A hölgyet nem ismertem, több táborban is láttam, később tudtam meg, hogy a szóban forgó szerző egyik határon belül szakadt kiadója.) Mondom, nem, nem olvastam. És azt? Azt sem. Akkor egyáltalán mit olvastam az emigráns kultuszírótól? Semmit. Semmit?! Döbbenet az arcán. (Mégis, egy „néptáncoktatót” szólított meg!) Hogy-hogy? Mondom – tábori szolgálatként próbálván finoman fogalmazni –, egyszerűen nem tartozik irodalmi érdeklődésem és ízlésem körébe. (Meg egyáltalán: kinek mi köze ahhoz, hogy felnőtt fejjel mit olvasok vagy sem?) A dolog nem hagyja nyugodni, félóra múlva újból megállít, elem teszt egy idézetet, olvassam, ugye, milyen szép, milyen „sokatmondó”? Mondom, biztosan (ámbar közhelyektől hemzseggő mondatokat más is írt), de értse meg, engem ez az író, meg ez a téma hidegen hagy. Ingerülten kifakadt: Te román vagy? Na tessék! Ez azért nem semmi, már itthon is lerománóz egy határon belül szakadt. Többek között ezért sem olvasom az emigráns kultuszírót.

És valószínűleg sokkal hasznosabb volna, ha a tánczásba járók, népzenevel, néptáncal foglalkozók a „magyaros” szövegek helyett Bartók Béla, Lajtha László vagy Martin György szövegeit, tanulmányait olvasnák. Mert, ha már idézeteknél tartunk, akkor Bartók írta 1943-ban, hogy „ha a zenei folklór nagy hálával tartozott is a nacionalizmusnak, ma az ultranacionalizmus annyit árt neki, hogy ez a kár sokszorosan meghaladja amant a hasznót” (Bartók Béla: Népdalkutatás és nacionalizmus. In: Bartók Béla: A népzene-ről. Magvető Kiadó, Budapest, 1981: 83.), Lajtha 1948-ban, hogy „a különböző népzenei kapcsolata tanítson meg arra, hogy mi, Európa népei sokkal mélyebben vagyunk egymás testvérei, mint ahogy azt tudnánk és hirdetnénk” (Lajtha László: A népzene alkotói megközelítésének különbözőségei Bartóknál, Kodálnál és saját zenében. In: Lajtha László összegyűjtött írásai I. Akadémiai Kiadó, Budapest, 1992: 135.) és Martin, hogy „Kelet-Európa népei még nem tudják magukról, hogy sajátos nemzeti tánc kultúrájuk mennyire közös gyökerekből táplálkozik s mennyire azonos módon zajlott le az egyedinek tartott és igen messziről, a homályos történeti múltból eredeztetett tánc kultúrájuk, sajátosan egyedinek és egyszerűnek vélt nemzeti táncuk kialakítása. A ténylegesen meglévő különbözőségeket az illető népek paraszttánc-kultúrája kisebb-nagyobb területeinek eltérő fejlődése, fáziseltolódása hozta létre. Lényegében tehát az elkésett fejlődésből adódó különbözőségeket az öntudatosodó nemzeti elit réteg domborította ki, ideologizálta és stilizálta politikai törekvéseinek megfelelően. [...] A történeti mítoszok továbbápolása helyett a tudományak az igazságot kell feltárnia a helyes nemzeti önismeret érdekében.” (Martin György: Népi táncagyomány és nemzeti tánc típusok Kelet-Közép-Európában a XVI–XIX. században. In: Ethnographia XCV. évf. 3. szám, 1984: 360.)

Szóval felhívnam a határon belül szakadtak figyelmét, hogy mi felénk a tánczásba (egyelőre) be lehet jönni jobbról is, meg balról is, lentről is, meg fentről is, sőt átlós és rézsútos irányokból is. Hogy nálunkfele a magyarságot (egyelőre) még normálisan lehet megélni, pólók, bekiabálások, kioktatások, propagandairódom nélkül és főleg nem mások ellenében. Hogy a mi tánczásunk akkor is magyar, ha éppen románul vagy cigányul táncolunk benne, mert nálunkfele ez is természetes (és ráadásul mi értjük is, hogy más nyelven mit énekelünk és csujogatunk). Mert nálunk „a tánczás összehoz, és nem szétválaszt.” Egyelőre. Tegyük érte, hogy minél több ideig így legyen!

Könczei Csongor

A szerző szíves engedélyével.

(<http://welemany.transindex.ro/?cikk=10124>, 2009. szeptember 10.)

A II. Kecskeméti Prímásverseny eredménye

Az első helyezett: Soós András

A Hagyományok Háza és a kecskeméti Erdei Ferenc Kulturális és Konferencia Központ (EFKFKK) közösen meghirdetett második prímásversenye a XXII. Kecskeméti Népzenei Találkozón, 2009. szeptember 18-án 13.00 órától zajlott az EFKFKK színháztermében. A két fordulóban a pályázóknak egy kötelező és egy szabadon választott programot kellett előadniuk, egyenként 5-5 perc időtartamban. A kötelező versenyszámban az erdélyi Mezőség egy kiválasztott településének vagy a történelmi Szatmár magyar falvainak népzenejét kellett játszani; a szabadon választott műsorszámuk pedig a magyar népi hegedűjáték egy másik táji változatát kellett képviselni.

A versenyen a pályázók a következő produkciókkal mérték össze tudásukat (név, település, kötelező és választott produkció):

Boda Gellért (Tura) – Magyarpalatka, Abaujszina; Hegedűs Gergely Dávid (Kecskemét) – Szatmárköri; Kalotaszeg; Keller Dániel (Kecskemét) – Szatmár, Kalotaszeg; Kovács Mihály (Budapest) – Nyírmada, Kalotaszeg; Maruzsenszki Andor (Budapest) – Szamosangyalos, Cege; Mischl Erik (Bonyhád) – Szék, Gömör; Páll Éva (Tárnok) – Ördöngösfüzes, Alsókálása; Soós András (Budapest) – Ördöngösfüzes, Felső-Bodrogköz; Tengelic Gyula (Köszeg) – Magyarpalatka, Szatmár.

Az állandó kísérőzenekart a Tükrös zenekar muzsikuskai, Árendás Péter (brácsa), Liber Endre (brácsa, cimbalom) és Lelkes András (nagybőgő) adták, a zsűri tagjai Virágvölgyi Márta népzénesz, népzene tanár (a zsűri elnöke), Radics Ferenc, a Magyar Állami Népi Együttes vezető prímása, Vavrincez András népzénesz, népzene kutató és Vize-li Balázs népzénesz, népzene tanár voltak.

A színvonalas verseny díjazottjai végül a következők lettek: A III. helyen Boda Gellért végzett, ő 50 órát vehet igénybe térítésmentesen a Hagyományok Háza Ethnic Stúdiójában, hogy zenekarával önálló CD-jét elkészítse. A II. hely Maruzsenszki Andoré, aki az OKM 200 000,- Ft-os vásárlási utalványát kapta. Az I. helyezett Soós András lett, aki a Kecskemét Város által felajánlott díjat, Nagy András miskolci hangszerkészítő mester 800 000,- Ft eszmei értékű mesterhegedűjét nyerte el.

Mohácsy Albert

„SZÖVŐINK SIKERE”

Vajdasági díjazottak

A magyar népművészet értékeinek a köztudatba való beépülése ügyében történő egyik kezdeményezés a budapesti székhelyű Pro Renovanda Cultura Hungariæ Alapítvány „Népművészeti” szakalapítvány által 2009 tavaszán meghirdetett pályázat, a tárgyalkotó népművészet alkotói számára.

A pályázat célja olyan népművészeti alkotások létrehozásának elősegítése, melyek méltó díszai lehetnek közintézményeknek, ahol sok ember megfordul, ahol az alkotások közcélt szolgálnak, tudatosítják a tárgyalkotó népművészet értékeit.

A pályázat alapfeltétele pedig az, hogy az elkészült művet az alkotó ajándékozza az általa kiválasztott egy vagy több intézménynek.

A kétfordulós verseny első részében a pályázatra jelentkezett alkotóknak csupán a tervet, illetve terveket kellett beküldeni, melyeket szakzsűri bíralt felül.

A kiírás szerint sikeres pályázás esetén a második fordulóban az elfogadott tervek alapján készült darabok kivitelezését a szakalapítvány támogatja, mely összeg az alkotót illeti meg, s azt az alkotás elkészülte és átadása után kapja meg.

A vidékünkön eddig ismeretlen pályázaton való részvételhez a Vajdasági Magyar Folklor Központ (VMF) hívta fel kézműves tagsága figyelmét. Ágoston Andrea, Iktóti Júlia valamint Kánizsai Borbála szövök rövidesen jelezték is részvételi szándékukat. A tervek időben, 2009. április 30-ig el is készültek és mindannyiunk öröme, mint az értesítésekből kiderült, valamennyiük tervét elfogadta a szakzsűri.

A három sikeres pályázó közül Ágoston Andrea a topolyai Népkönyvtár számára összesen hat alkotását ajánlotta fel (egy bukovinai festékes szőnyeg eredeti másolatát, egy bogas technikával készült faliszőnyeget és négy csipkefüggőnyt).

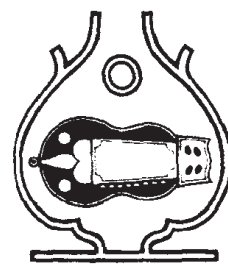
Iktóti Júlia a szabadkai Kizúr István Általános Iskolának a bukovinai festékesek díszítményének újraértelmezésével egy padlószőnyeget, a VMF, valamint a Szabadkai Rádió számára pedig egy-egy faliszőnyeget ajánlott fel.

Kánizsai Borbála a Fornetti vállalkozás, a Majsai úti Általános Iskola és az Elektrovojvodina áramszolgáltató egészségügyi szakrendelője számára, a jelölt cégben és intézményekben való elhelyezésre szánta alkotásait.

Bár a termékek elkészítésének és elhelyezésének határideje 2010. március 31., a közelmúltban már megtörtént az első darab átadása. Iktóti Júlia első elkészült munkáját október 8-án a Kizúr István Általános Iskola igazgatója, Vesna Dulic vette át.

Raj Rozália

KIVÁLÓ MINŐSÉGŰ TEKERŐK

SZERÉNYI BÉLA

hangszerkészítő mester, népi iparművész

RÖVID HATÁRIDŐRE!

**1039 Budapest, Barátpatak u. 6/B.
T: 06-20/ 438-9145; T/F: 250-7988**

**E-mail: bela@szerenyi.hu
Honlap: www.szerenyi.hu**

III. Bertóké Napok

Halászi, 2009. augusztus 28–30.

Két évvel ezelőtt Palenik József koreográfus-táncoktató és lelkes társai fejében megszületett az ötlet, hogy a Rábaköz, Szigetköz, Csallóköz és Felső-Mátyusföld népművészeti életében megteremtsék a Bertóké verbunk, a vidék sajátosságaként ismert tánc fórumát. A harmadik alkalomra már letisztult és stabilizálódott a program, amelynek középpontjában a Neuberger Ferenc Országos Verbunkverseny és a Legénycéh-találkozó állt.

Neuberger Ferenc a múlt század második felében Halászi kiemelkedően jó verbunktáncosa volt. A falu megbecsült embere, aki a mulatságokon, a lakodalmakon nem szégyellte eltáncolni kedvelt táncait. Martin György és Pesovár Ernő az 1950-es években többször is rögzítette táncait: a gyetyásverbunkot, a Bertóké verbunkot, a csárdást és a többi. A táncok azóta több publikációban megjelentek, iskolai tananyagok részei, valamint számtalan e témából, tájegységből készült koreográfia alapját is képezik. A filmre rögzített táncok az évek folyamán aztán bekerültek a magyar hagyományos tánckultúra kincsestárába. Ennek folytatása ez a dicséretet érdemlő, hiánypótló, értékes fórum.

Hasonlóan fontos a legénycéh-találkozó, a bemutatóval, legényavatással kapcsolt szakmai megbeszélés. Ez jelenleg aránylag szűk területet felölelő vélemény- és tapasztalatcserét jelent, de magában hordja a nemzeti, sőt nemzetközi jelleggel bíró szakmai konferencia és bemutató lehetőségét is. A legényavatási ünnepség hagyományáza ezen a vidéken több településen is él, illetve

még nagyon sok faluban élénken emlékeznek rá. A találkozó jelentősen segíti, segítheti a szokás újraélesztését.

A rendezvény péntek délutántól vasárnap délig tart. Péntek a csoportok gyülekezésével, felvonulásával, polgármesteri ünnepi megnyitóval, baráti, egytálételes közös vacsorával telik el. Ez utóbbihoz az ételt a falu hagyományörző csoportjának asszonyai készítik, akik ebben az évben különösen kitétek magukért. A vendégséghez kiváló helynek bizonyult a Neuberger-örökségből megmaradt két parasztudvar, amelyeket egybenyitottak. Ezek a muzeális értékű épületek a templom mellett, a falu közepén található. Ha tovább folytatják a hely kiépítését, nagy értékévé, turistalátványosságává válhat a falunak.

A szombat napközbeni része a szorgos próbákkal és a legénycéhek tanácskozásával telt el. A táncosok zsűri és közönség előtti versenybemutatójára a Babos Major nagy pajtatermében került sor, mert odakényszerítette az esős időjárás. A kilenc bátor versenyző mindegyike két táncal, a halászi Bertóké verbunkkal és az általuk szaba-

don választottal mutatkozott be. Dicséretre méltóan felkészültek. Szabadon választott táncokban szerény ízelítőt adtak a Kárpát-medence hagyományos férfitáncából, verbunkot, legényest, cigány- és pásztorbolót, tapsos táncot táncoltak. Színvonalas előadásaikkal nehéz feladat elé állították a háromtagú zsűrit, melyet Felföldi László elnök, Quittner János és jómagam alkotunk. A közönség és a táncosok nagy megelégedésére és egyetértésére mindhárom díjat megosztva osztottuk ki: az első helyezett Szilágyi András és Nagy Andor, a második Bogár Szabó Mihály és Vörös Péter, a harmadik pedig Orbán József és Ferenczi Csaba lett. A további három versenyzőt – Palenik Mihályt, Szitás Attilát és Szűcs Imrét – a zsűri külön elismerő oklevélben részesítette. A verseny után mutatták be a legényavatást, s mutatkozott be a vendégként meghívott Old Stars Břeclav folklórcsoport, majd a műsort táncház követte. A zsűri a táncház alatt külön teremben a táncosokkal éjjelbenyúlóan elemezte a bemutatott táncokat.

Vasárnap tíz órától a falu gyönyörű katolikus templomában ünnepi mise zajlott. A tisztelendő úr szívhez szóló, a Bertóké Napokat is méltató prédikációt tartott, kihangsúlyozva a hagyományok fontosságát, nemzeti tudatformáló és fenntartó szerepét, valamint az emberiségre, a faluközösség erkölcsi tisztaságára gyakorolt hatását. A templomból kijövet a táncosok és a közönség lovas huszárok vezetésével átvonultak a szomszédos Babos Vendéglő melletti térre. Itt a valamikori templom előtti katonatorozások, verbuválások mintájára bemutatkoztak a táncosok, a közönséget is táncba vonva. Ebből a nagy és látványos utcai mulatságból, akárcsak a szombat esti gálaműsorból, kivették részüket a morva együttes táncosai is. Nem volt nehéz bekapcsolódnunk, mert az ő verbunkjuk közeli rokonságot mutat a Felső-Duna menti magyar verbunkokkal.

A III. Bertóké Napok a Lajtha Néptánc Egyesület, a Halászi Hagományörző Egyesület, valamint komoly társadalmi összefogás eredményeként valósulhatott meg. A főtámogatók – a Duna Takarékszövetkezet, Halászi Község Önkormányzata, a Győr-Moson-Sopron Megyei Közgyűlés, a Babos Major, a Nyugat-Magyarországi Néptáncszövetség – mellett számos magánszemély és vállalkozás támogatta, s vette pártfogásába a rendezvényt, köztük a Neuberger család is. És ez így helyes. A Bertóké Napok népművészeti ünnep ugyanis a község jó hírnevét, hagyományai iránti tiszteletét, a Szigetköz jelentőségének hangsúlyozását szolgálja.

Szöveg és kép: Takács András

A kiskanász (részlet)

A soksaládú szögény embör gyerekeiből lett a kiskanász. Odaadt a kisebb iparosmester is, mikor már nagyon szaporodtak. Ott-hon nem tarthatták, mert nem volt miből. A muszájnál is erősebb nincstelenség hajtotta, vitte rá a szegényt, hogy gyermekét elállítsa, hogy más keze-lába legyen. Anyja előre siratta, hogy más húzva-vonja, más üti-veri.

Tavasszal, virradatkor (4 óraker) kel a kanász. Kihordja az íziket, kisépri a jászolt, az etetéshez takarmányt visz be, a tehénnek leveles csutkát, a lónak zabot, kukoricát, mely alá polyvát terít.

Míg a jószág eszik, a polyvát kihordja alóla. Azután a vályúból megmosdik, utána megfésülködik, és bemegy reggelizni. Kenyeret, szalonnát, túróat eszik, vagy tejet. Evés után segít az itatásnál, majd az abrakolásnál és a fejésnél. Jó időben, itatás után 6 óraker kiereszti a disznókat, kihajt. A disznó koratavasszal (április végéig) földimogyorót eszik az ugarból, a gyepen perje, tarackgyökér, cickafarok, csorbóka, veresnadrág, útifű növényeket. Ha a jószág szomjas, amit arról tud meg, hogy akkor nyugtalan, elhajtja a kúthoz. Maga is innen iszik. Innen legeltetve hajt tovább, bejárja a gyöpöt. Hogy ne unja, a disznótrágyát összesöpri, gereblyéli, lapátolja, talyicskára rakja, elhordja. A disznóörzéshez is kell tudomány! Arra vigyáz a legfőképpen, hogy a disznó a gyöpön legyen, el ne menjen a szántásra, árpavetésre, rá ne menjen a búzavetésre, veteményföldre. A malacokat karikásostorral terelgeti, nagyokat durrogatva.

Mikor szántanak, befogják a kanászt ostorosnak, de azért a disznókra is kell ügyelnie, s ha már messze van, vagy csak a szomszéd földjére ment, megállnak az ekével, míg visszafordítja a jószágot. Áprilisban csutkatőveréskor, a kanász arra hajtja a disznókat, és segít a kiverésben, behordásban a béresnek.

Délre behajt. Az étel rendszeren tésztaleves (galuska, csipődött tarhonya), keménytarhonya, kása. Nem az asztalnál eszik a kanász, hanem az eresz alatt húzódik félre. Delelni nem szokott, ha éppen nincs dolga, a béres parancsol neki.

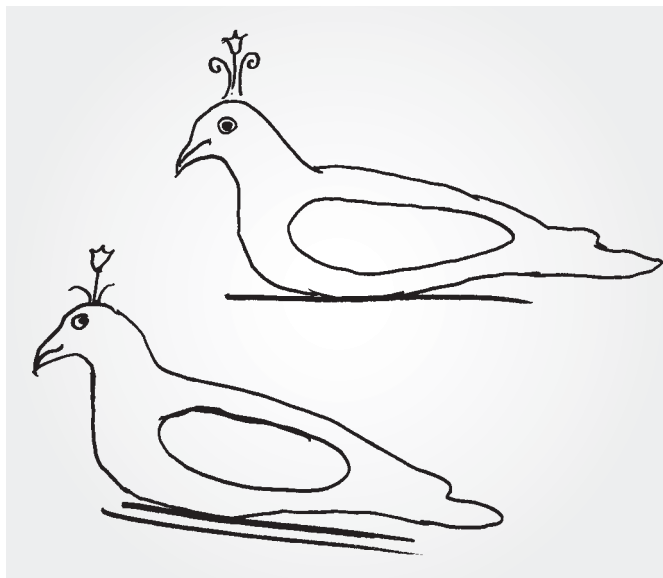
Ébed után ismét kihajtja a disznót, este 6 óráig van kint. Mikor pedig behajtott, tisztítja az aklot, elsöpri az ajtó előtti szemetet, a gazdasszony parancsára tűzrevalót visz be, csutkatövet, ízik csutkát: ha mondják, tesz a tűzre, ügyel, ki ne aludjon. A jószág etetésénél vigyáz, hogy a galamb, meg a tyúk oda ne menjen.

Vacsorára déli maradékot eszik. Ennek hiányában kenyeret, szalonnát, túróat, tejet szokott kapni. Vacsora után lefekvésig kukoricát morzsol, szöszte tég, tökmagot tisztít. Ha nem lát már semmi végezni való dolgot, 8 óraker lefekszik az istállóban ízike vagy árpaszalmára.

Kiss Lajos

Kiss Lajos néprajzkutató Hódmezővásárhelyen született. 1934-ben fejezte be „A szegény ember élete” című művét, amelyben páratlan hitelességgel ábrázolta szülőföldje szegény embereinek életét.

Szószedet: csutkatőverés = a földben maradt, megszáradt kukoricagyökerek kiszedése; delelés = a jószág és a pásztor déli pihenője; ízik = kukorica- vagy napraforgószár, amelyről az állatok lerágták a leveleket; jászol = nagy állatok etetésére szolgáló, fából készült berendezés; karikásostor = állatterelő eszköz; polyva = gabonafélék héja; perje = fűféle; talyicska = egy kerekű, teherhordozásra készült eszköz; tarack, cickafark, csorbóka, veresnadrág = gyomnövények; ugar = szántóföld, melyet pihentetésül vetetlenül hagynak egy időre; vályú = állatok etetője, itatója

A kiskondás

Hol volt, hol nem volt, az Óperenciás-tengeren is túl, volt egyszer egy szegény asszony. Volt annak egy fia. Ez a fiú malacokat őrzött a határban. Egyszer a király kihirdette az országban, hogy ahhoz adja feleségül a lányát, aki el tud bújni a királykisasszony elől. Meghallotta ezt a kiskondás. Azt gondolta magában, hát az igazán nem nagy dolog! Elhatározta, hogy ő is elindul a király városába. Azt mondja az édesanyjának:

– Édesanyám, süssön nekem egy tarisznya hamuban sült pogácsát, elindulok szerencsét próbálni.

A szegény asszony megsütötte a pogácsát, a kiskondás a nyakába akasztotta a cifraszűrét, és elindult a király városába.

Ment hegyeken-völgyeken keresztül. A pogácsa hamar elfogyott, a kiskondás éhes volt rettenetesen. A gyomra úgy morgott, mint egy láncos kutya. Ahogy így mendegélt a pusztaságon, meglátott egy sánta rókát.

– Na, te sánta róka! Akármi legyen, ha meg nem eszlek!

– Ne egyél meg kiskondás, éhes kisfiaim vannak, nekik viszek enivalót. Mi lenne velük nélkülem? – esedett a róka. – Jótett helyébe jót várj! Még meghálálom neked!

A kiskondás megszánta a sánta rókát, nem bántotta. Azt mondta neki:

– Eredj, etesd meg a fiaidat! Éljetek boldogan!

– Gyere, húzz ki a fülem mellől egy szál szórt, s ha valami nagy bajba kerülnél, csak fújj rá, én ott termek s segíték rajtad – felelte a róka. A kiskondás azt gondolta magában:

– Ugyan, mit segíthetne rajtam egy ilyen oktalan állat? – de azért kihúzott a füle tövéből egy szál szórt, s a szüre ujjába rejtette. Balagott tovább. Már a szeme is kopogott az éhségtől, csetlett-botlott a fáradtságtól, amikor megpillantott egy nagy tavat. A víz partján, egy pocsolyában vergődött egy kicsi hal. A kiskondás felkapta, hogy megegye, de a halacska megszólalt:

– Ne egyél meg kiskondás, inkább vess bele a tóba, megszolgálom én még a jószágodat!

– Ugyan, mit segíthetne nekem egy ilyen semmi kis halacska? – gondolta a legény. Megsajnálta a halacskát s visszavetette a tóba. Akkor a halacska visszaúszott a partra, s azt mondta a legénynek: – Végy ki egy pikkelyt a hátamból. Ha valami nagy bajba keverednél, gyere ide, fújj rá a pikkelyemre, és én a segítségedre leszek.

A kiskondás kivett egy halpénzt a halacska hátából, ezt is elrejtette a szüre ujjában, azután folytatta az útját.

Ahogy mendegélt, egyszer csak meglátott egy kutat. A kút kávján két szép fehér galamb topogott. Már veszett éhes volt a kiskondás, azt mondta a galamboknak:

– Na, két galamb, én most titeket megeszlek, mert különben éhen halok!

– Ne egyél meg, kiskondás! Inkább húzz nekünk egy veder vizet, nagyon szomjasak vagyunk! Jó tett helyébe jót várj!

A kiskondásnak megesezt a szíve a galambokon, húzott egy veder vizet, s megitta a galambokat. Megszólalt az egyik galamb:

– Köszönjük, hogy megittattál, jó tett helyébe jót várj! Húzz ki egy-egy tollat a szárnyunk végéből. Ha valaha nagy veszedelembe kerülnél, csak fújj rá a tollainkra, s mi megmentjük az életedet!

Hitte is, meg nem is a galamb szavait a kiskondás, de azért kihúzott egy-egy tollat a galambok szárnyvégéből, s elrejtette a szüre ujjában.

Jót húzott ő is a hideg vízből, s ment tovább. Hamarosan odaérkezett a király városába. Megkereste a királyi palotát. A király éppen a kapuban állt. A kiskondás illendően köszöntötte, a király fogadta. Kérdezte a király:

– Hát te, legény, mi járatban vagy?

Mondja a legény, hogy ezt, meg ezt hallotta, hogy a királylány férjhez készülődik, s annak adja a kezét, aki el tud bújni előle. Ő is eljött szerencsét próbálni.

– Jól van, fiam, jól van. Nézz fel a várfokára! Ott láthatasz kilencvenkilenc karót, mindegyiken egy-egy királyfi feje szárad. A tied lesz a századik, ha nem tudsz elbújni a leányom elől.

A kiskondás feltekintett a vár fokára, s abban a percben mindentől el is ment a kedve. De már most mit tegyen? Nem fordulhat vissza dolgavégezetlenül.

Bevezették a palotába, s elszállásolták egy szép szobában éjszakára azzal, hogy majd reggel jelentkeznek a próbára. A kiskondás egész éjjel búslakodott, gondolkodott. Mit tegyen, hová bújjon, hogy a feje ne kerüljön karóba? Eszébe jutott a szánta róka, elővette a szüre ujjából a szőrét, s ráfűjt. Hát, uramfia, ahogy ránézett az ablakra, meglátta, hogy ott ágaskodik a szánta róka.

– Egyet se búsulj, kiskondás! Gyere, leviszlek hét sing mélyre a föld alá, s elrejtelek! Ott nem talál meg a királykisasszony!

Felébredt reggel a királylány, kísétált a kertjébe, s leszakította a legszebb rózsát. A mellére tűzte, megperdült a sarka körül, s azt kiáltotta:

– Gyere elő, kiskondás! Látlak, ott vagy a föld alatt, hét sing mélyen!

Előbújt a kiskondás, ette a méreg s a félelem. Hová bújjon el holnap, hogy a királylány ne akadjon rá?

Egész éjszaka le sem hunyta a szemét. Hánykolódott, gondolkodott. Másnap reggel korán felkelt, kiment a tó partjára, kivette a szüre ujjából a halacska pikkelyét, s ráfűjt. A halacska mindjárt megjelent a víz szélén és azt mondta:

– Egyet se búsulj, kiskondás! Gyere, én elrejtelek a tó mélységes-mély fenekén. Ott biztosan nem talál rád a királykisasszony! – és levitte a kiskondást a tó fenekére.

A királylány reggel felébredt, megdörzsölte a szemét, kiment a virágoskertbe, leszakította a legszebb rózsát, a mellére tűzte, megperdült a sarka körül, s már kiáltotta is:

– Gyere elő, kiskondás, a tó fenekéről!

Most aztán igazán nekikeseredett a kiskondás, egész éjjel hánykolódott az ágyban. Azt gondolta:

Rajz: Gyócsi Gábor

– Most már biztos, hogy az enyém lesz a századik karó!

Ahogy így vergődött, egyszer csak megvirradt, a legény kivette a szüre ujjából a két fehér galambtollat, s ráfűjt. Ekkor az ablak párkányára lereppent a két fehér galamb. Így szólt az egyik:

– Gyere, ne félj! Túljárunk a királylány eszén! Rózsává változunk, s téged is rózsává változtatunk, így biztosan nem talál rád a kisasszony!

Úgy is lett. Három egyforma rózsává változtak. Felkelt a királylány, kiment a kertjébe, kereste a legszebb rózsaszálat. Nézett ide, nézett oda, de nem tudott választani, mert három éppen egyforma szép rózsaszál virított egymás mellett. Gondolt egyet, mind a hármat leszakította, s a mellére tűzte.

Megperdült a sarka körül egyszer, megperdült kétszer, megperdült harmadszor is, de nem látta sehol a kiskondást. Akkor elkiáltotta magát:

– Hol vagy, kiskondás, nem látlak sehol? Gyere elő!

Akkor az egyik rózsza leesett a melléről, s fehér galambbá változott. Majd a másik rózsza is lehullott, s galamb képében elrepült. A harmadik rózsaszál meg kiskondássá változott.

A királylány így kiáltott örömeiben:

– Szívem szép szerelme, de régen várok rád! Én a tiéd, te az enyém, ásó, kapa s a nagyharang válasszon el bennünket egymástól!

Megölelték, megcsókolták egymást, nagy lakodalmat csaptak, még most is élnek, ha meg nem haltak.

Berze Nagy János gyűjtését feldolgozta Kóka Rozália

„Szerelemről, örömről, bánatról...”

Beszélgetés Nagy Alberttel, a Szeged Táncegyüttes vezetőjével

A Szeged Táncegyüttesről, a néptánc sokrétűségéről, kifejező gazdagságáról szóló beszélgetés az együttes székházában készült, 2009. május 29-én. A szöveget Nagy Albert sajnos már nem nézhette át, hiszen június 12-én, életének 68. évében elhunyt.

– A mai nevén Szeged Táncegyüttes múltja egészen 1955-ig vezethető vissza, s ez azt is jelenti, hogy azon kevés nagy hazai néptáncegyüttes közé tartozik, mely ilyen hosszú ideje működik folyamatosan. Ön azonban a kezdeteknél még nem volt jelen.

– Igen, való igaz, 1955-ben, az alakulásnál én még nem voltam itt. A történetet azonban valamennyire ismerem. A negyvenes évek végén, az ötvenes évek elején az volt a divat, hogy minden valamirevaló vállalat, intézmény, szövetkezet, szakszervezet – gyárak is! – úgynevezett kultúrcsoportokat hoztak létre. Ez a táncosok, a színjátékosok, a zenészek, a kórusok felkarolását jelentette. Szegeden viszont 1955-ben rájöttek arra, hogy ez a szétaprózott állapot nem tartható tovább, hogy mindenki magában kínlódik, erőlködik a maga gyárában, üzemében, a maga kis művészeti csoportjával. Az Élelmiszeri Dolgozók Országos Szakszervezete, vagyis az ÉDOSZ vezetősége úgy döntött, hogy egy nagy központi együttest hoznak létre, melynek az ÉDOSZ Szeged Táncegyüttes nevet adták. Az együttes székhelye a valamikori konzervgyárban volt, mely akkor Szegeden – a Pick szalámigyár mellett – a legnagyobb üzemnek számított. Hatalmas, ma is meglévő kultúrtermükben próbálták a táncosok. Az együttest az ÉDOSZ megyei bizottsága irányította, ők kötötték a megállapodásokat is, hogy mennyivel támogatja a város, mennyivel a megye a táncosokat. Az együttes ugyanis több lábbon állt, fenntartóként az ÉDOSZ mellett szerepet kapott Szeged városa és Csongrád megye is. Aztán teltek-múltak az évek, ahogy hallottam, ment is a munka kisebb-nagyobb zökkenőkkel. Végül a fenntartó ÉDOSZ-vezetőség – mint később kiderült, különféle problémák miatt – úgy döntött, hogy új szakmai irányítókat kell hozni a városba, az együttes élére. Így került arra sor, hogy a feleségemmel 1972-ben Szegedre jöttünk Gyomárról, Békés megyéből, átvenni az együttes vezetését.

– Gondolom, örültek a lehetőségnek, hogy egy nagyobb városba, egy nagyobb együtteshez kerülnek.

– Ez nem volt ilyen egyszerű, mert én nem akartam Szegedre jönni. Félttem a várostól, a nagyvárostól. Gyoma tízezer lakosú kisváros volt, s én jól éreztem volna ott magam a Gyoma Körösmeneti Táncegyüttesnél. Ha a kultúrház igazgatója, tulajdonképpeni fenntartónk, nem lett volna futballbíró is egyben. Ő ugyanis a nagy nehezen megszerzett kis pénzt nem a táncosokra költötte, hanem inkább a helyi futballcsapatra. Emiatt nekem el kellett onnan menni, számomra ott nem volt tovább jövő.

A gyomai munka mellett jártam tanulni is [a Népművelési Intézet által indított felsőfokú néptáncoktatói tanfolyamra], Pestre.

A szakma tehát gyorsan megtudta, hogy el akarok jönni Gyomárról. Tiszafüredre vágytam, Szolnok megyébe. Egy teljes éve tárgyaltunk már a tiszafürediekkel. Aztán Vásárhelyi Laci bácsi, aki az egész magyar néptáncmozgalmat kézben tartotta, azt mondta, hogy: „Sehova, hanem irány Szeged!” Mondom: „Engem Szegedre nem hívtok senki, nem ismerek senkit! Nagyváros, nekem semmi kedvem nem lenne odamenni! Én Tiszafüredre akarok menni, ahol úgy érzem, hogy jó szívvel fogadnak.” Erre ő: – „Meg se próbáld, mert lehetetlenné teszek a szakmában!” Megfenyegetett tehát, de tehettem, mert olyan székben ültem.

Akkor eljöttem Szegedre, eljöttünk a feleségemmel, Zsoldos Ildikóval. Megkerestük a megadott címet, ami a Szakszervezetek Megyei Tanácsa volt, az Eszperantó utcában. Elmondtuk, hogy kik

vagyunk és miért jöttünk ide, és azt is, hogy arra szeretnénk kérni őket, hívják föl Vásárhelyi Lászlót és mondják meg, hogy nem tudunk megegyezni, és nem jövünk Szegedre. Kérésünknek persze nem tettek eleget.

Kiderült, hogy ők tudnak rólunk, s már meg is nézték a gyomai együttes munkáját. Titokban, úgy, hogy én nem is tudtam róla. Csak eddig azért nem szóltak, mert rendezni akarták az együttes további sorsát. Ugyanis akkor vette át az ÉDOSZ-tól az együttes irányítását a Szakszervezet Megyei Tanácsa. Az átadási folyamat végét kellett megvárniuk, hogy szólhassanak nekünk. Mert ők eldöntötték, hogy a Nagy házaspárt fogják idehozni Gyomárról. Hát, így kerültünk ide! Nem, nem nagy örömmel.

– Mennyire ment gyorsan a beilleszkedés az új helyen, új együttesrel?

– Az első két hétben az volt a dolgunk, hogy ismerkedjünk a várossal. Ezután sikerült találkozni az akkor meglévő együttesrel. Megvallom, félttem az első találkozástól az együttes tagjaival. Én akkor 31 éves fiatal voltam és rutintalan. Mit is mondjak én ezeknek az embereknek?! Hát, először is én senki se voltam, mert hogyan Budapestről lehoznak valakit, az más! Na, de mi az, hogy faluról idejön egy falusi paraszt – úgy könnyelhetek el – és én akarom itt őket irányítani?! A nagyvárosi, nagy múltú ÉDOSZ együttest?!

Mindenesetre elmondtam nekik: „Gyerekek, mi főállásban jöttünk ide – addig nem volt főállású oktató az együttesnél –, az a dolgunk, hogy ezt a munkát végezzük. És most beszéljünk meg, hogy mi lesz a további teendő. Mikor kezdődnek a próbák? Én ehhez tartom magam. Ha azt mondjátok, hogy éjfélkor kezdődjenek a próbák, éjfélkor fogunk bejönni, mert ez a dolgunk. De egyet mondhatok: senki nem hiányozhat a próbáról és próbakezdés előtt negyed órával itt kell lenni mindenkinek! Aki ezt nem tartja be, azal nem tudok együtt dolgozni!”

Meg kell mondjam, egy kiöregedett, elzüllött csapat volt – és nekem semmi kedvem nem volt ezekkel az emberekkel foglalkozni. Akik csak azért nem kaptak díjakat a versenyeken – mondták ők! –, merthogy vidékiek. Az persze véletlenül se merült fel bennük, hogy azért, mert nem tudnak semmit! Hiszen a sörösüvegek mellett nem lehetett művészetet produkálni! Ők ugyanis azt csinálták, hogy leültek és ittak a próbán, ment a nagy duma...

Ezzel szemben én Gyomán egy fiatalokból álló, nagyon jó kis együttest hagytam ott. Itt meg szembetalálkoznai a 16-17 évesek után a 24-25, közel 30 éves, harcsabajusú néptáncosokkal – nem nagyon volt kedvem. De azzal vigasztaltak, hogy ne csüggedjek, mert itt a város biztosítani fogja a lehetőséget. Fölkereshetjük az általános iskolákat, s szervezhetünk, toborozhatunk. Ez meg is történt, a harminkét általános iskolából – akkor annyi működött Szegeden – mi bizony mindegyiket fölkerestük, a jelentősebbeket mindenképpen. Kimentünk az iskolákba és hirdettük a jelentkezést a táncgyűttesbe, azaz a lehetőséget a néptánc tanulására. Mivel feleségem társastáncos volt, nemcsak a néptáncot, hanem a társastáncot is elkezdtük tanítani. Természetesen nem pénzért, mint az szokott volt a társastáncosoknál, hanem ezt is szakköri formában, a havi fizetésünkért. Ebből aztán botrány adódott, föl is jelentettek bennünket – mert a társastáncosok meg abból éltek. Országos feljelentés és ügy lett belőle, de aztán ez is rendeződött. – *Végül hogyan lehetett a harcsabajusú öregeket összeszoktatni a frissen verbuvált iskolás fiatalokkal?*

– Ebben a korban embereket megfordítani már nem lehet! Ez akkor is bebizonyosodott: fél évig tudtunk együtt maradni ezekkel az öregekkel. És utána, egy május elsejei fellépést követően úgy köszöntünk el egymástól, hogy a legközelebbi próbáról fogom őket értesíteni, hogy mikor jöjjenek. Azóta is értesítem őket!

Ezt bizony nagyon zokon vették, és sokáig nem fogadtak be, nem szerettek. Igen ám, de mi közben elkezdtük a fiatal gyerekekkel a munkát! Abban az időben nagy dolog volt, hogy 120 gyerek összejöjjön általános iskolásokból. Ennek fele körülbelül alsó tagozatos volt, fele meg felső tagozatos. Ezekből a gyerekekből nőttek ki aztán a későbbi felnőtt táncosok.

Nagyon-nagyon sokat dolgoztunk. Emellett még mindketten továbbtanultunk, a feleségemmel együtt. Az együttesnél mi ketten voltunk összesen. Mi voltunk a művészeti vezetők, a kelléktárosok és a szervezők is – minden egyben. Reggel nyolc órától, és

nem túllok, hogy este tíz-tizenegyor tértünk haza. Nem is annyira a próbák voltak a megterhelők, hanem az ezzel járó összes mellékes munka: a kelléktár, a szervezések, a mosatás, minden a világon.

Szerencsére aztán jöttek az eredmények is. Néhány év alatt szépen rendeződtek az együttes létszámgondjai is. Jó gyerekanyaggal végezhetjük tehát a munkát, tudatossággal, rendszeresen.

– *Szakmai szempontból sikerült-e haladást elérni, s ha igen, akkor hogyan, milyen elképzelések alapján?*

– Nekem nagyon sokat jelentett, hogy az országos és nemzetközi hírű Timár Sándor kezdettől fogva a segítségünkre állt és bevezetett minket az autentikus folklór világába. Amelynek az atyja dr. Martin György, Európa-hírű néprajzkutató és folklorista, akinek az arcképe a próbatermünkben látható.

Tehát Timár Sándor gyakorlati munkájával elindult Szegeden az autentikus néptáncanyag tanítása. Aminek nagy jelentősége volt abban az időben, hiszen a budapesti Bartók Együttesen kívül Magyarországon senki más nem foglalkozott autentikus néptáncal. Szeged volt az első vidéki város. Nem véletlenül történt tehát, hogy a hetvenes évek végén az első Aprók tánca sorozatot a Magyar Televízióban a Szeged Táncgyűttes tagjaival vették fel, Timár Sándor irányításával. Mert rajtunk kívül jószerével még senki nem tudott akkor autentikus anyagot improvizálni.

Ahogy bevezettek bennünket az autentikus néptánc világába, úgy hagyhattuk el aztán fokozatosan a társastánci oktatást. Tudniillik addig a társastáncoktatás azért volt fontos, mert a társastáncal minden gyereket le lehetett kötni. Az autentikus anyag megismerése előtt ugyanis a néptáncgyűttesnek csak kész koreográfiákat tudtunk betanítani, ami állt mindösszesen három-négy lépésből – ráadásul azt se tudtuk, hogy ezek a lépések honnan valók. Mert olyan iskolában nőttünk föl, hogy ezt nem tanították.

Az autentikus anyag elsajátításával azonban már a néptáncal is minden gyereket le tudtunk kötni, hiszen a mindennapi gyakorlat során megbizonyosodott, hogy a néptánc az nem egy megmevített forma volt régen az emberek életében, hanem egy improvizatív, szabad tánc.

Csak hát ezt meg kellett tanulni – és ebbe minket be kellett vezetessenek! Ha Martin György és Timár Sándor ebbe a világba nem vezet be minket, akkor nem tudom, hogy hogyan kerültünk volna ezzel kapcsolatba!

Ez az iskola működik a mai napig is együttesünk életében. Ma is az autentikus a legeslegfontosabb, mindenfajta területről. A Szeged Táncgyűttes ettől az időtől, tehát a hetvenes évek elejétől kezdve abszolút csak autentikus anyaggal foglalkozik: táncal, zenével, viselettel egyaránt. Amikor ezt az anyagot már nagyon jól tudják a gyerekek, akkor következhet az, hogy színpadi műveket készítsünk.

– *Úgy tudom, az említett mesterek által hozott anyag kiegészítése céljából Önök önállóan is végeztek gyűjtőmunkát...*

– Miután kinyitották a szemünket, mi is elkezdtük járni a falvakat. Nagyon sok gyűjtött anyagunk van, ami a rendelkezésünkre áll a raktárunkban. De ezeket az anyagokat leadtuk a Magyar Tudományos Akadémiának is, természetesen. Ezért kaptunk meg mi is olyan anyagokat, amit még elődeink gyűjtöttek, a Martinék. Ezek olyan gyűjtésekből származnak, amelyek adatközlőivel mi már nem is találkozhattunk, mert elhaltak közben. Ilyenformán – egyfajta kölcsönösség és csere révén – jutottunk hozzá azokhoz az értékes anyagokhoz, melyek az ő munkájukból, vagy például Rábai Miklós gyűjtéséből származtak, aki az Állami Népi Együttesnek volt a vezetője.

A gyűjtőutakon sok nagyszerű embert ismertem meg. A nyolcvanas években Körösfőn találkoztam a 93 éves Ambrus Katalinnal. Örültem, hogy felkereshettem:

Borbély Jolán és Nagy Albert

– „Kata néni, Szegedről jöttem, mert hallottam, maga nagyon szépen énekel. Énekelne-e nekem néhány dalt?”

– „Ó, kedvesem, nem tudok én már, megöregedtem, nem tudok én már énekelni.”

– „Nahát, nagyon sajnálom, mert ilyen messziről jöttem.”

Kisvártatva még hozzátettem:

– „Kata néni, ha nem sérteném meg, akkor megajándékoznám néhány konzervvel, amit Szegedről hoztam, meg egy fél kenyérrel.”

– „Jaj, de aranyos tetszik lenni, milyen jó szívű! Na, várjon csak, eszembe jutott néhány dal!”

És ettől kezdve úgy megszeretett, hogy sokszor visszajártam. Nagyon sokat énekelte. A lánya énektanárnő volt, aki ezer dalt lejegyzett a Kata nénitől.

Megkértem őt is:

– „Hát, énekeljen már Ön is nekem ezekből a dalokból!”

– „Én, míg anyám él, meg sem szólok. Mert olyan szép hangja, mint az anyámnak, nekem sose lesz!”

– *Úgy tudom, hogy az autentikus irányzat következetes vállalása, a saját gyűjtőmunka vezethetett aztán oda, hogy iskolájuk fölvehette tisztelt mesterük nevét is...*

– Büszke vagyok arra, hogy az özvegy [Borbély Jolán] az elmúlt évben hozzájárult, hogy dr. Martin Györgynek a nevét fölvehette a művészeti iskolánk, amelynek hivatalos neve azóta: Dr. Martin György Alapfokú Művészetoktatási Intézmény. Külön megtiszteltetés, hogy az özvegy maga keresett meg és kínálta föl ezt a nevet, a névhasználat lehetőségét. Mi meg se mertük próbálni, hogy ezt megkérdezzük, s meglepődtünk, amikor ez megtörtént. Úgy gondoljuk, hogy ez a szakmai munka legnagyobb elismerése – mindenfajta díjak nélkül –, hogy ez a névhasználat egyes-egyedül az országban, csak a Szeged Táncegyüttesnek adatott meg.

Névadónknak és munkatársainak ugyanis óriási érdemük van: az egész magyar néptáncmozgalom ma is belőlük táplálkozik. Martin Györgynek a szakmai tudományából, aki rászánta az életét, hogy összegyűjtse a még meglévő népi kultúrát, a különböző falvakban. Nagyon-nagyon nehéz körülmények között, kenyéren, szalonnán, sokat nélkülözve. Volt időszak, amikor még meg is vádolták politikailag, és megfigyelés alatt tartották. Nacionalizmussal vádolták, pedig ő nagyon fontos dolgokat végzett abban az időben, az ötven-hatvanas években.

– *Gondolom, mindezek következményeként a táncegyüttes iskolájában tanító tanárok már egy kialakult és kipróbált értékrendszert és hagyományrendszert vehettek át, amit ők is továbbadhattak a tanítványaiknak.*

– Azok az oktatók, akik ma tanítanak az együttesben, már abszolút autentikus anyagon nőttek fel. Ők hatéves koruk óta itt táncolnak a Szeged Táncegyüttesben. Itt nőttek fel, itt szereztek tanári diplomát. Igen ám, csak más dolog jól táncolni, sok anyagot tudni, szépen előadni – és más dolog tanítani. Mert a pedagógiai munka az nem egyenlő a szakmaival, a táncolni tudással. De ők fiatalok, és beletanulnak azokba a fogásokba, amelyeket alkalmazni kell ahhoz, hogy a gyerekekkel meg tudjuk szerettetni ezt a műfajt, a gyerekeket magunkhoz tudjuk édesgetni. Mert ha ez nem sikerül, akkor baj van! Mert azt tudomásul kell venni, hogy a néptánc nem olyan műfaj, ami ma divatos, holnap meg nem divatos. Ez a mi anyanyelvi kultúránk, ami nem lehet divatkérdés! Ugyanolyan művészet, mint a balettművészet, vagy az irodalom, vagy más értékes művészeti ágak. Tehát semmiképpen nem lehet divatkérdés!

Az egy dolog, hogy sok időbe kerül, mire egy gyereket én oda el tudok vinni, hogy nem azért jön táncolni, mert ez egy jó közösség, mert itt lányok vannak, vagy hogy itt fiúk vannak. Az igazi, ha már azért jön táncolni, mert érzi ennek a szépségét, ennek az értékét.

Ugyanis a néptáncnak olyan magas művészi értéke van, amit igaz, hogy a parasztember naivan, tanulatlanul, kettő elemivel csinált, ám mi ma már diplomával se biztos, hogy olyan szinten tudjuk művelni. Mert a népi kultúra eredeti alkotói, továbbvivői mind született tehetségek voltak! Erre csak hadd mondjak példának egy széki öreg bácsit, Csorba Jánost, akinek a könyvét a közel-múltban olvastam. Csorba János tízgyermekes családból származott, megjárta a háborút, nagyon-nagyon sokat dolgozott, de abszolút tanulatlan ember volt. Kettő elemi végzett, és így lett belőle értékes ember! Még Kallós Zoltán, a nagy erdélyi néprajzkutató „fedezte fel”, amikor elment Székre, ahol összetalálkozott Csorba Jánossal és megénekelte. Kallós Zoltán elkezdett tőle gyűjteni, mert kiderült, hogy szép hangja van. Kallós után aztán megjelentek a magyarországiak is nála: Martin György, Andrásfalvy Bertalan és Timár Sándor. Erre ez az egyszerű parasztember azt mondja magában:

– „Úgy gondolom, hogy csak azért jönnek ezek ide, mert talán értékes, amit én mondok nekik!”

És eljutott odáig, hogy megírja szépen élete történetét, illetve Szék városának hagyományos történetét. Az ember meg csak elcsodálkozik, hogy milyen csodálatos mondatfüzérek hozott össze! Ő, a két elemis ember.

Mindezzel együtt az is igaz, hogy a Szeged Táncegyüttes iskolájának jelenlegi oktatói sokkal többet tudnak, mint én. Elméleti anyagban. Csak már pedagógiában is tudnának fele annyit – akkor nagyon örülnék!

– *Ezek szerint megfelel az igazságnak, hogy a Szeged Táncegyüttes – a fellépésein kívül – a néptáncoktatói tevékenységéről is ismert, s nem csupán Szegeden?*

– Igen, s a másik nagy örömöm, hogy a saját portánkon kívül – tehát nemcsak itt a városban meg a megyében – hanem a határon túl, Temes megyében is hat településen közel 300 táncosunk van. Emellett [a romániai] Bihar megyében – mivel ott több a magyarság – a létszám még ezt is meghaladja: ott közel 400 táncos tartozik a csoportjainkba. Ez egy hosszú folyamat eredménye, hiszen Temes megyébe tíz év óta járunk, s Biharba is már ötödik esztendeje.

Büszkén mondhatom, hogy ezek az együttesek szakmailag ugyanarra a szintre jutottak már, mint mi itt, Szegeden. Ez azért nagy dolog, mert ők kisebbségben élnek, s kevesebb a pénzük, az anyagi támogatásuk, és emiatt még nagyobb teher hárul a szülőkre. Mindent a szülők állnak a saját zsebükből, vagy ha – adja Isten! – pályázat útján tudnak egy kis pénzt szerezni, azok is főként a Magyarországon kiírt pályázatok, azokból tengetik magukat. Minden

anyagi nehézség ellenére azonban ők ugyanolyan kosztümben tudnak a színpadon megjelenni, mint a magyarországi együttesek! Ezt csak az tudja értékelni, aki ismeri a kinti helyzetet, hogy mennyire nagy összefogásra van szükség ennek a szintnek az eléréséhez. Ami azt jelenti, hogy ők is részt vehetnek koreográfiákkal vagy együttesekkel a magyarországi néptáncantológián, ami minden év szakmai termésének a csúcsa. És mindezt az eredményt a jelenlegi oktatógárdánk érte el – mindenfajta anyagi ellenszolgáltatás nélkül. Mi ugyanis egy vasat sem kapunk azért, hogy kimegyünk tanítani. Legfeljebb az útiköltséget – azt azért általában ki tudják fizetni.

De a kinti magyar táncegyüttesek támogatásában is vannak azért különbségek. Bihar megyében például támogatják az együtteseket, Temes megyében nem. Egy fillérrrel sem! De mikor jön a kampány, akkor azt mondja a polgármester úr meg az RMDSZ illetékese, hogy:

– „Kifizetjük az útiköltséget meg kaptok vacsorát!”
– „Igen?! És eddig mit ettek az emberek?! Meg miből vették meg a ruhát?! Mikor kampányoltok, akkor kell a táncgyüttes, akkor igen!”

Hát, ez a legolcsóbb program, hogy egyszer kifizetjük az útiköltséget, meg adunk egy vacsorát! Mondtam is a táncosaimnak:

– „Gyerekek, vacsorázni otthon is tudtok, utazni nem muszáj. De ha már utaztok, akkor ne pártkampányra menjete, hanem szakmai rendezvényre és fizessétek ki magatokat!”

Ez nem tetszett – persze, hogy nem tetszett. Na, de hát, ez a valóság! Hát nem szégyellik magukat, hogy a román több támogatást ad a magyar csoportnak, mint maga a magyar?!
Emiatt tiltottam meg Temes megyében az általunk patronált együtteseknek, hogy egyetlen politikai rendezvényen is részt vegyenek. Csak abban az esetben, ha év közben is támogatják őket – akkor igen.

– *Vajon a külföldi magyar csoportjaik tisztán csak magyar táncokat táncolnak? Lehetséges-e egy túlnyomórészt román közegben egyedül a magyar néptáncból meríteni? Vagy eleve számolniuk kell egyféle keveredéssel, egymásra hatással a magyar és román népi kultúra között?*

– Kifejezetten és csak autentikus táncokat tanítunk ott is. Természetesen foglalkozunk a befogadó nemzet népi kultúrájával, táncával is. De nem csak Romániában, hanem itthon, a székhelyünkön is az életünkhöz tartoznak a nemzetiségi táncok, tehát a román is. Emellett elsajátítunk szerb meg bolgár táncokat is, de természetesen ezt már nem mi magunk tanítjuk, hanem hívunk erre szakembert. Az illetékes országból. Még hozzá olyan szakembert, akiről tudjuk, hogy a maga otthonában ő is autentikus táncot foglalkozik.

Fontosnak tartjuk, hogy legyen betekintésünk más népek kultúrájába is. Ezzel együtt, az soha nem lehet fő cél, hogy szerb és bolgár táncokat járjunk, ám ha ezek a táncok egy-egy koreográfia erejéig megjelennek a műsorainkban, az jó, mert színesíti a repertoárunkat. Ráadásul, hogyha megtanuljuk más népek táncát, vagy abból valamennyit, akkor, ha látok egy szerb együttest, képes leszek értékelni, hogy „Hopp, hogy csinálja azt a kólót!” – mert nekem is van betekintésem. Nem csupán úgy, hogy láttam már kólót, hanem, hogy ismerem is a figurákat, és el tudom járni.

Meg kell mondjam, Romániában kezdetben nagy ellenszegülést tapasztaltam a magyarok körében, mert semmiképpen nem akartak román táncot tanulni. Nem helyeseltem ezt a gondolkodást! Először is, Romániában élnek és illik az úgynevezett anyaországának a táncával is foglalkozni – ezt jogosan várja el bármelyik román polgármester vagy a kultúrával foglalkozó hivatalos személy is. A kérdés másik oldala, hogy nem kell politizálni! Abból nem szabad nemzetiségi kérdést kreálni, hogy én most milyen táncot járok! Ami jó tánc, azt tanuljuk meg és táncoljuk!

Mostanra már azért nagy nehezen megértették az álláspontom, és alkalmazkodik is. Ezzel együtt tavaly például kemény összeütközésbe kerültem Bihar megyében, Nagyváradon az RMDSZ-szel, amiatt, mert a Ki mit tud?-on az élesdi csoportunk gyimesi táncokkal lépett fel.

A pártemberek nekem is szegezték a kérdést, mit képelek én, hogy egy magyar Ki mit tud?-on egy magyar együttesel én román táncot táncoljak. Hát, mit mondjak, majdnem leestem a székről. Egy romániai magyar azt állítja, hogy egy gyimesi tánc román?! Szomorú, ha ő így ismeri csak a saját véréit! Mert ha még a moldvaira mondaná ezt, azon még vitatkozhatnánk, mert az legalább annyira román, mint magyar. Az ugyanis kétségtelen, hogy mindenhol – nemcsak Romániában, hanem a volt Jugoszlávia területén, a Kárpátalján vagy Szlovákiában is – a különböző népek kultúrája hat egymásra. Nekem ne mondja senki, hogy a mezőségi vagy a kalotaszegi tánc az szintizta magyar tánc! Az nem igaz, mert abban bizony vannak román beütések is. Szintizta magyar tánc a palóc, a kalocsai, a dél-alföldi, a sárközi. Mert ezeket nem érte semmifajta nemzetiségi hatás – nem is érthette. A többit viszont igen.

Példaként hadd említsem fel, hogy az Európa-hírű Mátyás István, a „Mundruc”, a magyarvistai híres táncos, akit Martin György is Európa legjobb táncosának tartott, ő is azt mondta, hogy a kalotaszegi bálban legalább annyi román járja jól a legényest, mint magyar. „Mert tanultunk egymástól!” – mondja a Mundruc. Román közegben, román hatások között nem is létezhet tiszta magyar tánc. Mint ahogy a magyarországi románok táncai bizonyos mértékig természetesen magyarosodtak el. Ha Nyisztor Gyuri bácsinak megnézzük a figuráit, abban bizony már akadt egy-két csapás, ami nagyon hasonlított a nagyecsedí magyar táncra! Ennek igen egyszerű a magyarázata. Ugyanis amikor találkoztak a különböző hagyományörző fesztiválokon, mit csinált a parasztember? Figyelte a másikat! Többet szeretett volna tudni mindig, mint amit tudott, és akkor leste, hogy a másik hogyan csinálja. Persze, nem volt képes egy az egyben megtanulni a másik parasztól, de figyelte a kezét, a lábát, nézte, hogyan járja. És megpróbált hozzáalakí-

tani valami mozgást még a meglévő táncához. Hát, így változtak, alakultak, ha tetszik, korcsosodtak Romániában is a táncok, úgy a mezőségi mint a kalotaszegi vagy a gyimesi. De ez nem baj, hiszen egyfelől gazdagodást is jelent, másfelől pedig nem kell félni, mert a külső hatás ellenére még megmaradtak a magyar elemek. Ugyanúgy igaz ez a díszítőművészetre is. Nézzünk meg egy festett ládát! Az elárulja Romániában is, Kalotaszegen, hogy magyar-e, vagy már ott vannak a romános motívumok. Elárulja a színvilága és elárulják a motívumok formái. Amelyek eredetét a szakember szét tudja választani.

– *Hátrány tehat, vagy inkább előny ez a keveredés?*

– Hát, ez is, meg az is. Mert hogyha a tiszta folklór szempontjából nézzük, akkor hátrány. Ha pedig abból a szempontból nézzük, hogy ismerd meg más népek kultúráját, akkor előny. A mai napig lehet hallani a vegyes lakosú falvakban élő emberektől, hogy közöttük soha nem volt probléma, amíg a politika nem gerjesztette az ellentétet. Ők jól megvoltak, jól ellaktak egymás mellett, egymás szomszédságában. Segítették egymást. Mindennel: ha kellett szerszámmal, jószággal, akármivel. Sok példát tudnék mondani, és ezért nem szeretek nemzetiségi kérdést csinálni a művészetből, a néptáncból. Szerintem csak jó ember van, meg rossz ember van! És nem számít, hogy milyen nemzetiségű. Ezért is konferáltam legutóbb így Bihar megyében egy rendezvényen: „Jó lenne, ha már odaérnénk, hogy mindenki úgy szeretné egymást, mint a táncosok! Tessék megnézni, ha egy csoport fenn van a színpadon, a többi ott szurkol hátul, a függöny mögött, a színpalak mögött. Ha tudja az éneket, énekel, segít annak, aki fönt szerepel. Mindannyian együtt vannak!” Mert nem attól érvényesül valaki, ha nincs másik. Akkor is érvényesüljön, ha sokan vagyunk – és én akkor is kellek. Mert így bizonyosan jó munkát végzek, ami esetleg több mint a másiké, és ezért én rá szükség van.

Természetes, hogy ahol magyarok vannak és igényelnek bennünket, menjünk, segítsünk, ha bírjuk erővel. Mert mentül többen vagyunk, annál erősebbek leszünk.

– *Mi a véleménye a néphagyomány és az alkotóművészet viszonyáról? Van, aki többre becsüli a néphagyomány átdolgozásából, modernizálásából létrehozott új műfajokat, például a táncszínházat, mint az autentikus előadásokat. Mert a táncszínházat inkább mainak, magához közel állónak tartja.*

– Ismerek egy nagyon jó hegedűst, aki egyébként diplomata lett, úgy hívják, hogy Székely Levente. Ő nyilatkozta egyszer, az a baj, hogy a zenészek nem tanulják meg az autentikus hagyományt becsületesen. Anélkül akarnak rögtön művészek lenni, hogy megismernék a gyökereiket, elmélyülnének az autentikus népi kultúrában.

Így van ez a táncban is. Tisztelet a kevés kivételnek, de általában az okoz problémát, hogy nem tanulják meg nagyon részlete-

Nagy Albert és Erdélyi Tibor

sen és aprólékosan az autentikust, hanem egyből táncszínházat csinálnak. Nem vagyok ellene a táncszínháznak, de én azt mondom, hogy énnekem az a nagyon fontos, hogy az anyanyelvi kultúrában mentül jobban mélyedjünk el. Hiszen, mint korábban említettem, az autentikus táncnak nemhogy ellentéte, hanem egyenesen a fő jellemzője az alkotás, a kreativitás.

Ahhoz ugyanis, hogy egy táncot magas szinten tudjunk színpadra vinni, meg is kell rendezni. Ki kell alakítani a térformákat, a dramaturgiai részét az egésznek rendbe kell tenni. Ám ennyi elég is, hiszen a tánc, a magyar tánc önmagában olyan sokrétű és olyan kifejező, hogy tud beszélni szerelemről, örömről, bánatról. Nem szükséges hozzá a koreográfus agyréme!

A fesztiváljainkra sok külföldi érkezik általában. Nekem még soha, egyetlen feldolgozásra sem mondták azt ezek a szakemberek, hogy nekik ez tetszik. Ezzel szemben a jól sikerült, autentikus folklórszámok mindig nagy sikert aratnak. Az sem véletlen, hogyha külföldre mennek az együtteseink, akkor csak az autentikus folklóregyüttesek aratnak sikert, és az itthon agyondíjazott, dícsért, meg vállvergetett táncszínházi produkciók labdába se rúghatnak.

Szokták mondani, hogy nemcsak a nézőknek dolgozunk, hanem a szakmának is, a művészetnek is. Ez igaz, de hogyha én egy olyan táncszínházi produkciót állítok színpadra, amit meg kell magyarázni a nézőnek, akkor ott nagy baj van. Ha a közönség nem érti magából a számból, hogy én mit akarok ezzel mondani! Már pedig sok ilyen táncszínházi számmal találkoztam már. „Mondd már el, hogy mit akartál vele mondani, mert én nem értem.” Most akkor vagy én vagyok a műveletlen, vagy ő nem csinálta meg jól!

– *Mindezek elfogadása mellett azért szembesíteni szeretném egy „ellenvéleménnyel”, amelynek kéretlen fültanúja voltam az egyik vizsgálóelőadás után. Amikor is az egyik apuka az alábbi kérdést intézte kislányához, aki éppen befejezte a fellépését: „Na, mi van, kaptál papírt arról, hogy paraszt vagy?!”*

– Na most, hogy egy apuka ezt mondja a gyerekének... Hát, szerintem akkor ő a legnagyobb „paraszt”. És a legnagyobb műveletlen. Tudniillik nem arról szól ez a világ, hogy parasztot játszunk – szó nincs erről! Hanem arról, hogy ez már régen nem a parasztok kultúrája, inkább a tanult városi embereké. Miért van az, hogy a hetvenes évek elején nem a falvakban indult meg a táncházmozgalom, hanem a városokban? Az egyetemisták, a középiskolások körében – tehát az intelligens fiatalok körében.

Ezért is volna nagy jelentősége, hogyha a táncházmozgalom még terjedhetne. Lapozzunk csak vissza! Ha én belegondolok, körül-

bélül tízezer fiatallal foglalkoztam, mióta Szegeden vagyok. Tudom, hogy ez elenyésző létszám Szeged összlakosságához képest. De most már nagyon sok tanítványomnak idejár a gyereke, sőt, már van, akinek az unokája, akkor ez egy nagyon jóleső érzés.

De nem elég, nem szeretnék megállni! És ezért mondom mindig – a gyerekeknek is –, hogy az a legnagyobb baj nálunk, hogy nem műveltek a gyerekek. Nem általánosan buták, hanem néprajzilag, a hagyományörzés vonatkozásában kulturálatlanok. És nem csak a gyerekek, hanem a szülei is! Ezt igazolja, hogy mindegyik évadzárónkon zsúfolásig telt ház van, mert ilyenkor jön anyuka, apuka, nagymama: jön mindenki, megnézni az ő gyereket, meg az ő unokáját. De nem a folklór szeretetéért jön – mert azt nem is érti ezek szerint. Tisztelet a kivételnek, természetesen.

Mert, ha értené, akkor például a Folk-Híd Nemzetközi Néptánc Fesztivál programjain tolongának az emberek – de a korábbi tapasztalatok alapján félek, hogy fél ház sem lesz. Pedig ott már a felnőtt csoport nívós, technikás táncosai lépnek föl, ami egy egészen más szint! Hát, engem, mint szülőt nem érdekel, hogy a hatéves gyerekemnek, ha sokáig táncol, merre fog ívelni az útja?! (Szerencsére, Nagy Albert félelme alaptalannak bizonyult, és fesztiválszervezői munkája ezen a területen is beérett: az idei Folk-Híd Nemzetközi Néptáncfesztivál mindkét előadása teltházas volt.)

Visszatérve arra, amit az apuka mondott a gyerekének – ez borzasztó! Én ezt a gyereket komolyan sajnálom, hogy ilyen szülei vannak. Hiszen akkor ő csak abból táplálkozik, amit tőlünk kap és az éteti, hogy ide jár. Mert nem mindegy, hogy a szülő otthon vállal-e áldozatot vagy sem, támogatja, segíti-e az idejárást, megdicséri, megérti azt, amit a gyereke művel, vagy ilyen szóval illeti. – *Mégis, a konkrét negatív példától elvonatkoztatva megkérdezem, hogy ebben a „bepörgött” világban mit tud nyújtani a néptánc a mai fiataloknak? Vajon hogy fog alakulni a Szeged Táncgyűttes, illetőleg a néptánc mint művészet sorsa a jövőben?*

– Ha belegondolok, azok a gyerekek, akik ide járnak, zömmel jó kilátásokkal rendelkeznek. Nem én mondom, hanem az iskolaigazgatók: „Berci bácsi, meglátszik, hogy kik a táncosok! Még a szünetben is fegyelmezettebbek. És általában jobb tanulók, mint az osztálytársaik.” Mert azért az ember – legalábbis én magam – mindig ösztönöztem őket: „Gyerekem, hogyha ezzel a műfajjal foglalkozol, ha színpadra mész, embereket szórakoztatsz, legyen már annyi igényed, hogy ne mondhassák: »Ja, az a bunkó gyerek, hát bukdácsol az iskolában!«. Hanem ott is mutasd meg, hogy ennyit érsz!” És ezt nagyon sok gyerek meg is fogadja. Én komolyan hiszem, hogy amikor leülök a gyerekekkel beszélgetni a próbateremben, nem azért hallgatnak fegyelmezetten, mivel így muszáj. Érdekli őket, amit mondok! És nemcsak a táncról beszélgetek velük, hanem a szerelemről, mindenről. Hétköznapi dolgokról is. Például olyan tanítványom táncol most az Állami Népi Együttesben szólistaként, akinek hetedik osztályos korában behívtam az anyukáját, hogyha nem teszi rendbe ezt a gyereket, úgy kivágom, hogy soha többet nem léphet be a terembe. Ő mára hivatásos táncos lett és örömmel jön vissza. Most is részt vett a vizsgálóeladásokon: „Berci bácsi, volt egy kis időnk, hazajöttünk a barátnőmmel, hogy megnézzük a bemutatót!” Hát, ilyenkor érzi az ember, hogy mi a fontos. Nem a tánc maga! Hanem a gyerekek nevelése! Kultúrára nevelése, a művészet iránti igényének a felkeltése.

Mindezzel a háttérrel én nem félek attól, hogy a néptánckultúra, a néptánc szeretete most lefele ívelne. A mi csoportunkra, a Szeged Táncgyűttesre is igény mutatkozik. Menjünk csak el egy országos rendezvényre, egy antológiára vagy egy Táncháztalálkozóra! Hát, tízezer fiatal látunk ott! És ez országos viszonylatban azért szép eredmény, erre nyugodtan hagyatkozhatunk.

Szerdahelyi Mátyás és Szerdahelyi Zoltán

NEMZETI TÁNCSZÍNHÁZ – SZÍNHÁZTEREM

2009. november 21. szombat, 15.00 és 19.00 óra

december 5. szombat, 15.00 és 19.00 óra

Ezeregyév

ExperiDance – Román Sándor Táncársulata

november 27. péntek, 19.00 óra

december 20. vasárnap, 15.00 és 19.00 óra

21. hétfő, 19.00 óra

Nagyidai cigányok

ExperiDance – Román Sándor Táncársulata

november 28. szombat, 19.00 óra

Dracula – Honvéd Táncszínház
MOLNÁR ISTVÁN BÉRLET (2)

december 6. vasárnap, 19.00 óra

Mezőség – Élő Martin Archivum V.

Honvéd Táncszínház

(az előadást követően táncház)

december 8. kedd, 19.00 óra

Szeget szeggel – ReneDance 100 percben

ExperiDance – Román Sándor Táncársulata

december 10. csütörtök, 10.30 és 15.00 óra

Csipkerózsika (gyermekelőadás)

Honvéd Táncszínház

VARÁZSCERUZA ÉS KEREKERDŐ BÉRLET (2)

december 12. szombat, 19.00 óra

Aranyág – Duna Művészegyüttes

december 17. csütörtök, 10.30 és 15.00 óra

Zene-Bona, Szana-Szét (gyermekelőadás)

Honvéd Táncszínház

december 29. kedd, 19.00 óra

A táncmester – Honvéd Táncszínház

MŰVÉSZETEK PALOTÁJA – FESZTIVÁL SZÍNHÁZ

november 20. péntek, 19.00 óra

Fekete-piros... tánc – Honvéd Táncszínház

december 1. kedd, 19.00 óra, december 16. szerda, 19.00 óra

Naplegenda – Magyar Állami Népi Együttes

december 2. szerda, 15.00 és 19.00 óra

A TENKES KAPITÁNYA – Honvéd Táncszínház

december 28. hétfő, 29. kedd, 19.00 óra

Boldogság 69:09

ExperiDance – Román Sándor Táncársulata

december 30. szerda, 19.00 óra

Örökkön-örökké – Duna Művészegyüttes

www.nemzetitanctanzinhaz.hu

BÁNAT

fehér csendben
ág roppan
három sárkányt
legyőztem
világfának
tetejére
hét lelkem
fellógattam
ott száradnak

vörös róka
ha jönne
hét lelkem
kiváltaná
mind a hetet
kilenc szárnyal
díszítené

fél embernek
gyenge lába
víg lenne
múló időt
hosszú időt
feledne

KERESZTÚT

választottál

az egyetlen
a teljességet
mindent

(magányt)

MAGÁNY

betegen
vakon
magamtól
félek
egyedül lakom
bánaton élek

isten segíts könnyeimben fuldoklom
vonat alatt a testem
nyomorék reggelek sikítanak a kerekek között
hetek óta romokban a világ
az ember bolyong és saját vackába piszkít

KÉTELY

ahogy elnyugszik a vihar csitul a kiömlés
végső határain túlról makacsul özönlő
sietség fulladás és értelem marad a kín
vegytiszta kín zord romok odvában szétrobbanó
fájdalom-fáklya a szenvedés nyomor csömör
züllés ingoványain lidérc sikolyát hallgatni
kéken izzó hajnalon nem kivehető
csak kiszakítható szétválaszt szétmállaszt
összefog egyben tart ha megszűnt
megszűntünk ó fájó dalom te bomlott ringyó
melyik oldalon állsz

megfordultak a napok vagy
megint csak egy kócos hajnal szaladt el
milyen üresek ezek a falak mondta a
magány és felöltözött azután belém rúgott egy
utolsó előtti vad gondjaim mint
esti késelés rései rajtam
éreztem a pengét könyörtelen és
egyértelmű jel oldalamban
kettévágta energiáim gubancos fonalát

de megint hirtelen lett nyárszagú
a halántékom vörösen fluoreszkáló
zongorák közé lépve süllyedtem a kegyes nyugalom
törődött hullámaiba szennyvizesések alatt
láttam meg a téli város finom mértani
vonalainak szépségét
kövess engem így szólt a próféta és
ejtőernyőjével a szakadékba ugrott

hol a megértés
hová köhögték félre a sors visszerei
szótlanságát ki fogadja be

DIREKTTERMŐ DICSÉRETE

mécses pislog vaksin kuksol
mesics a fröccsel
ó izabella ízed a számon súgjad
mikor jössz el
házgyári kuckó részeges fickó
rózsaszín szódásszifon
jókedvem leve ó izabella te
véredet vízzel iszom
asszonyi lárma ma messze kerül
társam a víg telihold
cimbora nélkül *lassu* az este
kincseket rőt leved ont

hogya egyszer adná isten
jókedvvel innék
mámorodat ó piros izabella
sokan becsülnék
megiramodna hirtelen
e vánszorgó idő
muzsikaszóra múlna el vagy
ezer esztendő
aztán ha újra jönne a bánat
oda se neki
eb ura fakó aki téged kortyol
búját feledi

JELKÉNT VÉGÜL

kerestem jelet magam helyett raktam
szénakazlat égtem esőben hóban napban
találtam lázat fagyban istenek
nevét tanultam tétlenül istennek
neve nincs talpunk alatt
fejünk fölött testünk mellett szétterül
hajunkkal nő tüdőnkkel tágul kerestem
jelet mentem hagytam jelként végül
magam húsból vadvirág nő rángatózik
az ég is felettem húszezer
esztendőm testemből kiröppen titkos
csatornákon erőim áradnak kiabálják
messziről mik vagyunk valójában emberek
furcsák néha mennek mezőre füveket
szalaggal kötni száraz fűből emlékművet
emelni egek koszorúit csillagnak
nevezni világmindenséggel szeretkezni

A feketetői állatvásár

A feketetői vásárról sokszor esett már szó (lásd pl. Kiss Ferenc: Vásári anizx – Molnár Zoltán fotográfus Feketetón készült képeihez – folkMAGazin, 2004/5. 22. o.), elkápráztatva az embert, hogy Európa közepén még létezik efféle alkalom. Tavaly jelent meg a CimballiBand Feketető c. lemeze, ami a vásár különleges hangulatát idézi hasonló zenei sokszínűség segítségével. Hadd írjam ide azt a pár mondatot, ami akkor ihletődött, mikor már vagy harmadszor jártam Feketetón: „Zarándoklat (Feketető): Vásár persze sokhelyütt van, de ilyen már kevés. Szín, illat, hang- és zajkavalkád, emberek sokaság, mind-mind valami méltóságos régiségbe csomagolva. Még talán a hely is meghatározó (locus pertinui), két világot elválasztva engedi be, vezeti át az embert Erdélyország felé, akkor is átrendezve időt és gondolatot, ha épp nincs vásár. Körösfeketető, az ittmaradt tanú, sokaknak éves zarándokhely immár. Aki egyszer végigsétált (ámúlva) az évről évre szabott rend szerint letelepedő árusok utcáin, az kis időre feloldozást is kap a műanyagvilágban való vezeklés alól.”

Sokan eljutottak ide, ám kevesen tudják, hogy a csütörtöktől vasárnapig tartó nagyvásárt követi hétfő hajnalban egy másik: az állatvásár. Erre méginkább igaz a fent leírt

hangulat, hisz itt az emberfogatag mellé társulnak az állatok, szaguk, hangjuk, a tömeg által gerjesztett ijedtes izgalmuk. Lenyűgöző maga a látvány is, melybe – kedvező időjárás esetén – az előző estéről mindenféle ottmaradt tüzek füstje és a hajnali felszálló pára és köd öltözteti a Körös két oldalán vonuló erdős dombokat. A megérkezés is különleges: akár Bánffyhunyard, akár a Király-hágó felől Feketetőhöz közeldevén egyre több, a legkülönbözőbb állatokkal megrakott szekér vagy lassú kisteherautó vonul kígyózó sorokban a vásár felé. Ezek az emberek az éjszakát jószerivel az úton töltik, hisz vannak, akik egész megszűröl érkeznek. A környező dombokon leereszkedve is hajtják az állatokat, át a Körösön vagy a vasúton. Az állatokat elkerített helyekre rendezik, külön a lovakat, a marhákat, a juhokat, a szamarakat. A lovak körül sok a cigányember, láthatóan értik a dolgukat. A félreállított szekerek tele asszonyokkal és gyerekekkel.

A marhák, borjak körül inkább románok, magyar szót keveset hallani. Az állatok zöme meglepően nyugodt, igaz, jó nagy általvetőkben friss széna kerül eléjük, nincs okuk panaszra. Közben a folyamatosan mozgó sokaságban fel-fel tűnnek a hátukon

a legelképesztőbb dolgokat, zsákok, üstök, kádat, teknőt, dézsát, zöltséget vagy éppen juhot cipelő asszonyok, férfiak vegyesen. A nagyvásárból hátrahagyott szemét szemet szűrő, ám mégsem zavaró. Az itt található „rendezetlenség” valahogy belevegyül a zajok, a miccs-illat, az állatok szaga és a háttérben csobogó Körös által keltett balkánias idillbe. Az állatok megközelítéséhez kijelölt passzázatok mentén sorra kirakva, kiakasztva az állattartás megannyi eszköze, kötőfékek, szőrkefék, gyönyörű lószerszámok, patkaparók, bojtok, ostorok, kolompok és csengők, pokrócok, szekérrakatrészek, tarisznyák, subák. Odébb egy félreeső területen még árulják a temérdek zöltséget, köztük az itt mindig friss és hibátlan padlizsánt és a gogost (paradicsompaprika). Enélkül a „zöltségkör” nélkül nincs is vásár.

A nap komótosan a dombok fölé emelkedik, tovaküldve a sejtelmes hajnali fényeket, az állatok egy része is új gazdára talál, a sokaság szép lassan szedelődözködni kezd. De beletelik még jó néhány órába, míg kiürül a Körös-völgy, hogy a vásár újra átadja a helyét a csendnek, melynek lesz bőven ideje, hogy felkészítse Feketetőt a jövő évi vásárra.

Henics Tamás

folkMAGazin

LELŐHELYEK

TÁNCHÁZ ALAPÍTVÁNY

FOLKMAGAZIN SZERKESZTŐSÉG

1011 Budapest,

Szilágyi Dezső tér 6. I. em.

Tel.: (1)-214-3521

Interneten megrendelhető a
www.folkmagazin.hu oldalon

NÉPTÁNCOSOK KELLÉKBOLTJA

1130 Budapest, Katona József u. 22.

Tel.: (1)-239-1199

MESTERPORTA

1011 Budapest, Corvin tér 7.

Tel.: (1)-202-3859

KALÁKA ZENEBOLT

V. kerület Bárczy István utca 10.

Tel.: (1)-267-5331

A FOLK

1074 Budapest, Dohány u. 84.

Tel.: (1)-351-3341

A Hagyományok Háza előadásaiból

Három a tánc – Magyar Állami Népi Együttes

„Három a tánc mindhalálig, kivilágos virradatig!”

november 20., 19 óra, november 25., 15 óra

A régi magyar táncok rendjében először mindig egy lassú, majd egy közepes, végül egy gyors tempójú tánc következett, ez a hármas tagozódás a legutóbbi időkhöz tartozik. Az előadás a magyar nyelvterület három nagy táncdialektusának (Dunántúl, Alföld, Erdély) legszebb táncáiból nyújt válogatást, bemutatva ennek az ezeréves kultúrának páratlanságát, sokszínűségét, a sokszínűségben rejlő egységét. A somogyi pásztorok szilaj kanasztáncái, a Felvidék lírai lánykarikázója, Szatmár nemzeti időkét is idéző verbunkja és csárdása, Kalotaszeg virtuóz legényese és páros táncai sorjázhatnak elő sokszínű forgatagban, bemutatva a Kárpát-medence néptáncainak egyik fontos sajátosságát, a rögtönzést. A táncos mellett a zenei virtuozitást sem nélkülöző előadás utazás. Utazás jelenből a múltba, múltból a jelenbe.

Hol jársz, hová mész? – Háromszék Táncegyüttes

Táncjáték Kádár Kata balladája nyomán

november 29., 19 óra

A Háromszék Táncegyüttes előadásának magvát Kádár Kata balladája képezi, amely régi stílusú balladánk közül is az egyik legarchaikusabb. A történet változatait megtaláljuk Boccaccio Dekameron-jában, délszláv és román balladákban, Telamón király széphistóriájában és tényleges eseményt bemutató bajor krónikában is. A táncjáték különlegessége, hogy egységes történet keretén belül ellenpontosza alkalmazza a klasszikus népzenei és jazzes hangzású elemekkel, a hagyományos néptánclelmeket táncszínházi, balett- és kontakttánc-elemekkel, illetve a szinte teljesen lecsupaszított, üres teret a kifinomult díszletekkel. Zenei szerkesztő: Fazakas Levente, rendező-koreográfus: Ivácon László

Hagyományok Háza (Bp., I. Corvin tér 8.) • tel.: 1/225-6056 • jegy@hagyomanyokhaza.hu

A feketetói állatvásár • fotó: Henics Tamás (2009)

A feketetői állatvásár

foto: Henics Tamás (2009)

A feketetői állatvásár • fotó: Henics Tamás (2009)

Hatvan éves a Bányász Táncegyüttes

Jubileum Tatabányán

Nemzeti kultúránk egyik fundamentuma táncbéli anyanyelvünk, a néptánc. A néptáncot létrehozó, éltető hagyományos közösségek, életforma, szokásrend felbomlottak, megszűntek, ezért új közösségek vették át az őrző feladatát. A Bányász Táncegyüttes repertoárjában elsősorban az autentikus formákat (táncokat, zenéket) tartja meg, de nem pusztán reprodukálja, hanem új funkcióba (színpadra) helyezi, ezáltal új jelentéssel tölti meg, mondanivalójával aktualizálja e nyelvet. Azt üzeni, hogy bár homogenizálódó és felszínes „világkultúrával” körülvéve élünk, van saját és sajátos kultúránk. Felmutatja folyamatosságát, fontosságát, azt a kultúrát, amely emberi létezésünk alapszüksége, nemzeti önazonosságunk egyik forrása. Műsoraink utazás térben és időben, a képzeletben. Emlékek az útról, amelyeken együtt jártunk, személyes, megélt élményeink felidézése, a Kárpát-medence legszebb táncának színpadra állításával. E hitvallással párhuzamosan az együttes célkitűzései közé tartozik az autentikus táncvilág modernebb megfogalmazásban való bemutatása is. Egy kicsit lazább köntösbe bújtatva megpróbálja felkelteni a mai kor fiataljainak érdeklődését a múlt, a hagyományok iránt, nem feledve az együttes szlogenjét: amelyik népnek nincs múltja, annak jövője sincs.

RÜGYFAKADÁS (1948–1949)

Tatabányát 1947 őszén nyilvánította várossá a belügyminiszter, Alsógalla-Bánhida-Felsőgalla-Tatabánya községek összevonásával. Ekkor nyitotta meg kapuit a volt Erdei iskolában a Tatabányai Állami Gimnázium. Ebben az időben országszerte egyre-másra alakultak néptáncsoportok iskolákban, gyárakban, intézményekben. 1948 őszén Kincz Pál hatodik osztályos gimnáziumi tanuló vezetésével a tatabányai gimnazisták is táncsoportot alakítottak. Az első segítséget a Tatabányán fellépő, Krizsán Sándor által vezetett MÁVAG Táncsoporttól kapták. 1949 nyarán részt vehettek a budapesti Világifjúsági Találkozóra (VIT-re) készülő legjobb hazai művészeti együttesek tatabányai táborában. Itt ismerkedtek meg az egyetemisták MEFESZ Táncegyüttesével. Vezetőjük, Rábai Miklós – a Magyar Állami Népi Együttes Kossuth-díjas, kiváló művész alapítója – az egyik táncosát, Hubay Győzöt kérte meg, hogy fog-

lalkozzon a tatabányai gimnazistákkal, akik azután sikeresen szerepeltek a budapesti VIT-en.

*

A BÁNYÁSZ TÁNCEGYÜTTES ELSŐ HARMINC ÉVE (1949–1979)

Művészeti vezető: Hubay Győző SZOT-díjas koreográfus

1949 őszétől a gimnázium tanári karának – Fejérdi Győző igazgató, Bárdos László és Molnár János tanárok – felkérésére, Hubay Győző Budapestről hetenkénti rendszerességgel járva foglalkozott a gimnazisták immár táncegyüttessé fejlődő csoportjával, amely a Bányász Szakszervezet és a Tatabányai Szénbányák Vállalat egyre jelentősebb támogatásával dolgozott tovább. Előbb Szabad Ifjúság Táncegyüttes, majd hamarosan Tatabányai Bányász Táncegyüttes néven. Elsősorban Tatabányán és Komárom-Esztergom megyében léptek fel, de több alkalommal kaptak meghívást Budapestre, valamint hazánk más városaiba, községeibe is.

1950-ben már megyei táncversenyt nyertek, az 1951-52-ben rendezett II. Országos Kultúrverseny első helyezettei, s aztán is rendszeres résztvevői voltak a Komárom megyei Művészeti Szemlének. Megyénk néptáncmozgalmának bázisaként, s a vidéki együttesek patronálójaként, segítőkjeként működtek.

Az együttes 1953-ban, 1958-ban és 1969-ben sikerrel szerepelt az Országos Bányász Fesztiválon. Résztvevője volt 1959-ben a dunaujvárosi, 1961-ben a várpalotai, 1966-ban a szegedi és esztergomi, 1967-ben, 1968-ban, 1970-ben és 1974-ben a tatai orszá-

gos néptáncfesztiváloknak. 1967 óta rendszeres meghívottja a Balatonföldvári Néptáncfesztiválnak. 1973-ban sikerrel szerepelt a szegedi IV. Nemzetközi Szakszervezeti Néptáncfesztiválon, s fellépett a Novák Ferenc által rendezett „Hegyen, völgyön lakodalom” című táncjátékban, a Szegedi Szabadtéri Játékok keretében. 1974 óta a Szekszárdi Néptáncfesztivál állandó meghívottja és résztvevője.

A táncegyüttes 1974-ben kiválóan szerepelt Szegeden, a szakszervezeti együttesek találkozásánál és az országos minősítés rangos mezőnyében „Arany” fokozatú minősítést nyert. 1955-ben „A Szocialista Kultúráért” jelvényt, 1967-ben az Országos Béketaács Aranykoszorús jelvényével, valamint a Magyar-Szovjet Baráti Társaság aranyplakettjével és díszoklevelével, 1966-ban, 1969-ben és 1972-ben a „Kiváló Együttes” címmel tüntették ki őket. 1974-ben a Szakszervezetek Komárom megyei Tanácsa Amatőr Művészeti Díját, 1977-ben az „Örökös Kiváló Együttes” címet nyerték el. 1978-ban, a Szakszervezeti Táncegyüttesek XII. Találkozásán, Szegeden megvédték Aranyfokozatú minősítésüket újabb négy évre.

*

FOLYTATNI KELL! (1979–1984)

Művészeti vezető: *Miltényi Gábor*

1979. augusztus 24-én a Tatabányai Bányász Táncgyüttes „30 évesek vagyunk” című jubileumi gálaestjével nyitotta meg újra kapuit a tatabányai közönség előtt az átépített, teljesen felújított, gyönyörű Népház. Harminc év után itt búcsúzott el szeretett együttesétől az alapító, művészeti vezető koreográfus, Hubay Győző. Az együttes munkájának folytatására tanítványát, éveken keresztül művészeti munkatársát, Miltényi Gábort, közismert becenevén, Bubut kérte fel, akinek nehéz feladat jutott osztályrészül. Össze kellett tartani az együttest, tovább kellett folytatni a három évtizedes munkát, s lehetőleg megtartani az eddig elért művészeti színvonalat. A régiek közül néhányan kiváltak, de összességében becsülettel tovább dolgozott az együttes. Gondozták a repertoárt és néhány új koreográfiával is gazdagították azt. Továbbra is rangos résztvevői voltak a Balatonföldvári Néptáncfesztiválnak és bekapcsolódtak a Népház Orpheus Színháza munkájába is. Két külföldi út is segítette az együttes munkáját, 1981 őszén Franciaországban, 1982 őszén Csehszlovákiában szerepeltek sikerrel. A szegedi országos minősítő verseny azonban sajnos „csak” Ezüst II. fokozatot eredményezett 1982-ben. Ennek ellenére a nagy táncos család és a közönség szeretetétől övezve ünnepelte meg az együttes 1984-ben fennállásának 35. évfordulóját.

MEGERŐSÖDVE TOVÁBB! (1984–1997)

Művészeti vezető: Petőné Novák Tünde

1984-ben Petőné Novák Tünde – aki szintén Hubay Győző tanítványa és hosszú időn át mind neki, mind Miltényi Gábornak felelős művészeti munkatársa volt – vette át az együttes vezetését. Működésének 11. napján a csoport Ezüst I. minősítést szerzett.

Becenévén Nagytündi határozottan, következetesen, fiatal koreográfusok bevonásával megújította az együttest, korszerűsítette a repertoárt. Ennek a nagyon szívós, kemény munkának volt eredménye az 1986. évi szegedi minősítőversenyen elért Arany III. fokozat, majd ennek betetőzéseként, 1989. november 13-án – az együttes 40 éves jubileuma keretében értékelt – ismételt Arany II.

1981

minősítés, amely Komárom-Esztergom megyében a legmagasabbnak számított. A balatonföldvári és a szekszárdi néptáncfesztiválok mellett, új lehetőségként adódott a Jászberényi Néptánc Tábor, s 1985-ben, 1986-ban, 1995-ben, 1996-ban az ajkai Bakony Fesztivál.

Az igényes, kemény munka további szép eredményeket hozott: 1989-ben Balatonföldváron második helyezést, 1991-ben Szekszárdon szintén második helyezést és Balla Zoltán Somogyi táncok című művével koreográfiai díj. 1995-ben a Magyar Szakszervezetek Országos Szövetsége MSZOSZ-díjjal tüntette ki az együttest, Tatabánya Megyei Jogú Város Önkormányzata pedig 1994-ben az Ezüst Turul-díjat adományozta a Bányász Táncegyüttesnek. Ezt az időszakot újabb, élménytelit külföldi utak is jellemezték: 1984-ben Csehországban, 1985-ben Jugoszláviában, 1986-ban Romániában, 1988-ban, 1989-ben az NSZK-ban, 1992-ben Franciaországban, 1991-ben és 1995-ben Belgiumban járt a táncsoport. Emlékezetes sikere volt az együttesnek 1996. decemberében: öt teltházas előadást tartott a Népházban a Betlehemi csillag üzenete című, egész estét betöltő, színvonalas karácsonyi műsorral, ahol a táncosokon kívül énekkar, zenészek, szólisták 105 fős csoportja lépett fel.

*

MEGFIATALODVA ÚJ SIKEREK FELÉ (1997–2000)

Művészeti vezető: Török Sándor

1997 első nyolc hónapjában a csoport Emmer Róbert, Barkóczy Ferenc és Kóvágó Levente vezetésével, Dede Zoltán szakmai útmutatásával és segítségével működött, majd szeptemberben Török Sándor vette át az együttes vezetését. Ő az első, aki nem a csoportból került erre a cseppet sem könnyű, megtisztelő, felelősségteljes feladat ellátására. A székesfehérvári Alba Regia Táncegyüttes tagjaként, majd tánckarvezetőjeként a szakmában már megbecsült nevet szerzett, s pályázat útján lett a Bányász Táncegyüttes művészeti vezetője.

A lelkes, táncszerető fiatalok nehéz feladatra vállalkoztak, ugyanis egy újabb generációból kikerült vezetővel, más tánctechnikát megkövetelő stílussal „kerültek szembe”. A kezdeti nehézségeken tenni akarásuk segítette át őket.

1997-ben a Szolnoki Országos Néptáncfesztiválon első ízben vett részt a táncegyüttes, 1998-ban pedig a Szekszárdi Néptáncfesztiválra kaptak meghívást. Sajnos egyik helyen sem értek el he-

*Mezőszopori táncok
Évadzáró, Tatabánya, 2007*

lyezést, viszont a szakmai értékelésen mindkét fesztiválon elismerő szavakkal szóltak róluk.

1998 júniusában az új minősítő rendszer szerint Százhalombattán, az Amatőr Néptáncosok Bemutató Színpada rendezvényesorozat keretében, a „Minősült Együttes” kategóriát szerezték meg. Ebben az évben a tatabányai Jászai Mari Színház Figaro házassága című produkciójában is részt vettek. Ezen időszakban is több alkalommal képviselte hazánkat az együttes külföldön: 1997-ben, 1999-ben Németországban, 1998-ban Erdélyben, s 1999-ben első ízben a tengerentúlon, Kanadában. Minden alkalommal a szakemberek és a közönség elismerésével tértek haza.

1999-ban Tatabánya megyei Jogú Város a „Tatabánya Kultúrájáért” díjat adományozta a táncsoportnak.

*

ELŐSZÖR AZ ANTOLOGIÁN (2000–2002)

Művészeti vezető: Túri György

A művész így emlékezik erre az időre: 2000. szeptemberétől voltam a tatabányai Bányász Táncegyüttes művészeti vezetője. Erre a munkára már korábban Lovasi Róbert hívott, s a táncegyüttes vezetősége kért fel. A felkérést elvállaltam, hároméves programot készítettem, s annak alapján végeztük a későbbiekben a munkát. Terveimben egy új, kétórás folklórműsor összeállítása szerepelt, Határon innen és határon túl címmel. Az anyagban határon túli és határon belüli költők versei színesítették az ugyancsak határon túlról és határon belülről származó táncos anyagot. A műsort elkészítettük, s jelentős sikerrel be is mutattuk Tatabányán és más városokban. Terveink között szerepelt, hogy indulunk az Országos Néptáncantológián is, 2002. I. hó 15-én csoportunkat beavogat-

*Széki táncok
Kaposvár, Minősítő, 2008*

*„Remény hangjai”
Zalai Fesztivál, 2008*

ták a néptáncantológia műsorára. Ebbe a műsorba szakmai zsűri válogatja ki azokat a csoportokat, amelyeknek a műsorát mind a koreográfia, mind pedig az előadás tekintetében kiemelkedőnek tart. Megyénkből ezen a rangos antológián ezidáig még felnőtt táncscsoport nem szerepelt, a Bányász kivételével.

NAPJAINKBAN

Művészeti vezető: Gémesi Zoltán

A művész ekként beszél a hitvallásáról: 2003. február eleje óta vagyok a Táncegyüttes művészeti vezetője. Célom az együttes olyan arculatának kialakítása, amelyben a Kárpát-medence rendkívül gazdag táncgyományának hiteles, autentikus formájában való megismerése, elsajátítása, bemutatása a meghatározó. Véleményem szerint, az amatőr táncegyüttesek alapvető feladata – a műsorokon, fellépéseken, versenyeken, bemutatókon túl – a hagyományörzés. Ehhez elengedhetetlen a táncdialektusok, táncstílusok, táncstílusok magas szintű ismerete, elsajátítása. E tudás megszerzésén kívül fontosnak tartom a társművészetekkel való „együttgondolkodást”, azaz a művészetek olyan „összeillesztését”, amelyekből, más megfogalmazásban, újabb értékek születnek úgy, hogy az eredeti táncgyomány megmarad. Az utóbbi években igyekeztem – a vendégalkotókkal együtt – olyan koreográfiákat, műsorokat készíteni, melyek e stílusjegyeket, gondolatokat hordozzák. A RÉV zenekarral való több éves együttműködésünk számos ilyen produkciót eredményezett. Lakatos Róbert zenészbáratommal igazán jó együtt „alkotni”, hiszen hasonlóan gondolkodunk erről a gyönyörű kultúráról, amelyet népzene, néptáncnak, azaz néphagyománynak hívnak. A RÉV zenekar zenéinek hatására készítettünk olyan „alkotásokat”, amelyek a táncot úgy mutatják be, hogy az autentikus népzene és a klasszikus zene hasonlóságai is megmutatkoznak. Ilyen úton szeretnék tovább haladni ezután is, melyhez mindenkinek jó egészséget és kitartást kívánok! Isten éltesse a 60 éves Bányász Táncegyüttest és annak minden régi és jelenlegi tagját!

Az együttes 5-10 perces műsoroiktól a kétórás önálló estig különböző idejű produkciókat tud bemutatni, a repertoárban elsősorban autentikus, de akár tematikus táncszínházi koreográfiákat is eltáncolnak. A stílusos, igényes táncot a hivatásos zenészek interpretációjában megszólaló, magas szintű zenei kíséret és gyönyörű eredeti viseletek teszik hitelessé. A táncscsoport céljainak elérésében sokat segít, hogy a lelkes tagok pályázatokot írnak, megfelelő anyagi háttérrel biztosítva ezzel, például táncházak tartásához, a népi kultúra terjesztéséhez. Az elmúlt évek eredményei: Csík János – Gémesi Zoltán: *Táncok Györgyfalváról* – Antológia (2005); Lakatos Róbert – Végső Miklós – Szabó Szilárd – Gémesi Zoltán: *Tiszán innen, Dunán túl... – Minősítő – Kiváló Együttesi cím*

(2006); Lakatos Róbert – Konkoly László – Gémesi Zoltán: *Csárdások – az Országos Táncszínház Gálaműsora* (2007); Lakatos Róbert – Gémesi Zoltán: *„A Mezőség” – Minősítő – Kiváló Együttesi cím*, Mihalovics Zsolt – Szabó Szilárd – Gémesi Zoltán: *„Dunaparti” – Szekszárdi Országos Fesztivál – együttesi nívódíj a tánc megformálásáért* (2008); *„Dunaparti” – Antológia*, Lakatos Róbert – Gémesi Zoltán: *„Emlékkánon” – Szolnoki Országos Fesztivál – Gálaműsor, különdíj a zenei előadásért* (2009)

*

TATABÁNYAI BÁNYÁSZ ÖREGTÁNCOS EGYÜTTES

Művészeti vezető: Petőné Novák Tünde, segítői: Lőrinczy Margit és Pető Gábor

A Tatabányai Bányász Öregtáncos Együttes 1998-ban alakult a korábbi aktív táncosok egy lelkes csoportjából. Elsődleges céljuk az volt, hogy majd részt vegyenek a Bányász Táncegyüttes 50 éves jubileumi rendezvényein, s a műsorban felléphessenek 1-2 koreográfival. Másfél éves lelkes munka után két részből álló önálló műsorral tudtak színpadra lépni. A nagy siker, az újra átélt élmények után együtt maradtak, s folytatták a megkezdett munkát, s ennek már több mint 11 éve! Tucatnyi koreográfiát újítottak fel, elsősorban az aktív táncos életükben táncoltakat. Korábbi alapító művészeti vezetőjük, Hubay Győző legsikeresebb táncából, Rábai Miklós, Molnár István, Timár Sándor, Szegvári Ildikó 60-as, 70-es és 80-as években készült műveiből áll műsoruk. Aktív résztvevői a városi rendezvényeknek, fellépnek megyei találkozókra, fesztiválokra. Táncoltak Budapesten, Szentendrén, Székesfehérváron, Ajkán. Rendszeres résztvevői az Országos Öregtáncos Találkozóknak. Kétszer külföldön is jártak, Erdélyben, székelyföldön turnéztak, s felléptek Bécsben is. 2008-ban nagyszerű önálló műsorral ünnepelték tízéves évfordulójukat. Létszámuk 30-35 fő, átlag-életkoruk 50 év felett van. A legidősebb „táncos lány” 66 éves, de korát meghazudtolva, frissen, teljes szívből ropja még a táncot. Viseleteiket maguk vásárolták, készítették. Öt éve létrehoztak egy alapítványt (A Tatabányai Bányász Öregtáncos Együttesért Alapítvány), mely segíti, koordinálja a munkájukat. Állandó kísérő zenekaruk a budapesti Göncöl zenekar.

*

UTÁNPÓTLÁS: A CINEGE

Csoportvezetők: Szegvári Ildikó, Emmerné Gábor Edit, Maknics Csaba, Kurucz József

A Cinege gyermek néptáncegyüttes 1991-ben alakult a Bányász Táncegyüttes utánpótlás-csoportjaként, a korábban már működő gyermek-táncscsoport tagjaiból. A Bányász Táncegyüttes két aktív táncosa (Barkócziné Öller Gabriella és Barkóczy Ferenc, majd később Heitekker Ilona és Lovasi Róbert) vette szárnyai alá a néptáncal ismerkedni vágyó gyerekeket. Az első öt évben a kezdeti egy csoportból három lett, s így már felmenő rendszerben, három korosztályban tanulhatták a gyerekek a magyar néptánc „kincseit”. Aktív résztvevői lettek a városi rendezvényeknek, felléptek megyei és kistérségi gyermek folklórtalálkozókon. Állandó fellépői voltak a Bakonyi Amatőr Népművészeti Fesztiválnak. Évente táborozni jártak az ország különböző városaiba. Az itt kezdett kis táncosok közül többen ma már a felnőtt csoportban táncolnak. 2006-ban az utánpótlás biztosítására alapítványi iskolát létesített a táncscsoport. Az iskola 200 tanulójaiból három kiemelt csoport sorakozik ma már a Bányász Táncegyüttes mögé, mintegy 100 gyermekkel: a Cinege gyermek néptáncscsoport kis serdülő és gyermek csoportjai, alatta a Kiscinegék. Ezen kívül a Cinege gyermek néptáncegyüttes 2008-ban az Örökség Országos Néptánc Fesztiválon egyedül képviselte Komárom-Esztergom megyét. A Kiscinege gyermekcsoport 2009-ben produkciójával kiérdemelte a Gyermek Néptáncantológián való szereplést.

Jolika (III. rész)

A Népművészeti Intézetet 1951-ben a kiváló tehetségű, nagy tudású Széll Jenő szervezte meg, ő is lett az igazgatója. Az Intézetnek számos osztálya volt, egyebek mellett külön bábjátékos, színjátszó, tánc és néprajzi osztály is működött. Széll Jenő nagyszerű gárdát gyűjtött maga köré, lelkes, tehetséges embereket alkalmazott. Az Intézet tevékenysége igen sokrétű volt. Az egyik feladata az volt, hogy a még élő népzene, néptánc, népszokás és szóbeli hagyományokat felgyűjtse, és azokat az egész országban megalakuló amatőr művészeti csoportokhoz eljuttassa. A másik nagyon fontos munkánk az amatőr csoportok vezetőinek továbbképzése, a harmadik nagy terület pedig a gyűjtött anyagok archiválása volt.

Az Intézet megalakulásakor én mindjárt a néprajzi osztályra kerültem külsős munkatársnak, később lettem főmunkatárs. Amint az osztályok felálltak, engem beszerveztek az első tanfolyamra, és azután ott dolgoztam '56-ig, amikor is mindannyiunkat kirúgtak. Muharay Elemér volt az osztályvezetőnk. Az osztályunkon tizenvalahány főmunkatárs volt, de dolgoztak nálunk félnaposok, külsősök is, rengetegen voltunk. A néprajzi osztályon belül működött a mi kis tánckutató részlegünk, Pesovár Ernő vezetésével. Volt köztünk szövegfolklorista, szokáskutató, voltak zenészek, sőt még dramaturg is.

Mint néprajz szakos egyetemista rengeteget jártam a Néprajzi Múzeumba múzeumi gyakorlatokra. Mentem kötelező módon is, meg önszorgalomból is, mert kíváncsi voltam a gyűjteményekre. Sokat jártam Fél Edithez meg Kresz Máriához. Morvay Péter a Néprajzi Múzeumban a társadalmi néprajzi gyűjtéseknek volt a gazdája, ő foglalkozott a falusi együttesekkel is. Ő meg Lugossy Emma találták ki, hogy én a Dráva menti horvát területre menjek gyűjteni. Előzőleg Gönyey Sándor bácsi járt ott és csodálatos fotókat készített. Például olyat, hogy télen, mezítláb, prémes ködmönben van az asszony.

Az ottani emberek nagyon archaikus kultúrával rendelkeztek. Katolikus horvátok voltak, vallásilag és etnikailag is egységes közösségben éltek. Az asszonyok szinte egyáltalán nem tudtak magyarul, a férfiak igen. Ott még nem gyűjtött táncot igazából senki. Engem jelöltek ki, hogy én, a hajdú, menjek oda gyűjteni. Elmentem. Életem legszebb emlékei közé tartoznak ezek az évek, amikor Lakócsára és a másik hat horvát faluba jártam. Lakócsa volt a központ. Ott volt a határőrség parancsnoksága is. Ez volt a szerencsém, mert az ő segítségükkel, a járőrrel tudtam egyik faluból a másikba menni. Reggel elmentem a járőrrel, este a kocsmában találkoztunk, és velük jöttem haza, gyalog a szállásomra. Parasztoknál gyűjteni elsősorban télen lehet. Ezek téesz-parasztok voltak, azelőtt egy nagy egyházi uradalomban voltak cselédek. Nagycsalád-rendszerben éltek, ugyanúgy, mint annakidején a palócok vagy a matyók. Nagy, hosszú házaik voltak, három generáció lakott együtt. Ahány asszony, annyi szövőszék. Csodálatos szövőkultúrát, teljesen archaikus zenét és tánckultúrát találtam náluk. Ké-

Lakodalmi csárdás. Martin György felvétele, Magyarvista, Kolozs megye, 1956, MTA ZTI

sőbb Vujicsics Tihamér, aki nekem gyűjtőtársam lett, azt mondta, hogy ilyen régi stílusú dallamok, mint amilyeneket itt velem gyűjtött, nincsenek a Dráva túloldalán. Ebből a legizgalmasabb a húsvéti leánytánc volt. A gyönyörű, archaikus dallamokat, amikre táncoltak, balladaszerű szövegekkel énekeltek.

Máig feledhetetlen számomra az első gyűjtőnapom Lakócsán. Akkor még volt duda is, meg tamburazenekar is a faluban. A férfiak és asszonyok esténként összegyűltek a kocsmában és táncoltak. Tél lévén a férfiak csizmáján klumpa volt. A kocsmá padlóján ezekkel a rezgő kólókkal olyan fantasztikus ritmusokat vertek ott a klumpáikkal, hogy az csuda! Én újdonságnak számítottam nekik, mert abban az időben arra még a madár se járhatott, akkor volt Tito „láncos kutya”. Egy lépést nem tudtam úgy menni, hogy ne kísért volna egy kiskatona, annyira szigorú terület volt ez. Elszállásoltak a párttitkáréknál, ő is ugyanolyan parasztember volt, mint a többi. Egy szobájuk volt, az egyik ágyban aludt a házaspár, a másik ágyban aludt az egy szem lányuk és én a harmadik fekhelyen. Volt egy pötyös „gyűjtő pizsamám”, amiben mások előtt is ki lehetett bújni az ágyból. Egyszer csak felpattant a házi leány és azt mondja:

– Jönnék!
– Kik jönnek? – kérdeztem.

A lány megint mondja:

– Jönnék!

Hallottam, hogy az utcán szól a zene. A háziak felugráltak az ágyból, felgyűjtötták a villanyt. Az asztalt félrehúzták a szoba közepéről. Kinn valakik megálltak a ház előtt, énekeltek, szólt a duda. A gazda kaput nyitott, a lánya ajtót nyitott, és vagy húsz férfi benyomult az ajtón. Kezdték táncolni. Én is kikeltem az ágyból és beálltam a kólóba pizsamámon. Ilyenek történtek a gyűjtőútjaimon!

Mátyás István „Mundruc” legényest táncol. Pesovár Ferenc felvétele, Magyarvista, 1956, MTA ZTI

Van nekem itt egy szépséges kelengyeládám, ami teljesen szarkofág formájú. Ezt attól a gazdától kaptam, akinél a következő alkalommal szálltam meg. Ő volt a legjobb táncos a faluban. Nagyon megszerettek engem ezek az egyszerű emberek. Fialtam, kedves voltam. Szeretettel kérdezgettem őket, ők is szeretettel voltak irántam.

A diplomamunkám egy megrendezett lakócsai lakodalom volt. Érdekes, hogy éppen olyan zászlós lakodalom, mint amilyen Banyaból is ismert. K. Kovács László professzor úrnak, – aki még mindig él –, volt filmfelvevője, ő jött le és ő készítette el az én diplomafilmet. Később, tíz év múlva Tinkával elmentünk Átára és ott felvettünk még egy igazi horvát lakodalmat. A délszláv szövetségnek ez a két ütőképes filmje van, amit Tinka és én készítetünk.

Nem csak a délszlávok tartoztak hozzám, hanem én lettem az összes nemzetiségi gyűjtések felelőse. Az osztályunkon komplex „gyűjtőbrigádok” alakultak. Ezekben volt minimum egy-egy táncos, zenész, néprajzos, másvalakik a díszítőművészettel foglalkoztak, vagy a nyelvet tanulmányozták, vagy a magnetofont és a filmfelvevőt kezelték. Pénzünk volt bőven a gyűjtésekre. Szerintem nagy pénzei lehettek az Intézetnek, mert minden feladatra jutott belőle elég, sokszor az osztályok nem is tudták mind elkölteni.

Aranyos volt, hogy akkoriban decemberig minden osztálynak el kellett költenie a rendelkezésre álló pénzt. A kollégák úgy vélték, hogy a táncgyűjtésre nagyszerű időszak a tél, mert akkor az emberek otthon vannak, ezért más osztályok is nekünk adták a pénzmaradványukat. A gyűjtőbrigádok ugrásra készen álltak, hogy elköltsék. Megmondtam nekik, hogy ide meg oda menjenek. Így kezdtek el gyűjteni a svábok anyagát. A német szövetségnek is volt pénze. Dolgozott ott egy nagyszerű asszony, aki később aztán átkerült az Intézetbe, vele nagyon jól együtt tudtunk működni.

Mentem én is mindenüvé a magam stábjával. Lóréven is gyűjtöttünk, a Csepel-szigeten, ott is vannak sokárok. Amikor a filmzések történtek, akkor általában úgy mentünk, hogy Martin György, Pesovár Ernő, Pesovár Feri és én. Szabolcs-Szatmárban

majdnem minden faluban filmeztünk. Nagy hangsúlyt fektettünk erre a területre, mert egy monográfia alapjait akartuk létrehozni erről a vidékről. Már az első évben több ezer népdalt, táncot, népszokást gyűjtött össze a néprajzi osztály. A hazai gyűjtések nagyon jól haladtak, de az erdélyi gyűjtés csak suba alatt folyhatott.

A Népművészeti Intézetben kiváló munka folyt ezekben az években. Ilyen nagyszerű időszaka még az Akadémiának se volt soha. Itt dolgozott Lajtha László, Kerényi György, Lányi Ágoston, Lugossy Emma, aztán a fiatalok, Martin György, Pesovár Ferenc, Pesovár Ernő, a világhírű filmrendező, Szóts István mint operatőr, Csoóri Sándor mint dramaturg és sorolhatnám tovább.

'56 után kihoztak az elmeagyintézetből – szó szerint értsd! – egy Elekes elvtárs nevű embert. Ő az egyik munkatársunkkal, a néprajzos Bene Zsuzsával együtt szobáról szobára járt, hogy miniket felszámoljanak. Ki kellett mennünk a folyosóra a kabátunkkal és a személyes kis motyónkkal. Utánunk bezárták az ajtót és abban a percben megszűnt a munkahelyünk. Egyedül Martin György menekült meg, mert őt átvette Pór Anna a táncosztályra. Pór Anna ellenálló volt Franciaországban, őt nem bántották, az egész Intézetből egyedül az ő osztálya maradt meg. Rettegtünk, hogy ha Tinka [Martin György] is kikerül az utcára, akkor a már több tízezer méternyi filmmel, a tánckutatás állami támogatásával mi lesz. Nagyon sokat köszönhetünk Pór Annának. Neki köszönhetjük, hogy ez a filanyag megmenekült. Anna most halt meg, 98 évesen. Az utóbbi évtizedekben már csak velünk és a hagyományörzőkkel tartotta a kapcsolatot. Még idén januárban is ott volt velünk az Antológián.

Kikerültünk az Intézetből, és ki merre látott, arra ment. Pesovár Ernő a Néprajzi Múzeumba került, Pesovár Ferenc Székesfehérvárra, ahol az István Király Múzeumban dolgozott haláláig. Én akkor már harmadéves voltam az egyetemen, túl voltam az első szigorlaton, ez már elegendő volt ahhoz, hogy elmehessek általános iskolába tanítani. Az Arany János Iskolában lettem vezető napközis és helyettesítő magyar nyelv-tanár.

Lejegyezte: Kóka Rozália

A helybéliek is magukénak érezték a rendezvényt

Utóirat a XXIV. Kállai Kettős Néptáncfesztiválról

Nyírség Táncgyűttes – Utóirat (fotó: Pacsuta Éva)

Két évvel ezelőtt, amikor befejeződött a XXIII. fesztivál, sokan azt gondolták: na, itt sem rendeznek többé ilyen jó hangulatú, kissé „tömeges”, mégis szerethető fesztivált! A jó öreg „művház” ugyanis kiszolgálta az idejét, nem volt már érdemes tovább tatarozni, toldozni-foldozni, ezért a fesztivál után néhány nappal bezárták. (Azóta is ott áll a lebontásra ítélt, egykor szebb napokat látott épület, de ma már teljesen használhatatlan.)

A város által létrehozott Nagykállói Kiemelten Közhasznú Nonprofit Kft. azonban nem így gondolta. Az új vezető, Sveda Anita és Juhász Zoltán polgármester nem adták fel, s az eltelt két év alatt megteremtették a feltételeit egy még jobb, még színvonalasabb fesztivál megrendezésének. A Martin Szövetséggel összefogva meghirdették a fesztivált, közben pályáztak minden lehetséges helyre, s lassan kialakult a fesztivál mezőnye is. Fogadták a jelentkezéseket, majd fájó szívvel vették tudomásul néhány csapat lemondását, végül tizenöt együttest hívtak meg a színvonalas szakmai versenyfesztiválra.

A korábbi gálaműsorok megszokott, kóppottas, visszhangos, hangulattalan színhelye varázslatosan átalakult. A szakmai igényeknek megfelelően színházi hang- és fénytechnikát telepítettek az óriási (kb. 150 m² alapterületű) színpadra, a sportcsarnokot „besötétítették”, a takarnivaló helyeket elfüg-

gönyözték, elegendő öltözőt biztosítottak a csoportoknak. A csarnokba belépő táncosok és vezetők jóleső meglepetéssel vették tudomásul, hogy itt minden értük van, az ő produkciójukat szolgálja, s minden technikus, ügyintéző, csoportkísérő, biztonsági őr, takarító nekik segít.

Pénteken este Csík koncert és táncház, szombaton pedig a Besh o Drom zenekar muzikája és késői táncházak szórakoztatták a táncosokat és a közönséget. A programon ugyanis nemcsak a táncosok vettek részt, hanem a nagykállóiak is magukénak érezték a rendezvényt: minden bemutatón és a gálaműsoron is igen szép számú helyi publikum jelent meg, ami köszönhető a jó szervezésnek és a kállóiak kiapadhatatlan táncszeretetének! Bizony, nincs ez így mindenhol – és persze itt se mindig, de ezúttal így volt, s többek között ez is megerősíti a Martin Szövetségnek azt a törekvését, hogy szakmai fesztivált ott kell szervezni, ahol erre valódi igény van a szakma, a szervezők, a város vezetői és a közönség részéről is. Nos, itt megvolt ez az igény: a szakma akarta és izgatottan várta, a szervezők szívügyüknek érezték, a vezetők megteremtették a feltételeket, a közönség pedig ismét szívébe zárta az együtteseket és a produkciókat – ezért is sikerült olyan jól ez a fesztivál. Mert jól sikerült, ezt a kétkedők is elismerték.

A pénteki napon négy együttes lépett színpadra. A kisújszállási Nagykun Nép-

táncgyűttes az „újoncok” izgalmaival és frissességével lépett fel, kiérdemelve a zsűri dicséretét és a fesztivál *Emléklapját*. A nagydai Ilosvai Selymes Péter Néptáncgyűttes a tőle megszokott magas színvonalon mutatotta be Búza, Magyarböd és Gömör gazdag táncincseit: nagy szívvel és kiváló énekhanggal előadott műsorukat a Diószegi László (elnök), Ratkó Lujza, Pál Lajos és Széphalmi Zoltán összetételű zsűri *Különdíjjal* jutalmazta.

A Salgótarjánból érkezett Nógrád Táncgyűttes műsora az első – Zalaegerszegen már megcsodált – alkotásuk után szerkesztésben és előadásmódban már nem tudta felülmúlni annak ízes megfogalmazását, veretes mozdulatait. Végül a 60 000 Ft-ot nyert *Nívódíjasok* közé sorolta az együttest.

A nyíregyházi Művészeti Középiskola és a VLAMI Kisfigurás Táncgyűttese pénteken negyedikként lépett színpadra, de „elsőként” távozott! A zsűri egyöntetű véleménye szerint kiemelkedő teljesítményt nyújtottak. A leendő hivatásos táncművészek és táncpedagógusok nagy-nagy erőbedobással és magas hőfokú, virtuóz táncolással valószínűsítették meg csoportvezetőik kiváló szerkesztéssel összeállított és megkoreografált műsorát („Hepehupas, vén Szilágyban”), s az eredmény sem maradt el: vezetőik, Antal Roland és Antal Dóra *Alkotói különdíjat* kaptak, s a csoport a 2. legmagasabb *Nívódíjjal* (150 000 Ft-tal) térhetett haza!

Szombat délelőtt szintén négy társulat mutatkozott be: a Belencéres (Békés), a Figurás (Nyíregyháza), a Debreceni Népi Együttes és az Igrice (Nyíregyháza). Az első három csoport műsorát a zsűri egyaránt 40-40 000 Ft-os *Nívódíjjal* jutalmazta, az Igrice pedig ezúttal csak *Emléklapot* kapott. A békésiek érdekes, változatos produkciót mutattak be a rimócitól a turkajárásig, de egyelőre nem sikerült felülmúlniuk korábbi, fiatalos lendületű berobbanásukat. A Művészeti Középiskola és a VLAMI fiatalabb Figurás csoportja szintén változatos szerkesztésű, lendületes műsort mutatott be, amely azonban még nem tudta megközelíteni az idősebbek kiérleltebb előadómódját és meggyőzőbb szerkesztésű produkcióját. A debreceniek szintén összetett és nagyívű műsort hoztak, változatos, sokszínű anyagválasztással, jó zenével – a még jobb eredményhez ezúttal talán a koreográfiaiak művesebb megfogalmazása hiányzott. Az Igrice a műsorát az általuk gyűjtött táncok „adatközlőinek” ajánlotta: táncos szokások és sok szöveg köré építették, citerával, színpadon muzsikáló zenekarral, változatos, több tájegységből származó táncokkal. Az „akomponált” szerkesztésmód ezúttal nem kápráztatta el a bírálóbizottságot, a csoport eredménye *Emléklap* lett.

Délután hat csoport lépett színpadra: a miskolci Szinvavölgyi Néptáncműhely ma már bizvást nevezhető a forgós-forgató táncok kiváló őrző-megújító műhelyének. „Nem úgy van most, mint volt régen” c. műsoruk ismét ezekből nyújtott át egy csokorra való etűdöt a közönségnek. Előadásukat a zsűri 60 000 Ft-os *Nívódíjjal* jutalmazta. Utánuk a Corvinus Közgáz Néptáncgyűjtés mutatta be előadását, melyet a Szilvási Gypsy Folk Band is erősített. A zsűri véleménye szerint ez az előadás nem volt annyira meggyőző, mint a Néptáncosok Országos Bemutató Színpadán *Kiválóan Minősült* címet nyert produkciójuk, így itt végül 40 000 Ft-os *Nívódíjat* kaptak.

Ezután a Zemplén Néptáncgyűjtés (Sátorlajújhely) következett, akik műsorukban felvidéki összeállítással jelentkeztek: rimóci, magyarbódi és észak-zempléni szlovák táncokat komponáltak egy produkcióvá. A sok fiatalembert felvonultató csoport ígéretes előadása ezúttal *Emléklap* elismerésben részesült.

A délutáni szakmai bemutató legnagyobb sikert aratott előadását az újhelyiek után következő Nyírség Táncgyűjtés (Nyíregyháza) mutatta be Utóirat címmel. A műsor egyébként részlet volt a társulat nyár elején bemutatott *Víz, bor, vér* c. színházi műsorából. (Rendező-koreográfus: Kácsor István; alkotótársak: Kácsor-Ig-

nác Gabriella, Demarcsek György, Babus Barbara és Éder Róbert.) A zsűri értékelése alapján Kácsor István *Alkotói különdíjat* vehetett át, a csoport pedig a 200 000 Ft-os *Fesztiváldíjat* nyerte el immár harmadik alkalommal egymás után.

Ezt követően a Szennáról érkezett Tótánc Táncgyűjtés lépett a nagyállói színpadra, s aratott nagy sikert Somogyban a lélek c. műsorával. Egy szerelmes pár történetét tárta elénk a műsor, különböző lelkiállapotokon, örömen, bánaton, szenvedésen végigvonultatva az eseményeket. A nem kevés anyagi áldozattal járó részvételüket a Somogyországtól meglehetősen távol eső nyírségi város immár országos fesztiválján a zsűri 60 000 Ft-os *Nívódíjjal* jutalmazta, s megkapták a Martin György Néptáncszövetség 50 000 Ft-os *Küldöndíj* is. Bizonyára sokat hallunk még róluk a következő években!

A fesztivált a Hajdú Táncgyűjtés (Debrecen) Hídi vásár című műsora zárta. A mesélő által mondott szöveget eljátszó, biciklit is használó, itt-ott felvállaltan „bokaszínház” produkció sokféle táncot és stílust felvonultatott a hídi vásárban, nagy lendülettel, változatos zenével, vonulásokkal, „mesélős” zárással. Az előadással 60 000 Ft-os *Nívódíjat* nyertek.

A táncos (és zenész) szakma, valamint a közönség pedig egy kitűnő fesztivált nyert, s ez a legfontosabb! Nem kevés munkával, anyagi áldozattal, összefogással Nagyálló ismét bebizonyította, hogy igazi felelőse volt és maradt is a szakmai fesztiválok táncos világának. Olyan bázis ez számunkra, amely példaértékűen megbecsüli a saját, egyre jobban és egyre magasabb szakmai színvonalon működő gyermek és felnőtt csoportjait, hagyományörzőit, miközben képes arra, hogy két évente országos szinten is kiemelkedő fesztivált működtessen nagyrészt saját erőből, összefogással, mindannyiunk öröme. (Nem is beszélve a minden nyáron nagy sikerrel működő Téka Táborról!) Már csak bízni tudunk abban, hogy a folyamatosan változó, hagyományörző és megújító tevékenységünknek nem éppen kedvező világunkban maradnak még ilyen szigetek, ahol ismernek, elismernek és segítenek bennünket, ahol táncosok, zsűri és közönség egyaránt jól érezheti magát, s ahol valódi, hagyományos táncokon alapuló, értékes műalkotások jöhetnek létre. További sok erőt a kállóiaknak, sok sikert az együtteseknek és a zenekaroknak, s az írás olvasóit pedig arra biztatok, hogy két év múlva vegyenek részt a XXV. Kállai Kettős Néptáncfesztiválon! Bizonyára nem bánják meg...

Demarcsek György

Népi szövő és fazekas tanfolyam

Tisztelt Érdeklődők, Pedagógusok!

A Vajdasági Magyar Folklórközpont 2009 őszétől ismét tanfolyamot szervez mindazok számára, akik a magyar népművészet tárgyi hagyatékáról többet szeretnének megtudni, a jelzett két népi kismesterség szakágának egyikével behatóan kívánnak foglalkozni, illetve ezen szakágak területén kívánnak továbbtanulni: vállalkozói szándékkal, keresetkiegészítés céljából, a tárgyalgató népművészet alkotójaként, valamely szakág szakköri vezetésével vagy gyermekek oktatásával.

A 140 órás népi szövő és fazekas tanfolyam elméleti és gyakorlati előadásokból szerveződik. Elmélet: néprajzi, művészettörténeti, történelmi alapismeretek, szakmaelmélet, anyagismeret. Gyakorlat: a rongy, gyapjú és vászonszövés alapjai. Az agyag formálásától a korongozás elsajátításáig, használati tárgyak készítéséig juthat el a tanfolyam hallgató. Technikai ismeretek a legjellemzőbb díszítmények elkészítéséhez.

A tanfolyamok időtartama 10 hónap. A foglalkozások időpontja havonta egy alkalommal, szombat-vasárnap (szombat: 09.00-18.00 ebédszünettel és vasárnap 08.00-12.00 óra között).

A tanfolyamok záróvizsgával fejeződnek be, melyet Tanúsítvány átvétele igazol. A Tanúsítvány átvétele feltétel a II. évre való beiratkozáshoz.

A tandíj az első évre:

- népi szövés szakágban 19 000 dinár
- fazekasság szakágban 24 000 dinár

A tandíj a VMF folyószámlájára fizetendő. Intézményektől egyösszegben kérjük a befizetést, magánszemélyeknek részletfizetésre is lehetőségük van. Szállását és ellátását a tanfolyam-hallgató egyénileg oldja meg. A Középiskolások Diákotthonában is alkalmanként megoldható.

Jelentkezés módja:

- E-mail: vmf@vmf.org.rs
- Telefon (üzenetrögzítő folyamatos)
- Fax: 0038124 530 866
- Postai úton: Vajdasági Magyar Folklórközpont, 24000 Szabadka, Dózsa György u. 17.
- Személyesen minden keddenként 15.00 és 18.00 óra között a VMF székházban (24000 Szabadka, Dózsa Gy. u. 17.)

Bővebb információ telefonon:

- 0038163 8 658 661
- 0038163 8 423 797.

LAJTHA LÁSZLÓ, A NÉPZENEKUTATÓ – V.

Fotó- és dokumentumkiállítás a Hagyományok Házában

Szakmai terv: Pávai István

FOLKLORIZMUS

„Mikor és miért dobták a népzene követ a műzene, vagy a műzene követ a népzene távába – nem tudjuk, de a bedobott kő hullámai még ma is gyűrűznek... Bartók Béla és Kodály Zoltán 1905-ben, én magam pedig 1910-ben, mint fiatal zeneakadémiai növendék, kezdtük el a népzene gyűjtést. Az első, amit el kell mondanom az, hogy megszerettük a népi dallamokat. Nemcsak annak örvendtünk, amit a nálunk idősebb népzene gyűjtők találtak, hanem különösképp gyönyörködtünk az általunk gyűjtött zene szépségében. Mint a legtöbb népdalgyűjtő Európa legkülönbözőbb országaiban, mi is szerettük volna a nép kincsét a nemzet kincsévé tenni. Pásztoemberek, idős parasztoemberek és parasztasszonyok éneke, öregjének és fiataljának képzetlen hangja, sajátos előadásmódora azonban lehetetlenné tette, hogy az eredeti folklór a nagyváros hangversenypódiumára kerülhessen. Az ilyen előadás néprajzi kuriózum maradna, de a kívánt célt nem érné el. Annak, hogy tanult énekesek vagy énekkarok énekeljék el kíséret nélkül e dallamokat,

nem sok értelme volna, hiszen éppen a legszebb néprajzi sajátosságok sikkadnának el, s az előadásba idegen esztétikai elvek jutnának. Oda jutunk tehát, hogy minden népi dallamhoz valamilyen kíséretet, valamilyen feldolgozást kell írnia a zeneszerzőnek, ha a nagyközönségnek akarja előadni őket.” (Lajtha L.: *A népzene alkotói megközelítésének különbözőségei Bartóknál, Kodálynál és saját zenémben*, 1962)

„A régi magyar népzenei stílus már halódik; mi gyűjtők romok között járunk... Egy módja van, hogy ez a népzene tovább éljen: divatba kell jönnie. Egy hivatalos anketon megkérdeztek bennünket nemrég, hogyan látjuk annak lehetőségét, hogy Magyarországon ne haljon meg a népművészet? Az volt a felelet, hogy az uraknak kell előljárniok példával, mert a nép utánozza a magasabb társadalmi osztályokat. A magyar népzene megmentésének egyetlen módja az, hogy a művelt magyar osztály ne csak előadásokban szeresse a magyar népdalt, ne csak megtapsolja Palló Imrét és Medgyaszay Vilmát, hanem maga is magyar népdalt énekeljen.” (Lajtha L.: *A népzeneről*, 1933)

„Talán itt van már az ideje annak, hogy a magyar nagyközönség ne csak az operett »aratások« iránt érdeklődjék, és feltehető, hogy volna már közönsége az olyan parasztlakodalmaknak is, amelyekben nem primadonnák és bonvivánok játsszák a népi főszerepeket.” (Lajtha L.: *A magyar néptánc*, 1942)

„Tizennyolc éves voltam, amikor először találkoztam Lajthával. Kodály küldött hozzá, akinek egyetemi folklórgyakorlatán, mint elsőéves bemutattam kis népdalgyűjtésemet, amit cserkész táborozás közben jegyeztem föl egy sárközi faluban. Kodály biztatott, hogy mutassam meg Lajthának is a Néprajzi Múzeumban, s járjak ki hozzá, ismerkedjem meg a fonográfgyűjteménnyel.

Akkor már hallgattam Lajthának népdalfeldolgozásait egy lemezsorozatból, amely Bartók-, Kodály- és Lajtha-feldolgozásokban adta közre a legszebb dallamokat, s ami első nagy népzenei élményem volt a gimnazistaévek alatt. De személyesen akkor találkoztam vele először. Átnézte kottáimat: sok érdekeset nem talált benne, hiszen ugyan-

abban a faluban már ő is gyűjtött, sőt őelőtte is, már régebben, Vikár Béla. Népművészetről híres táj legnevezetesebb faluja volt a »lelőhely«, s az akkor népszerű nyári folklórbemutatón, a »Gyöngyösbokrétán« is szerepelt egy színes csoporttal. Az öreg néni, akitől többek közt dalokat jegyeztem fel, a csoport egyik fő forrása, »betanítója« volt. Egyszer csak Lajtha dühösen fölkiáltott, és hevesen szidni kezdte a Gyöngyösbokrétá »disznóságait«: a papíron, amit kezében tartott, »gyűjteményem« leghitványabb darabja volt, a német O Tannenbaum karácsonyi ének motívumaiból akkoriban elterjedt, slágerszerű műnépdal. »És ezt adják le a rádióban, mint magyar népdalt!« – mérgelődött.” (Vargyas Lajos: *Hommage à Lajtha*, 1968)

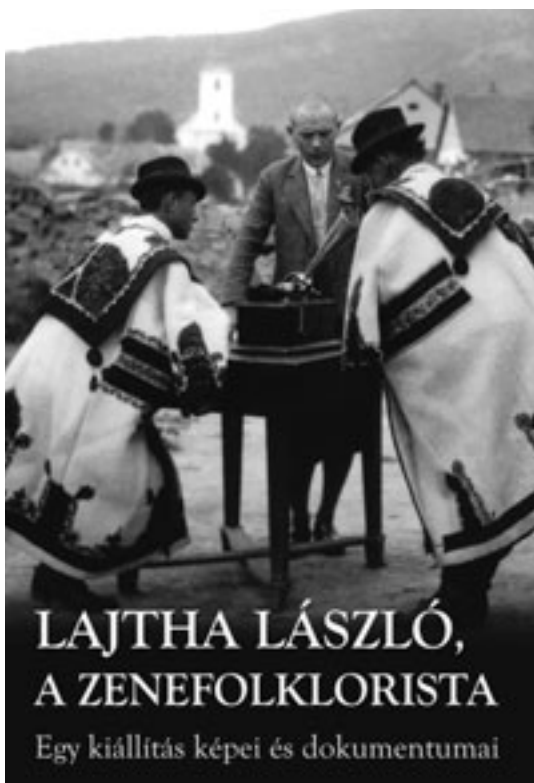
„1950-ben, az Állami Népi Együttes szervezésekor, Lajtha László volt az első kiszemelt igazgatójelölt, mint egyetlen magyar szakember, aki a tudományosság és a gyakorlat oldaláról egyaránt értett az ÁNE valamennyi összetevőjéhez, a néptánchoz, a vokális és hangszeres népzenehez, a kórushoz. Sára Tibor szíves szóbeli közlése, hogy a Népművelési Minisztérium Zenei Osztályának vezetőjeként ő tárgyalt erről Lajthával. A jelölt azonban roppant határozottan utasította el a számára cseppet sem kecsegtető ajánlatot. A Gyöngyösbokrétát ellenző, a népművészet tisztaságán örökődő Lajtha nyilván színpadi folklórhamisításra gyanakodott, lakkozott népeletképek bemutatására, nem vállalhatta a meggyőződésével ellentétes feladatot.” (Breuer János: *Fejezetek Lajtha Lászlóról*, 1992)

„Lajtha László zeneszerző, népzene-kutató. Kossuth-díj arany fokozata kiváló folklorisztikai munkájáért, különösen népi hangszeres zenénk 1950-ben végzett nagy jelentőségű gyűjtési és lejegyzési munkájának elismeréseként, kiemelve azt, hogy ezzel a munkájával anyagot és irányt adott népi együtteseink kialakulása és tevékenysége számára.” (A Kossuth-díj odaitélését indokló hivatalos szöveg, 1951)

„FOLKLORE IMAGINAIRE”

„A VII-ik Quartettnak könnyebb volt az első tétele, s robusztus az utolsó. A IX-iknél fordítva. Induló karakter, közbeeső finom téma, s perlekedő harmadik, majd a közepén újra víg induló témák, (a Megfordításban is), a sok »forte« erőteljes, határozott és, úgy vélem, biztos sikerű, vidám hatású tétellel formálják az elsőt.

Ennek oppositívója a negyedik tétel. Sallaretello-féle, [...] de nem olasz parasztok

LAJTHA LÁSZLÓ, A ZENEFOLKLORISTA

Egy kiállítás képei és dokumentumai

Megjelent: Lajtha László, a zenefolklorista Hagyományok Háza, Budapest, 2009 (96 oldal)

táncolják. Erdélyi tündérek. Azért mondom: erdélyiek, mert a kezdő motívum egy erdélyi táncé. Nemigen fognak ráismerni, olyan másra van bővítve, hogy több, sokkal több benne a L. László, mint a népzene. Tehát semmi népies hang...

Különben népzene s én: Avasi most rakja össze a Széki gyűjtést. Megmutattam neki a Trió utolsó tételéből a »ki Erdélyből« részt. Nem ismert rá arra a széki keservesre, amely erre inspirált. Bene, – mondtam, – benissimel!” (Lajtha L. levele feleségének, 1953. július 26.)

„Két kompozícióm próbái kezdődnek meg. [...] A 10. kvartettnem ez a címe: [...] »Udvarhelyszéki Suite három részben«. Ez az első népdalfeldolgozás, amelynek opuszszámot adok. Emlékszel még, Ábikám, Etédre? Hát a Gagyfiúkra, akikkel dolgozni jártál a földekre? És a kőrisspataki cigányra? [...] Kristóf Vencel volt a neve, és nagyon sok szép dallamot tudott. Megélhetés céljából tavaly egy népi zenekarnak átírtam belőlük egy párat. Igen szerették őket, ezért kértek egyet a más után, és sokszor játszották koncerten is, rádióban is. A dallamokat mindig nagyon szerettem én is, és nehogy a primás és klarinétos úgy variálja, ahogy akarja, avagy stílustalanul díszítse – csak példaképnek vettem öreg Kristóf cigány díszítőtechnikáját – magam írtam (Debussy arabeszknek hívta) a dallamhangokat körülíró, girlandszerűen összekötő, magam-módján kifejező díszítéseket, [...] variációkat. Éreztem azt is, hogy »letétjeimet«

ha megfinomítom, igazi »grand art« lehet belőle. Lényegesen változtattam a darabok eredeti tempóján is [...] úgy jelennek meg, ahogy Lajtha László látja őket, és magukkal hoznak és adnak a közönségnek egy darabot udvarhelyi lelkemből.” (Lajtha L. levele fiainak, 1954. szeptember 17.)

„Bartók sem, de én még kevésbé szeretem az un. folklorisztikus zenét. Nem akarom, hogy a folklór minden nemzetnek külön zenei nyelvezetet adjon s evvel megtörje minden igaz humanistának utolsó, népeket-egyesítő lehetőségét: a mindenütt megérthető muzsika nyelvét. Az én muzsikámat mindenütt megérthetik, mindenkire hathat, annak ellenére, hogy itt, vagy valahol Erdélyben született.” (Lajtha L. levele Weissmann Jánosnak, 1958. május 22.)

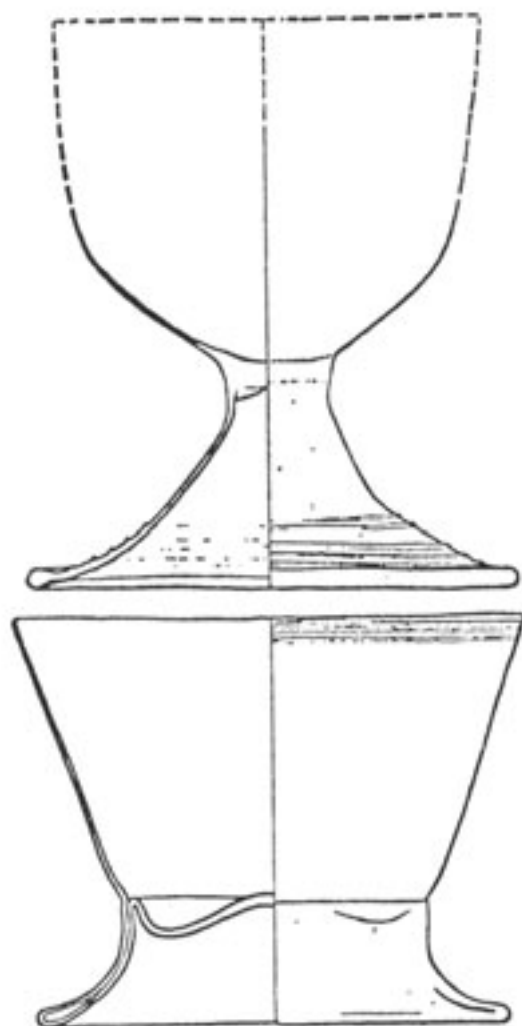
„A sok, tudatosan megcsinált, sokszor túlkromatizált melódiákkal szemben a népdalban találtam meg a spontaneitást, a tiszta és ösztönös éneket. Furcsa sorsra jutottam. Magyarországon legtöbbször azt írják rólam, hogy muzsikám egyik fő jellege, hogy franciás, Franciaországban meg még akkor is magyar folklórt emlegetnek, mikor én azt hiszem és bizonyítani is tudom, hogy abban a muzsikában bizony semmi folklór nincs. Ha van folklóre imaginaire, úgy a zenében található folklorisztikus elemek ennek a folklóre imaginaire-nek elemei. Azt, hogy muzsikámnak magyar jellege van, nem tagadom. Nem is lehet másképp. Az anyanyelv, a hazai kultúra determinálja minden művész stílusát. Én is szeretem nemcsak a magyar folklórt, hanem szeretem és ismerem többé-kevésbé jól vagy rosszul Európa, sőt Ázsia és Afrika népeinek zenéjét is. Néha, mintegy mottót, mintegy idézetet itt-ott beleteszek műveimbe egy-egy kis népdalt vagy népdalutánezatot: magyart, angolt, franciát, sőt másfélét is. Mindezek után hadd jelentsem ki, hogy nem szeretem a folklorisztikus zenét. A népzene-gyűjtés elterjedésével egyre több az olyan zeneszerző, aki ilyen vagy olyan népi táncszvitteket ír. A népdal azonban nem válthat meg senkit, nem lehet tehetség- és invenciópótlás. Emberétől függ, hogy ki és hogyan tudja használni, és kezében a népdalból drágakő válik-e, vagy pedig megunt, lélek nélküli formula. Kérem, ítéljék meg maguk, hogy e kvartettem magyar-e vagy sem, és úgy hallgassák, hogy ha van benne folklór elem, az feltétlenül imaginárius folklór elem.” (Lajtha L.: *A népzene alkotói megközelítésének különbözőségei Bartóknál, Kodálynál és saját zenében*, 1962)

A Nemzeti Pohár – II. rész

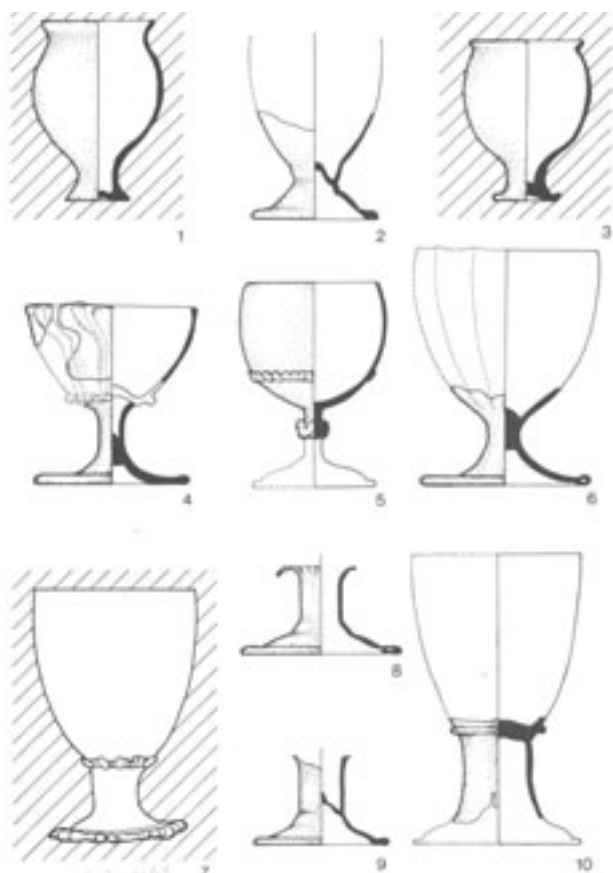

*Venei gótikus kehely. XV. sz.
(Frank Davis nyomán)*

A Budapesti Történelmi Múzeum középkori gyűjteménye „Az üveg” című katalógusának LI. tábláján látható üvegszerleget volt szerencsém a valóságban is kézbe fogni és lerajzolni. Hihetetlen jó érzés ezt a gyönyörű darabot nézni, vizsgálni, egyáltalán csak

*XVI. sz-i talpas-poharak a Delft-i kolostorból.
A mélyen benyomott aljból talp, a talpból szár lesz. (Dexel nyomán)*

vele lenni. Megejtő a kicsi méret és a vékonyság, amit fotón, rajzon nem érzékel az ember. A töredék teljes profil volt, így mindenképpen hiteles a restaurálás.

Kiderült, hogy a két pohárkészítési irányvonal nálunk találkozott, saját típusot hozva létre. A kehely (csészerezésének) alja az északi, légygűrűs perem, a hozzáragasztott tölcséres talp pedig itáliai módszerű. Van egy kicsi „nodus-kezdemény”, amit én ragasztócseppnek mondok, mert ez a ragasztó üvegcsapp távolabbra tartotta a tölcsértalpat a testtől, a nehezen kialakított peremtől, aljtól, ugyanakkor így sokkal biztosabban összeragad a két rész, azét is hívjuk ragasztócseppnek. A „nodus-kezdemény” és a tölcsértalpat találkozásánál látszik egy kicsi ugrás a felületen, de csak a tölcsértalpat felőli részen, a vele összeolvadt noduson nem. Ebből is gondolom, hogy nem egy testből valóak. (Magam is kísérleteztem ilyen serlegnek az elkészítésével, biztos vagyok abban, hogy technológiailag így készült, jóllehet „sok ezer darabot” még nem készítettem, hogy teljesen egyformák legyenek. H. Gyürky Katalinnak igaza van abban, hogy akkor válnának tökéletesen egyformává, kidolgozottá.)

Tehát nemzeti poharunk előképe is már saját típus, a szabádon, forma nélkül fújt hutaüvegek, későközépkori serlegek egy

Összehasonlító táblázat H. Gyürky Katalin könyvében, melyben a hazai butákban kialakuló típust mutat be, előképeivel. Szintén a saját testükből kialakítottak az aljak, talpak.

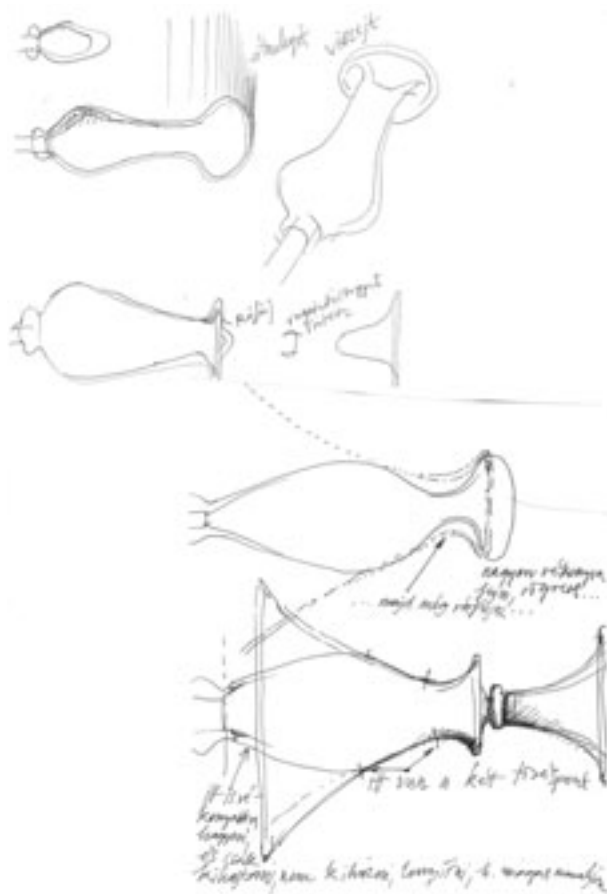
Budavári lelet. Hazai készítés, analógia nélkül való. A légyűrűs fenékszegély, és a fúvott, hozzáillesztett szár és talp együtt van, egy serlegen belül. H. Gyürky Katalin katalógusából.

kivételesen szép példánya. Feltárt „lelőhelyeink közül ez a legkorábbi, ugyanis ennek a rétegnek leletanyaga a XV. század közepéig záródik. Ennek a darabnak köszönhetően serlegeinket a XV. század második felénél korábbra határozzuk meg”, írja H. Gyürky Katalin.

Hát az előkép előképe? Honnan is jön, jövünk? „Kutatásunk során tapasztaltuk, hogy Magyarország területén a XIII. század végéig bizánci típusú üvegek kerülnek elő. Ezeknek egy része – feltehetően – az egyetlen magyar keresztshadjáráttal hozható összefüggésbe, más részük kifejezett kereskedelemre utal, de voltak bizánci rítusú kolostorok is, amelyek felszerelése bizánci területről érkezett. [...] Úgy véljük, hogy egyidejűleg lehetett helyi üvegtészés és többfelől érkező import. Ezek egymás mellett léteztek, vagy versenytársak lettek, kiszorítva egyik a másikat időlegesen a piacról. A XIII. század végétől kezdve gyakran kerülnek elő a töredékei egyfajta igen jó minőségű üvegnek,” olyan kiváló minőségűek, hogy muránói üvegműhelyekre kell gondolni, „csak hogy ezeknek a műhelyeknek a készítményeit eddig csak a reneszánsz korszakból ismertük, mint a legkorábbi darabokat, amelyeket a köz- és magángyűjtemények őriztek.”

Viszont a hazai huták közül, például Diósjenő határában „a XIII. század második felétől legalább három évszázadon keresztül folyamatosan működő üvegesközpont volt”. Tehát hazai hutában saját serlegtípus alakult ki.

Tovább idézem Veres László könyvét, mert a legösszefoglalóbb, legvilágosabb és a legújabb, tehát az eddigi kutatásokat összegző értekezés. „A magyarság a VI-VII. században a Kubán-vidéki onogur őshazában ismerkedhetett meg az üveggel. A magyar nyelvben az üveg szó iráni-aláni eredetű. A magyarok lakta vidék a VI-VII. században Bizánc és a szasszanidák uralta Perzsia üvegipará-

Budavári serlegünk üvegfúvó gyártási rajzsora, kezdve a kifújt testtel, végén a golyóval, ami légyűrűs szélű talppá alakul. Utána jön hozzá a nodus és a fúvott talp.

nak egyik felvevőpiaca volt. Bizonyítékul szolgálnak erre azok a tárgyi emlékek, melyek e korból megmaradtak és a régészeti feltárások révén felszínre kerültek. [...] Az onogur őshaza térségében uralkodó élénk bizánci-perzsa kereskedelemről arra következtethetünk, hogy a magyarság használatában nemcsak üvegpasztából készült szegényes gyöngyöcskék voltak.”

Valóban, mert a Frauenau-i Üvegmúzeumban megtaláltam azt a restaurált darabot, ami Észak-Iránban készült a X. század táján, és a kettős talpú pohár eddig számomra legrégebbiről ismert emléke.

„Az előkelő rétegek, az uralkodó osztály tagjai könnyen beszerezhettek díszüvegeket is, amelyek apáról fiúra öröklődhettek.” A kultúra örökítése, öröklése hosszú folyamat, nem látni a gyökereket; nem kell a sumér-magyar „rokonságot” vagy egyebet bizonygatni, mert mindenki előtt van valaki, valami, mindig van előkép. Mégis van ezekben az öröklött kultúrképekben, választásokban, a formák között egyfajta jelleg, és mindig kialakul a helyi „fajtajelleg”, helyi színezet is, amelyek együtt, egymásra épülve a népi karaktert jelentik. A munka a helyi lehetőségekhez, adottságokhoz igazodva, a hely szellemében más lesz, jellemző arra a helyre, időre, emberre. Antik hagyományokra hivatkozva megújíthatunk, mindig csak újat akarva elmaradottakká, elveszetteké válhatunk. Egy népen belül mindig élt egy sajátos igény, sajátos választások sora, vonzódás egy bizonyos arculathoz. Keleti üveg-előképeink ott élhettek bennünk az őshazától kezdve, a behozott üvegeken át, a paraszti háztartásokban mindennaposá váló üvegeknél újra és újra megújulva.

Jelen dolgozatot is azért írtam, hogy megismerjük egy jellegzetes magyar üvegtípusunkat, hogy igazodni tudjunk valamihez, akár a ragaszkodás, akár a megújulás szándékával.

Pattantyús Gergely

XX. SZOLNOKI ORSZÁGOS NÉPTÁNCFESZTIVÁL

Beszélgetés dr. Felföldi Lászlóval, a zsűri elnökével

– Milyen emlékeid vannak a most újraindult szolnoki fesztivál múltjáról?

– Végzős egyetemista koromtól, az 1970-es évektől kezdve ismerem a fesztivált. Abban az időben a mozgalom két legjellegzetesebb művészeti fesztiválja a szolnoki és a zalai volt. A többi nagy rendezvény, így a szegedi szakszervezeti fesztivál is, inkább seregszemlének számított. Igazi művészeti megmérettetés a két előbb említett fórumon zajlott. Emlékeim szerint Szolnoknak nagy vonzereje volt, a zsűriben Eck Imre, Pesovár Ernő, Maác László, korabeli néptáncosok, balettesek és modern táncosok jelentek meg, a színpadon pedig a Biharit láthattad, az *Aska és a farkas*-t és a *Kőműves Kelemen*-t, Foltin Jolán, Györgyfalvai Katalin és Szigeti Károly számait. Visszagondolva, hátborzongató dolog volt. Akkor is éreztük az alkalom komolyságát. Most visszanezve még inkább megnő a jelentősége. Olyan zsűri-megbeszélések voltak, olyan viták! Pesovár Ernő a táncfolklor esztétikájáról tartott előadást. A hosszú éjszaka után odasereglett az egész fiatal társaság, s szájatva hallgatta Ernőt. Volt valami szabadegyetemi jellege a dolognak, s emellett mindig valami szépet, különlegeset láthattunk a színpadon, olyan meglepetéseket, amiket más fesztiválok nem kaphatott meg az ember. A kilencvenes években, az utolsó időszakban már engem is meghívtak néhányszor a zsűribé. Sajnos tíz évvel ezelőtt abbamaradt a rendezvény, átadva a feledésnek az évek során kialakult értékeket. A mostani fesztivál, főként a „Múltidéző” est, felért egy lekiismeret-vizsgálattal.

– A „Múltidéző” elég reprezentatív összeállítás volt.

– Valóban, de ezek csak töredékét jelentették az 1964-től bemutatott, klasszikusnak számító műveknek. Többet is érdemes volna fölújítani. A rendezők megígérték, hogy mindig lesz nosztalgia-est, ahol a régi művekből néhányat újra bemutatnak. Kérdés, van-e olyan szinten az együttes, s van-e olyan állapotban a koreog-

Tisza Táncegyüttes

fotók: Várady Levente

ráfia, hogy fel tudják újítani. Emlékeznek-e rá, le van-e jegyezve, dokumentálva van-e megfelelő módon? Ez fontos lépés lehetne a színpadi néptáncművészet emlékezetének megteremtéséhez, mert a klasszikussá vált művek ismerete, időnkénti bemutatása nélkül nincs hosszantartó emlékezet, s nem történhet meg az alkotók generációkon átnyúló szellemi-lelki találkozása.

– Milyen volt az összbemutató a mostani fesztiválról?

– Mindenki drukkolt, hogy a felújított fesztivál sikeres legyen. Végül mindenki úgy érezte, érdemes volt újrakezdeni. Ezt erősítette a nosztalgia-est, a kiállítás, a Sebő együttes táncbáza, s minden esemény. A bemutatott új művek azonban nem igazolták a hozzánk fűzött nagy várakozást. Úgy értem, nem lehet ugyanott folytatni, ahol tíz éve abbahagytuk. Azóta szinte minden megválto-

Tíz év után újra Szolnok...

Évtizednyi szünet után újra országos néptáncfesztiválnak adott helyett Szolnok városa! Eltökélt szándéka a városvezetésnek, hogy az egykor mértékadó, és nagy nézettségnek örvendő rendezvény, némileg megújult tartalommal ismét elválaszthatatlanul kapcsolódjon Szolnokhoz. Ezért idén Pünkösdkor az *Aba-Novák Kulturális Központ* dolgozói és a városatyák csak az időjárást nem tudták napsütésesre változtatni, de ezen kívül minden tőlük telhetőt megtettek azért, hogy az idei fesztivál méltó legyen régi híréhez. Június 30-án az egykor sikeres, győztes koreográfiákból *Múltidéző* címmel láthattunk műsort, majd a következő két napon az idén versenyre benevezett koreográfiákat mutatták be az együttesek. A szolnoki amatőr néptáncfesztiválon történtek a hőskorban (a hetvenes és nyolcvanas években) egyaránt óriási hatással voltak az amatőr és hivatásos néptáncművészetre. Mi, az akkor Balett Intézetet végző néptáncszakos hallgatók, el nem mulasztottunk volna egyetlen szolnoki fesztivált sem, hisz meste-

reink (Györgyfalvai Katalin és Timár Sándor) koreográfiaiért is drukkoltunk, és a bőrünkön érezhettük, milyen nagyszerű ahhoz a táncos közösséghez tartozni, ami akkor a magyar néptáncmozgalom volt. Szolnokra minden koreográfus a tőle telhető legjobbat vitte, s az ottani megmérettetésnek és díjnak komoly értéke, súlya volt a szakmában!

De – a teljesség igénye nélkül –, lássuk, mi is a helyzet ma! A hetvenes évekhez képest – amikor még igazán csak a VDSZ Bartók Táncegyüttesének táncosai követték az autentikus táncolási mód elsajátításának módszereit (magyarul, ők ismerték olyan mélyen egy-egy tájegység táncait, hogy szabadon tudták improvizálni is azt) – mára elvárás lett a táncok „anyanyelvi” szintű ismerete. A színpadon megjelenő táncanyagokat nemcsak egy falura, de egy-egy kiemelkedő táncos egyéniség tánc tudására szüktetik a koreográfusok. Ez jelenthetné a színpadi megoldások tárházának, eszközeinek szegényedését is, de hála néhány kiemelkedő alkotóműhelynek és alkotónak, mégsem ez történik. A legjobb példa erre

a Jászság Népi Együttes, amely évtizedek óta mértékadó a táncos- és koreográfus-képzés tekintetében. Bármelyik kárpát-medencei táncnyelvet, amellyel foglalkoztak eddig, folyékonyan beszélnek, s képesek nemcsak hitelesen eltáncolni azt, hanem egyúttal hitelesen idézni színpadra az adott tánckörnyezetet is. Nagyszerű látni, hogy a 35-40-es korosztály is aktív táncosként, alkotóként van jelen a színpadon, ezzel biztosítva egyfajta folytonosságot az együttes életében, pont úgy, miként a hagyományos falusi táncéletben is jellemző. A Jászság Népi Együttes a zsűri egyöntetű véleménye alapján nyerte el a Fesztivál Együttesi Nagydíját és az Autentikus kategória koreográfusi I. díja is a jászberényi Dudás Dánielt illetve a „Búcsúzzak el utoljára” című, Jakab József, magyarórdi hagyományörző táncosra emlékező koreográfiájáért. Nemcsak erre a táncösszeállításra, de Szűcs Gábor *Táncok Bökönyből* című autentikus és Sas Roland *Egy asszony... című táncszínházi kategóriában induló számaira is jellemző volt az igényes és ötletes színpadi világítás használata, a szinte filmszerű látásmód, és a kidolgozott dramatur-*

zott. A mozgalmi jelleg elhalványodik, a néptáncegyüttesek a piacosodás, a kulturális ipar kereslet-kínálati szemlélete felé sodródnak. A közművelődés egyre kevésbé tud mit kezdeni az új jelenséggel. A táncművészet „nagy arénájába” való integrálódás és az igazi megmértetés még várta magára. A pályázatokon keresztül lassan csorgatott állami támogatás sok esetben már nem a szakmai színvonal emelését, hanem a pusztán fennmaradást szolgálja. A tánc művészeti iskolák révén teret nyert a közoktatásban, de a bürokratikus, ipari szemléletű állami keret sokszor olyan „ár” megfizetését követeli, amely nem biztos, hogy megéri. A korábbi együttgondolkodás egyre inkább háttérbe szorul, s a rivalizálás kerül előtérbe. De hogy nincs minden veszve, azt az új szolnoki fesztivál is mutatja, ahol már nem is a nagy mesterek tanítványai, hanem a szellemi unokák, dédunokák, ükunokák generációja jelent meg a színpadon nagy egyetértésben. Ebben a helyzetben előre borítékolni lehetett, hogy nem várhatunk azonnal a nagy elődök műveire fogható koreográfiákat. Nekem a két kifejezetten kortárs táncalkotás mellett a jászberényi együttes száma, az *Egy asszony* keltette föl az érdeklődésemet.

– *Háború előtti hangulata volt, a kabarék, lokálok világát idézte.*

– Borszik Yvett egyik koreográfiájára emlékeztetett. Azt a hangulatot éreztem itt is. Az *Egy asszony* hagyományos materiából indult ki, ha nem is a néptáncból, de a tánc földedezésén túli, önálló mondanivalója, üzenete, hangulata volt. Az érett koreográfusok közül kiemelném Furik Ritát. Nagyon érdekes egyéniség, nagyon jól ismeri a hagyományt, nemcsak azon a formai, technikai szinten, ahogy azt sokan tudják, hanem belülről. Számára a tánc nemcsak technika, hanem emberi viselkedés és esztétikus kifejezési forma.

– *Nyelvként használja...*

– Igen, a „nagy nemzedéknek” is ez volt a bravúrja. Furik Rita egészen különböző dolgokat össze tud kapcsolni egymással, amik a színpadon új egységben jelennek meg. Nem felidéz, nem néprajzi tanulmányként mutat be dolgokat, hanem drámát csinál. Annak az emberi életpillanatnak, amit ábrázol, legyen az a húsvét, a halál, a szerelem, legyen az bármi, tökéletes táncos kifejezést adja mozgásban, hangulatban, mimikában, énekben. Elcsodálkozunk, milyen gyönyörű, veretes szövegeket és dallamokat választ. Ismeri például a tűzugrással kapcsolatos szokásokat, de nemcsak a Felvidéken, hanem az egész magyar nyelvterületen. Ismer minden dalt, ismer minden rítust, és abból alkot olyat, ami a dolog lé-

giára való törekvés. Sas Roland koreográfiája és néhány másik versenyszám viszont arra készítette a zsűrit, hogy a legközelebbi fesztivál-kiírásban a számokat rövidebb időtartamra korlátozzák. Ugyanis a 20 perc – főleg a táncszínházi kategóriában – hosszúnak bizonyult, s nem ösztönözte az alkotót a tömörebb szerkesztésre.

Ez még ifj. Zsuráfszki Zoltán megannyi jó látvány- és mozgás-ötletben gazdag *Idéző 100962 HA* című koreográfiájára is igaz, mely a táncszínházi kategória I. díját nyerte el. Hivatásos táncosokat felvonultató kamaraszámában az ún. „kortárs” táncirányzatokat idéző zenei és mozgásanyagával a koreográfus bátran és ízléssel használta a saját és táncosai modern táncirányzatokban és néptáncban is meglévő, jártasságát. Jó lenne, ha a jövőben alkotandó koreográfiáiban sem felejtene el azt a többlettudást, amit a néptánc ismerete eredményez, mert ettől maradhatnak „táncosabbak”, ritmikusabbak majd a művei. Gera Anita az ebben a táncszámban nyújtott teljesítményéért kapta a legjobb női szólista címet. A zsűri a fentiekén kívül még két azonos értékű Koreográ-

fusi különdíjat osztott ki. Taba Csaba „Juhmérés Mérán” című száma a színház adta lehetőségeket izléselesen és mértékkel kihasználva, meggyőzően idézte föl az erdélyi állattartáshoz kapcsolódó táncos szokást. A koreográfia erőssége tömörségében és realiztikus, mégis lírai képeiben rejlik, melyhez a Tisza Táncegyüttes lelkes és stílusú előadásra való törekvése is hozzájárult. A másik különdíjat Varga János „Rászállott a harmat” – Vajdaszentiványi tánc Toni Árpád emlékére című koreográfiája kapta, melynek merészsége éppen abban rejlett, hogy az egykori nagyszerű zenészre, cimbalmosra emlékezés adta a táncszám nyitóképének nem szokványos alapötletét. A sok fiatal felvonultató Zalai Táncegyüttes talán pont az együttes „átlagéletkorából” fakadóan nem mindig stílusos, de annál lelkesebb előadásmódja sem kisebbítette a jó koreográfiai ötleteket, a nagyon erős színpadképi világot és a kiváló zenész-szólistát (Szabó Dániel cimbalmos személyében) magába foglaló koreográfia értékeit.

Érdeklősége volt a mostani fesztiválnak az is, hogy a szokásos díjak mellé olyanok is tartottak, mint a Foltin Jolán által felajánlott,

a Legjobb női koreográfusnak járó különdíj, melyet a versenyben nyújtott koreográfusi összteljesítményéért Furik Rita kapott meg méltán. Az a fajta több síkon való gondolkodás, a hagyománynak gyakran mintegy szintézisben való láttatása, ami a koreográfusnót jellemzi, olyan sajátos színpadi táncnyelvet eredményez, ami magában hordozza a modorosság, öniméltás veszélyét is. Furik Rita mégsem megy bele ebbe a saját maga által felállított veszélyes csapdába. Nemcsak a koreografálás, de egy-egy színpadkép, a viseletek színeinek, sziluettjeinek tudatos megtervezése is egyénivé teszi Rita munkáit. Egyszóval színpadi költészet az övé, ami nem, vagy nemcsak női mivoltából, hanem leginkább tehetségéből fakad.

Újszerű a Muci János koreográfus által a Duna Művészeti Társaság nevében felajánlott, a legdehűsebb koreográfiai részlet díj, melyet a Nagykun Táncegyüttes női tánckara nyert el Taba Csaba „Édös eggyöm anyaglom” című koreográfiájában mutatott kiemelkedően jó humorérzékeért, s a vaskos népi humor jóízű, autentikus tolmácsolásáért. A díjak sorát bővítette a Bem Táncegyüttes-

Nógrád Táncegyüttes

Budapest Főváros
Bartók Táncegyüttes

fotók: Várady Levente

nyegét, üzenetét tudja közvetíteni. És ami nagyon fontos, színházat tud belőle csinálni.

– Furik Rita mellett milyenek voltak a többiek?

– A zalaiak *Rászállott a harmat* című koreográfiája nagyon alapos helyismeretről tanúskodik. Varga Jánosban igen nagy tisztelet van a helyi közösségi tudás iránt, nagy hozzáértéssel és alázattal nyúl hozzá. Ilyen volt Taba Csaba kalotaszegi koreográfiája, a *Jubbemérés Mérán* (Tisza Táncegyüttes, Szolnok) is. De nem éreztem benne több mondanivalót, olyan üzenetet, ami túlmutatott volna a szokás néprajzilag hiteles megelevenítésén, szép dallamokkal, szép mozdulatokkal. Nem akart színházat csinálni. Ebben az értelemben nem volt tematikus. Igen jó „megmerítkezés” volt a hagyományos kultúrában Paluch Norbert koreográfiája is. A *Szakasztott Jobbágytelke* (Nógrád Táncegyüttes) – átnézve minden filmet, minden dallamot, önmagán átszűrve minden tudást – készítette el a maga változatát.

– A Gödöllő Táncegyüttes a legstílusosabb előadásért kapott különdíjat. Mit takar ez?

– Régóta föltűnt mindenkinek, hogy a Bag és Gödöllő környéki falvak hagyományörző mozgalma olyan „közeg”, amelyben jól

meg lehet tanulni hitelesen táncolni. Ahogy azt a gödöllőiek csinálják, a tánc nem egyszerű mechanikus felidézése a mozdulatoknak, hanem egyben viselkedés, tudás, ami ott, abban a pillanatban a színpadon – akár improvizációs formában – is megjelenik. Lehet, hogy be van állítva, de elhiszem nekik, hogy valódi, mert az előadásmódjuk olyan, úgy átsüt rajta a tánc öröme. Első mondanivalója, ha a táncosra ránézel: „én táncolok, én, a közösségből valaki, ehhez a közösséghez tartozom, a táncomon keresztül ezt mutatom meg”. Ebben beletartozik az öröm kifejezése is, de nem az örökmosolygós, fülig érő szájú örömködés, ahogy azt megkövetelték az '50-es években. Ennek helyét ma már a táncolásban való elmélyülés foglalta el; annak kifejezése lehet a mosoly, de a teljesen mosolytalan, akár kifejezéstelen arc is. Ahogy a széki asszonyoknál lehet látni, akik tánc közben a férfiak vállára néznek, s teljesen kifejezéstelen az arcuk. Ez nem azt jelenti, hogy nem örülnek a táncnak és nem élvezik, de nem a mimikával, hanem egész testtel fejezik ki. Ezt az egész testtel való önkifejezést lehet látni a gödöllőieknél.

Széphalmi Zoltán, a műhely meghatározó egyénisége nagyon szépen táncol. Az öregek közt nőtt fel az együttesben, látta a fér-

nek odaítélt A legjobb férfikarnak járó díj, mely Kis István együttesvezető és koreográfus szuggesztív és odaadó munkájának elismerése. A legjobb férfi táncos címet is az ő együttesében táncoló Berecz István kapta.

A legstílusosabb előadásmód díjat a Gödöllő Táncegyüttes vihette haza, nem véletlenül, hiszen vezetője, koreográfusa, Széphalmi Zoltán, olyan mértékadó, meghatározó egyénisége a magyar néptáncművészetnek, akinek táncos színpadi jelenléte mindig élményt jelent a közönségnek. Táncos és alkotói intelligenciája pedagógiai munkásságát is meghatározza, ennek eredményét láthattuk a gödöllői táncosok teljesítményét nézve.

Szándékosan hagytam írásom végére az Együttesi I-II-III. díjakat, amelyeket helyezési sorrendben a Tisza Táncegyüttes, a Nógrád Táncegyüttes és a Budapest Főváros Bartók Táncegyüttes kapták. Mindhárom együttes összteljesítménye, stílusos táncoldási módja, színpadi megjelenése bizonyította, hogy próbáikon igényes műhelymunka folyik, s komolyan átértzik a néptánc közönségformáló voltát. Amikor meghatározzuk a

magyar néptánc karakterét, individuális, szólisztikus jellegét szoktuk kiemelni, de ennek a csodálatos képződménynek az is jellemzője, hogy csak és kizárólag közösségben jöhetett létre, s a hagyományos faluközösség tartotta életben. A XX. és XXI. század hozadéka, hogy az őt életben tartó, tápláló közeg (a falu) megszűnni látszik. A néptánc az urbánus kultúra részévé vált, s megőrződésének, fennmaradásának lehetséges formái a néptáncegyüttesekben és a körjük szerveződött közösségekben, táncházakban, közönségükben öltenek testet. Ezért nagy a jelentősége egy olyan rendezvénynek, mint a XX. Szolnoki Országos Néptáncfesztivál, mely még emberi léptékkal mérhető; ahol a versenyt követő esti táncház a személyes találkozások, beszélgetések, a nagy együtténeklések és a jóízű mulatás színtere; ahol a táncban megjelenő természetes gesztusok önmagukat jelentik; s ahol a minket körülvevő hétköznapi világból ránk rakódó feszültségeket egy forgás, egy csapás, egy csujjogtatás képes hatástalanítani.

A Kárpát-medence eddig felgyűjtött, általunk ismertté vált táncincse kiapadhatatlan forrás.

A Dr. Martin György tánckutató és kortársai, tanítványai által filmre vett, összegyűjtött táncokon felnőtt néptáncos generációk olyan értéket mondhatnak és tudhatnak magukénak, ami – minden túlzás nélkül – egyedülálló a világon. Mára felnőtt az a koreográfus, táncos és zenész nemzedék is, amelyik már úgy képes színpadban, táncszínházban gondolkodni, hogy közben anyanyelvi szinten „beszéli a néptáncnyelvet”. S bár Magyarország keresi önmagát, politikai irányzatok jönnek-mennek, nekünk, a tradicionális tánc kultúra ismerőinek és művelőinek, mindentől függetlenül van feladatunk, mégpedig bizonyítani, hogy valamikor nemcsak „lovás”, de „táncos nemzet” is voltunk, s tradicionális tánc kincsünk ma is életképes és kortárs(!), ha igazán megismerjük és megtanuljuk! Nos, csak ennyit és nem többet kell két év múlva újra bizonyítani a magyar néptáncosok nagy közösségének, s akkor biztosítva lesz évekre a fesztivál jövője... Persze, ha Szolnok város költségvetése engedi!

Sztanó Hédi

(Megjelent: Táncművészet 2009/3.)

Együttesi Nagydíj – Jászság Népi Együttes
Együttesi I. – Tisza Táncegyüttes
Együttesi II. – Nógrád Táncegyüttes
Együttesi III. – Budapest Főváros Bartók Táncegyüttes

Autentikus koreográfia – Dudás Dániel
Táncszínház kategória – ifj. Zsuráfszki Zoltán
Koreográfusi különdíj – Taba Csaba; Varga János
Legjobb női koreográfus – Furik Rita

Zenei I. – Pál István „Szalonna”
Zenei II. – Gázsa zenekar
Zenei III. – Szabó Dániel
Zenei különdíj – Lakatos Róbert és RÉV zenekar

A legjobb női szólólista – Gera Anita
A legjobb férfi táncos – Berecz István
A legderűsebb koreográfiai részlet – Taba Csaba
A legjobb férfikar – Bem Táncegyüttes
A legstílusosabb előadómód – Gödöllő Táncegyüttes

fiakat és nőket, tanították. Aztán tudatosan készült, nézte a filmeket, annyi élményt gyűjtött, hogy vérévé vált a dolog. És ezt közvetíteni tudja a gyermekeknek is. Nagyon fontos még a sallangtalan, pátosztól mentes színpadi megjelenítés. Koreográfiáik a legegyszerűbb színpadi térformákat, világítást használják. Nem „öltöztetik fel” főlélegesen hatásezszközökkel, mert a táncot, a tánc hatását az ihletett mozgásból akarják kibontani. Sok együttesnél lehetett látni, hogy egyre többet foglalkoznak a világítással, mint színpadi eszközzel. Ez helyes ott, ahol az a mondanivalót segíti. Ezen alapult például a Jászság Népi Együttes több koreográfiája is, például Dudás Dániel műve, a *Búcsúzzak el utoljára...*, ami a magyarórdi Jakab Jóska bácsinak állított emléket.

– *Milyen volt a fesztivál színvonala?*

– Ami az utóbbi években a néptánc-színpadon szép és élvezhető, ami érték, az mind itt volt. Ez azonban nem jelentette azt a különlegességet, amit a szolnoki fesztiváltól annak idején annyira elvártunk. Magas volt ugyan a színvonal, de ez a magas színvonal csak jó átlagot képviselt, s abból kevés mű emelkedett ki. Arra kellene figyelni az alkotóknak, ha már színpadra visszük a néptáncot, a színházzszerűségről nem szabad megfedkezni. Sokszor sajnálattal látja az ember, hogy szép táncanyagot bemutató koreográfiákban színpadiatlanul csetlik-botlik a megjelenítés. Nem csoda, mert a koreográfusok magukra vannak utalva. Ezt nem tanítják a Táncművészeti Főiskolán sem.

– *Megelőzve az első három helyezettet – Tisza Táncegyüttes, Nógrád Táncegyüttes, Budapest Főváros Bartók Táncegyüttes – a fesztivál nagydíját a Jászság Népi Együttes kapta.*

– A Jászság Népi Együttes különleges jelenség a magyarországi néptánc-színpadon és az együttesek közt. Évtizedek óta missziót teljesít a nemzetiségi, csángó és határon túli magyar együttesek segerszemléjének szervezésével. Példamutató ez az egész mozgalomban. Olyan iskola, amiben ők annyira bensőséges kapcsolatot tudnak teremteni a hagyományörző táncosokkal, hogy azok is a maguk legőszintébb módján nyilatkoznak meg. Az idős mesterektől a legihletettebb pillanatokban és környezetben tudják elsajátítani a táncot a fiatalok. Nemcsak a mozdulatot, hanem a viselkedést, az eszköztelenséget, hogy miként lehet a mozdulatokkal hatni, főléleges külsőségek nélkül. Ez a misszió úgy összehozta az együttest, olyan szellemiséget alakított ki, ami lehetővé tette a most folyó alkotó munkát. Ehhez természetesen kellett az érzékeny, tehetséges koreográfusok, és az erre a munkára alkalmas tehetséges táncosok is. Mindez kellett ahhoz, hogy az együttes ilyen fokon meg tudja jeleníteni a színpadon a hagyományos táncot. Nagyon sokan adatközlő szinten táncolnak, s nemcsak egy táncstílusban,

egy falu táncában, nemcsak Kalotaszeg vagy a Mezőség anyagában, nemcsak a Maros-Küküllő mentiben, hanem más vidék anyagát is tudják. Közülük elsősorban Szűcs Gábor olyan, mintha az adott faluban született volna. Alkatilag, lelkileg megért arra, hogy egyszerűen, sallangmentesen tudjon táncolni. Ehhez járul még, hogy az együttesben, a koreográfusokban van érzék és fokozódó igény a táncszínház iránt. Emlékszem korábbi táncaikra, amik egy-egy szokást dolgoztak fel, vagy emlékszem arra a darabra is, amelyben Szűcs Gábor elhunyt testvérének állított emléket, kifejezve a testvéri szeretetet és a mély gyászt. Mindannyian sírtunk a nézőtérén. Lehetne sorolni más koreográfiákat is. Ma már az együttesben sokan vannak, akik ezen a szinten tudnak koreografálni.

– *Milyen érdekes jelenségek voltak még?*

– A legjobb férfikar különdíját a Bem Táncegyüttes kapta. Vezetőjét, Kis Istvánt régen ismerjük táncosként, s újabban koreográfusként, pedagógusként, együttes-szervezőként. Fialat csapatot nevelt fel, gyűjtött össze, akikkel mindent meg tud csinálni. Ezek a kis ördögfiókák mindent tudnak, amit vezetőjük képes volt megtanítani nekik, amit magából ki tudott bontani. Közük volt Berecz István is, aki néhány év alatt olyan táncudásra tett szert és olyan kifejezőerőre, egyéni stílusra, hogy ezt szólótáncosi díjjal kellett jutalmazni. Ez nem azt jelenti, hogy bármelyik más díjazott együttesben ne lett volna tisztábban vagy virtuózábban táncoló. Mégis, ebben a közegben ő különleges figura azzal, hogy hangszereken is szépen játszik, amire a koreográfiában szükség volt, s a színészi játék is kiváló.

A fesztivál kiírása szerint zeneszerzői díjat is ki kellett volna osztani. A régi időkben, még tíz évvel ezelőtt is, voltak zeneszerzői teljesítmények, ott volt értelme a díjnak. Ezen a versenyen nem lehetett zeneszerzői teljesítményeket díjazni, sokkal inkább összeállítói és előadói teljesítményeket tudtunk jutalmazni. Ennek megfelelően választottuk ki a minden második számot kísérő Pál Istvánt és zenekarát, akik magas színvonalon, a táncosokra figyelve, a lábuk alá játszva muzsikáltak. Lakatos Róbert és a RÉV zenekar esetében a Bányász Táncegyüttes *Emlékkánon* című számának zenei anyagát és annak előadását jutalmaztuk.

Furcsa helyzetben volt a zsűri a különdíjakkal. Nehéz úgy jutalmazni együtteseket, ha előre megmondja az adományozó, miért akarja adni. Nehéz helyzetbe hozza a zsűrit, korlátozza a díj odaítélését, mert mi az, hogy „a legderűsebb koreográfia”. Ebben a felvetésben humor van, sokkal inkább, mint szakmaiság. A régi szolnoki fesztiválra gyakran mondták, hogy szomorú fesztivál. Hiányzik a humor, hiányzik az ironia a koreográfiákból, nagyon komor, tragikus hangulatúak a művek, tele vannak társadalmi mondanivalóval és konfliktusokkal, negatív érzelmekkel. Talán ezzel szemben volt éle ennek a felajánlásnak, amivel mi nehezen tudtunk azonosulni. El kellett gondolkodni rajta, kinek is lehet ilyen díjat adni. Szóba jött a Zalai Táncegyüttes száma, a *Székely farsang*, de úgy találtuk, ez a féktelen farsangi hangulat ebben az előadómódban nem illett ide. Nem derű volt benne, hanem féktelenség, túlmént azon az illendőségen, amit ennek a fesztiválnak a színpadán el tudok képzelni. Kifejezetten illetlenségről volt szó. A faluban, farsangi hangulatban ennél százszorta ilyenebb dolgok is előfordulnak, előfordulhatnak, de azt egy az egyben behozni a színpadra, nem igazán elfogadható. Végül is Taba Csaba koreográfiája, a Nagykun Táncegyüttes által bemutatott *Édös egyjóm angyalom* kapta ezt a különdíjat. Leánysors jelent itt meg a születéstől a halálig. Férfiak nincsenek a színpadon, csak egy kalap a fogason jelképezi a férfi nemet. Nagyon jó hatáskeltő eszköznek bizonyult ez a jelzés. Szépen mutatta a darab a női sorsot, az egymás közti dévajságokat, amik a nők intim közegében elhangzanak.

dr. Nagy Zoltán

ENGLISH TABLE OF CONTENTS

Page 3 Commentary on Hungary's network of public arts schools for school children. Amongst other art classes, this is where folk dance, folk music and folk crafts are taught in after school programs. According to this commentary, there have been incidents where public funding for these arts programs has been misused. Now the writer urges parents of children in these programs to join together in effort to stop misuse of public funds, so that this important program can continue.
By Darmos István

Page 4 Five minutes of folk news on Hungarian Radio "MR 1" – Kossuth Radio. Since June of 2009 the Hungarian Heritage House has been creating five minute radio programs aired every Friday morning just before 8 a.m. on Hungarian Radio. These short programs provide news on folk music, dance and culture, usually focusing on upcoming folk events or reports on recent events. Report by Mohácsy Albert

Page 6 Könzei Csongor brings up the question of ultra-nationalism and a distorted view of Hungarianness that has evolved in certain stratas of the dance house scene. Since Csongor lives in Transylvania, he writes his impression and reaction to this element when it shows up there at dance house events, festivals, camps. (He lives in Kolozsvár [Cluj], where he is active locally in the dance house movement and as a dancer, musician, teacher, ethnographer, and events organizer.)

Page 8 2nd Fiddlers Contest – Kecskemét, Hungary. This juried event sponsored by the Hungarian Heritage House and Erdei Ferenc Cultural Center (Kecskemét) was held during the 22nd Kecskemét Folk Music Festival on September 18th, 2009. Nine fiddlers competed. First prize went the Soós András. Report by Mohácsy Albert

Page 8 Report on a 2009 folk arts competition sponsored by the Budapest based Pro Renovanda Cultura Hungariae Foundation. Works by weavers from Hungarian communities in northern Serbia were chosen by the jury. By Raj Rozália

Page 9 Verbunk Contest. On August 28 and 29, 2009 a juried verbunk (men's recruiting dance) competition was held in the village of Halászi in the northwestern corner of Hungary. The competition focused on the verbunk dance of Neuberger Ferenc an excellent dancer from the village of Halászi. Footage of Neuberger's dancing is housed in the national folk dance archives and was documented in the 1950's by Martin and Pesovár. The event turned into a meeting of dancers from the whole region, including Slovakia. Report by Takács András

Page 12 Interview with the late Nagy Albert – director of the Szeged Folk Dance Ensemble from 1972 til his death in early June of this year. Main themes covered in the interview: the situation of folk dance ensembles and process for changing directors in Hungary in the early 1970's, his dedication to authentic style of teaching and choreography in folk dance material, his and the Szeged group's work teaching dance in Hungarian communities in regions of Romania near Szeged, folk dances from ethnically mixed areas, today's society's general lack of respect for and understanding of folk arts and one's own cultural heritage. Interview from May 2009 by Szerdahelyi Mátyás and Zoltán

Page 20 "Feketető" (actually Körösfeketető [Negreni]) is the name of a town in Transylvania along the main road between Nagyvárad [Oradea] and Kolozsvár [Cluj]. Every year in the beginning of October there is a huge market in this town. The market is held from Thursday through Sunday. Like all markets, this is a meeting place where all kinds of business transpires and all kinds of goods are bought and sold. They say the market has been held here at this time of year "for centuries". The animal market held afterwards on Monday is described here by Henics Tamás.

Page 25 A short history of the Bányász (Miners) Folk Dance Ensemble. The group was founded in 1949 – at the beginning of the 40 year period of communism during which many folk dance groups in Hungary were supported by local trade unions. This group was supported by the miners union in the western Hungarian town of Tatabánya. Now after 60 years, countless performances and awards, the group is still going strong. Present director is Gémesi Zoltán. There are two affiliated groups: Cinege Children's Group and a group of "old" dancers.

Page 30 Borbély Jolán's life story part 3. In parts 1 and 2 we heard about Borbély Jolán's childhood years and then about her first years in Budapest in university. Part three is about the years when she began working at the Insititute of Culture and Folk Arts. She was still a university student. From 1951 until 1956 she worked in the department of ethnography and in this status went with groups of researchers to collect folk dances, song and music in Hungarian villages. There are great stories here about when she was sent to collect in Slavic communities along the southern border of Hungary. Her diploma project was on the dance of Lakócsa and nearby villages in the same region. After the revolution of 1956, the team of famous dance researchers were all fired from their jobs. Jolán went to teach school. Thanks to the two

people who were not fired from the institute at the time, the accumulated documentation was saved. As told to Kóka Rozália

Page 32 The 24th Kállai Kettős Folk Dance Festival was held in Nagykálló, Hungary on October 9, 10, 11, 2009. The festival was organized by a non-profit Ltd in Nagykálló and the Martin [Folk Dance] Association. At least 14 dance groups were chosen to perform at the festival. The performances were rated by a jury. Twelve of the ensembles and several individuals received awards for their work. Report by Demarcsek György

Page 38 20th Szolnok National Folk Dance Festival (May 30-June 1, 2009) – conversation with president of the jury dr. Felföldi László. This festival for amateur groups – one of the 'classics' of the folk dance festivals – was held this year for the first time in 10 years. Many memorable choreographies were presented here over the years and great intellectual debates on folk dance grew out of the juries' rating sessions. Felföldi mentions choreographies from this year by Furik Rita, Varga János and Taba Csaba along with the work of the Gödöllő and Jászágó dance ensembles as particularly noteworthy. Interview by dr. Nagy Zoltán

Sue Foy

(For complete list of articles summarized in English go to www.folkmagazin.hu – keep clicking on 'English' and sooner or later you'll find it)

folkMAGazin

2009/5, XVI. évfolyam, 5. szám
Megjelenik évente 6+1 alkalommal
Kiadja a Táncház Alapítvány
Alapítványi gondnok: Nagy Zoltán
Kuratóriumi tagok: Sándor Ildikó, P. Vas János

Felélős szerkesztő: K. Tóth László
Tervező-szerkesztő: Berán István

Munkatársak:

Bede Judit, Gósi Anett,
Havasréti Pál, Kőrösi Katalin
MAGTÁR – Széki Soós János

Budapest, I. ker., Szilágyi Dezső tér 6.
Levél cím: 1255 Budapest, Pf. 153
Tel./fax: (36.1) 214-3521
folkmagazin@mail.datanet.hu
www.folkmagazin.hu

Porszinter Nyomda
Tel.: 1/388-7632

ISSN - 1218 - 912X

Bankszámla-szám: 11701004-20171625
Külföldről: OTP I. ker. fiók,
1013 Budapest, Alagút u. 3. Hungary
Táncház Alapítvány (B.I.C.) OTPVHUHB
HU55 11701004 20171625 00000000

Támogatónk a Nemzeti Kulturális Alap
Népművészeti Szakmai Kollégiuma

Duda Éva: Az ismeretlen • Katona Gábor: Hangképek • Bethlen Kortárs Táncműhely • www.cedt.hu • fotó: Kenyeres Csilla

